

PiKen mediasivistys 2025

Toimitus: Kaisa Palomäki

Teksti: Kaisa Palomäki, Juliaana Grahni, Terhi Turkia, Johanna Karhu, Laura Hekkala-Vatula, Mari Vuorinen, Kati Ruuskanen, Minna Al-Taeshi, Elina Pimiä, Johanna Elo, Soile Lähdeaho, Johanna Tornikoski ja Sara Lahtinen

AKE Tampere 2026

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
2. Tausta ja tavoitteet.....	7
3. Työskentely ja eteneminen.....	12
3.1 Aikataulu.....	13
3.2 PiKen mediasivistys -työryhmä.....	15
4. Mediasivistys ja kriittinen monilukutaito.....	16
4.1 Kansallinen lukutaitostrategia lukutaitotyötä ohjaamassa.....	16
4.2 Aikuisten mediasivistystyö Suomen kirjastoissa.....	19
4.3 Mediasivistys ja kriittinen monilukutaito Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoissa.....	20
4.3.1 Hämeenkyrö.....	21
4.3.2 Ikaalinen.....	22
4.3.3 Jyväskylä.....	22
4.3.4 Jämsä.....	24
4.3.5 Keuruu.....	25
4.3.6 Kuhmoinen.....	26
4.3.7 Muurame.....	27
4.3.8 Nokia.....	27
4.3.9 Tampere.....	28
4.4 Kirjastojen kartoituksista poimittua.....	30
5. Menetelmät.....	31
5.1 Suuri monilukutaitokysely 2025.....	31
5.1.1 Kyselyn tuloksia.....	33
5.2 PiKen mediasivistys -tilaisuudet.....	40

4.2.2026

6. Pilottitilaisuudet ja PiKen menetelmäpankki.....	41
6.1 Pilottikirjastojen kokemukset ja jatkosuunnitelmat.....	41
6.1.1 Hämeenkyrön kirjasto	42
6.1.2 Jyväskylän kaupunginkirjasto.....	42
6.1.3 Kuhmoisten kirjasto.....	44
6.1.4 Muuramen kirjasto.....	45
6.1.5 Nokian kaupunginkirjasto.....	45
6.1.6 Tampereen kaupunginkirjasto.....	46
6.2 Pilottitilaisuuksien osallistujapalautteet.....	47
6.3 Jälkiajatuksia pilottikirjastoista.....	48
7. Yhteenveto ja pohdinta.....	49
8. Lähteet.....	51
9. Liitteet.....	55

1. Johdanto

Lukutaidon heikkenemisestä ja siihen liittyvistä huolista sekä uhkakuvista on puhuttu pitkään erityisesti lasten ja nuorten osalta. Lasten ja nuorten lukutaitoa mitataan muun muassa kansainvälisillä PISA- ja PIRLS-tutkimuksilla, joiden tulokset ovat viime aikoina kertoneet etenkin kuilun syvenemisestä lukutaidon ääripäiden välillä ja heikoimpien lukijoiden osuuden kasvamisesta. (Lähteet: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2022 ja Jyväskylän yliopisto, 2023.) Lasten ja nuorten lukutaidon tukemiseen on tartuttu moninaisin hankkein ja kampanjoin niin kouluissa, kirjastoissa kuin muidenkin tahojen toimesta. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsiperheille suunnattu Lukukeskuksen Lue lapselle -hanke ja sen Lukulahja lapselle -ohjelma sekä nuorten lukuintoa edistävä Lukuboot -hanke (ks. lukukeskus.fi). Valtakunnallisten kampanjoiden ohella lasten ja nuorten lukutaitotyötä edistetään monin paikallisin hankkein, sekä kirjastojen ja koulujen erilaisin yhteistyösuunnitelmin ja -ohjelmin.

Viime vuosina on herätty siihen, että lukutaidon heikkeneminen ei kosketa ainoastaan lapsia ja nuoria. Suuri ja kasvava ongelma on aikuisväestön heikko ja heikkenevä lukutaito, jolle on moninaisia syitä. Muun muassa kansainvälisen PIAAC-tutkimuksen (2023) tulokset osoittivat, että vaikka suomalaisten lukutaito on kansainvälisessä vertailussa yhä kärkipäätä, vaihtelu aikuisväestön lukutaidoissa esimerkiksi eri ikäryhmien välillä on suurta. (Sulkunen, 2024.) Aikuisten lukutaito jää lasten ja nuorten lukutaito vähäisemmälle huomiolle ja tukea tarvitsevia aikuisia on hankala tavoittaa. Aikuisten lukutaidon tukemisen onnistumisen edellytys on tarve- ja kiinnostusperustaisuus, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, saavutettavuus ja vahva yhteys ihmisten arkeen. (Sulkunen, 2024.)

Tutkija ja dosentti Riie Heikkilä on pureutunut syihin vähenevän lukemisen taustalla laajan tutkimuksen kautta ja toteaa asian liittyvän ”olennaisella tavalla esimerkiksi yhteiskuntaluokkaan, koulutukseen, ikään ja asuinpaikkaan.” Heikkilän mukaan ”vähäistä lukemista sanoittavat vierauden, vastenmielisyyden ja joukosta tipahtamisen kokemukset”. (Heikkilä, 2025.) Siinä missä aiemmin lukemista on lähes poikkeuksetta arvostettu, lukemisen lisäämistä on pidetty tavoiteltavana ja omaa vähäistä lukemista pidetty ongelmana, on tilanne muuttunut. Heikkilän tutkimus osoittaa, että monet eivät koe saavansa kirjoista tai lehdistä mitään hyötyä ja suhtautuvat lukemiseen vähättelevästi, jopa uhmakkaasti. (Heikkilä, 2025.) Näin ollen ihmisten tavoittaminen

4.2.2026

lukutaitotyön pariin ei riitä, vaan lukutaidon on näyttydyttävä ihmisille asiana, joka on tarpeellinen ja tavoiteltava. Kuten Sari Sulkunen totesi esityksessään keväällä 2024, aikuisten lukutaitojen saralla ”tarve voi olla suurempaa kuin kiinnostus” ja siltana lukutaidon kehittämisen pariin voivat olla esimerkiksi digitaidot tai -palvelut.

Vastikään julkaistu pohjoismainen medialukutaitotutkimus Nordic Media Literacy Survey kartoitti ensimmäistä kertaa Pohjoismaiden laajuisesti väestön medialukutaitoa. Siinä missä edellä mainittu PIAAC-tutkimus osoitti lukutaidon erojen olevan suuria eri ikäryhmien välillä, sama havainto vahvistuu medialukutaidon osalta Nordic Media Literacy Surveyn tuloksissa: pohjoismaalaisten medialukutaito on hyvä, mutta erot eri ikäryhmien osaamisessa ovat suuria. (Pohjoismaiden Ministerineuvosto, 2026.) Monilta osin eri maiden tulokset olivat saman suuntaisia, mutta myös joitakin maakohtaisia erityispiirteitä oli havaittavissa. Suomen osalta tutkimuksessa havaittiin, että erityisesti nuoret aikuiset kaipaivat lisää osaamista mediasisältöjen kriittisessä arvioinnissa. Vanhemmat ikäryhmät taas kaipaivat osaamista digitaalisiin viestintätaitoihin ja sisällöntuotantoon digitaalisille alustoille. (Pohjoismaiden Ministerineuvosto, 2026, s. 162.)

Lukemiskulttuurin ja monipuolisen lukutaidon edistäminen on määritetty yhdeksi Suomen yleisten kirjastojen tavoitteista kirjastolaissa. Vuoden 2017 alusta voimaan tullut laki yleisistä kirjastoista (1492/2016) määrittää kirjastojen lukutaitotyöhön liittyviksi tehtäviksi lukemisen ja kirjallisuuden edistämisen sekä ohjauksen ja tuen antamisen monipuoliseen lukutaitoon. Kirjastoissa lain määrittämiä tavoitteita ja tehtäviä on tulkittu monilla tavoin. Perinteistä lukemisen edistämiseen liittyvää toimintaa ovat esimerkiksi lukupiirit, kirjailijavierailut, kouluyhteistyö ja kirjavinkkaukset. Yhteiskunnan yleisiä suuntaviivoja seuraillen myös kirjastoissa lukemisen edistämisen ja lukutaitotyön keskiössä ovat perinteisesti olleet lapset ja nuoret.

Samaan tahtiin uuden kirjastolain voimaan tulon kanssa otettiin ensimmäisiä askelia kohti valtakunnallisia ratkaisuja lukutaidon ja lukuinnon heikkenemiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kansallisen lukutaitofoorumin (2018) viitoittama tie johti vuonna 2021 [Kansallisen lukutaitostrategian 2030](#) julkaisuun. Kansallinen lukutaitostrategia antoi valtakunnalliset suuntaviivat lukutaitotyölle ja määritteli lukutaidon ”monilukutaidoksi, joka sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot perinteisistä kirjoitetuista teksteistä esimerkiksi audiovisuaalisiin esityksiin” (s. 4). Strategian mukaan monilukutaidon käsite

kattaa kaikki erilaiset lukutaidot perinteisestä luku- ja kirjoitustaidosta muun muassa medialukutaitoon, visuaaliseen lukutaitoon ja datanlukutaitoon. Kaikki monilukutaitoihin lukeutuvat taidot ovat yhtä tärkeitä ja tarpeellisia. Ne mahdollistavat toimimisen nyky-yhteiskunnassa ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Kansallinen lukutaitostrategia 2030, 10.) Strategian toimeenpanon tueksi laadittiin [Kansallinen lukutaito-ohjelma 2030](#), jossa määriteltiin toimenpiteille vastuutahot ja toteuttamisen aikataulu.

Aluehallintoviraston kirjastotoimi toteutti vuonna 2023 [peruspalveluiden arvioinnin](#), joka kohdistui kirjastoissa tehtävään lukutaitotyöhön ja tarkasteli kirjastoja osana kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanoa. Arviointi osoitti, että kirjastoilla oli haastetta niin lukutaitotyön määrittelyssä, tavoitteissa kuin vaikuttavuuden arvioinnissa. Kirjastoissa myös koettiin, ettei välttämättä tunnisteta eikä tavoiteta ryhmiä, jotka tarvitsisivat eniten tukea lukemiseen. Lukutaitostrategiaan oli perehdytty suurimmassa osassa kirjastoja, mutta se ei ollut toimintaa ohjaava asiakirja, eikä lukutaitotyötä juurikaan koordinoitu kuntatasolla. Projektivuoden 2025 aikana keskustelu kirjastojen lukutaitotyöstä ja sen suhteesta kirjastoissa tehtävään lukemisen edistämistyöhön kävi vilkkaana monella foorumilla. Peruspalvelujen arvioinnin jälkeiset vuodet 2024 ja 2025 toivat tullessaan paljon uutta liikehdintää ja hankkeita rakenteellisen lukutaitotyön rintamalla useiden kirjastojen ja kuntien työstäessä omia lukutaitostrategioitaan. Projektityön yhteydessä tehtyjen havaintojen perusteella lukutaitotyö on tällä hetkellä kirjastoalan kuuma peruna, joka sekä herättää ajatuksia ja keskustelua että tuottaa uusia avauksia yhteistyölle ja toimintamalleille.

Lukutaitostrategian tarkoitus oli määrittää selkeät suuntaviivat pitkäjänteiselle lukutaitotyön kehittämiselle kaikkien ikä- ja kohderyhmien osalta. Kuten edellä mainittiin, kirjastojen lukutaitotyössä suurin panostus on perinteisesti ollut lapsiin ja nuoriin. Esimerkiksi kouluyhteistyöllä on monessa kirjastossa pitkät perinteet ja toimivat rakenteet. Hankalammin lukutaitotyöllä tavoitettaviksi koetaan peruspalveluiden arvioinnin perusteella erilaiset aikuiset kohderyhmät. Siinä missä lapset ja nuoret saadaan kirjaston palveluiden ja lukutaitotyön piiriin koulujen kautta, aikuisten osalta vastaavaa, yhteen kokoavaa tekijää ei ole. Kasvava tarve aikuisiin kohdistuvalle monilukutaitotyölle lukutaitovaatimusten moninaistuessa ja yhteiskunnan polarisoituessa kuitenkin tiedostetaan. Kirjastoissa törmätään päivittäin todellisuuteen, jossa osa aikuisista ei pysy vauhdissa mukana. Miten kirjastot voivat vastata tähän haasteeseen ja huolehtia osaltaan lukutaitotyön kehittämisestä vähitellen koko väestön kattavaksi kokonaisuudeksi

4.2.2026

lukutaitostrategian mukaisesti? Millaista tukea kirjastot voivat tarjota aikuisten monilukutaidoille ja miten luoda tälle työlle rakenteita, kun käytettävissä olevat resurssit ovat lähtökohtaisesti vähäiset? Vuonna 2025 Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueella näihin kysymyksiin etsittiin yhdessä ratkaisuja PiKen mediasivistyksen puitteissa.

Vastikään päivitetty Yleisten kirjastojen suunta -asiakirja nostaa kolme kärkiteemaa ohjaamaan kirjastojen suuntaa vuosille 2026–2030:

- Edistämme monilukutaitoa ja sivistystä
- Ehkäisemme eriarvoistumista
- Vahvistamme yhteiskunnallista luottamusta

PiKen mediasivistysprojekti tarttui jokaiseen näistä teemoista ja ne näkyivät muun muassa projektin pilottikirjastojen syksyllä 2025 toteuttamissa tilaisuuksissa, joiden opit dokumentoitiin osaksi tammikuussa 2026 julkaistua PiKen menetelmäpankkia. Vuoden 2025 mediasivistysprojekti saa vuonna 2026 jatkoa loppuvuodesta ilmestyvästä PiKen mediasivistysoppaassa, joka jalostaa projektin tuloksia eteenpäin osana valtakunnallista monilukutaitotyön kenttää.

2. Tausta ja tavoitteet

Osana vuoden 2025 AKE-toimintaa toteutettiin Pirkanmaan ja Keski-Suomen (PiKe) kirjastoissa osaamisen kehittämisen kokonaisuus, jonka kohderyhmänä olivat kirjastotyöntekijät ja heidän ammatillisen identiteettinsä sparraaminen suhteessa aikuisten mediasivistykseen ja sen toteuttamiseen käytännön työssä. PiKen mediasivistys pureutuu kirjastolain monipuolisten lukutaitojen tehtäviin, pohjautuu tutkittuun tietoon ja kartoittaa laajasti monilukutaitotyötä Suomessa ja muualla rakentaen jatkumoa siihen, mitä tähän mennessä on tehty. Erityisesti medialukutaitotyöhön keskittyvän projektin ytimenä oli käytännön tekeminen ja pilottikirjastojen kokemusten kautta rakennettava menetelmäpankki, jonka skaalautuvat mallit tulevat kaikkien kirjastojen saataville aikuisten monilukutaitotyön tueksi.

Kriittisten lukutaitojen kehittämiseen tähtäävää kirjastotyötä on tehty pidemmän aikaa. Vuoden 2021 kansallisen lukutaitostrategian valmistuttua sitä on ollut mahdollista jäsentää samankaltaisten reunaehtojen sisällä kunnissa. Strategia on kannustanut toteuttamaan paikallisia lukutaitostrategian muotoja kunnissa esimerkiksi yhteistyönä kasvatus- ja opetustoimen sekä

4.2.2026

kirjastojen välillä. Aluehallintovirastojen kirjastotoimen tuottama peruspalveluarviointi toi kansallisen lukutaitostrategian kirjastoille tutuksi viimeistään vuonna 2023, kun selvitettiin kirjastojen tekemää lukutaitotyötä osana kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanoa paikallisesti. PiKen mediasivistysprojektin voidaan katsoa olevan tätä paikallista, kunnittaista toimeenpanoa edistävä yhteinen jäsenitys kriittisten monilukutaitojen ymmärryksestä ja kirjastotyön pedagogisen puolen kehittämisestä ennen pitkää kuntalaisen koko elinkaaren kattavana toimintana.

PiKen mediasivistysprojekti alkoi Tampereella. Se on kirjattu toimenpiteenä sekä PIKI- että Keski-kirjastojen toimintasuunnitelmiin. Projektin työryhmän jäsen, mediakasvatuksesta Tampereen kaupunginkirjastossa vastaava koordinaattori Terhi Turkia, esitteli Pirkanmaan alueen PIKI-kirjastokimpan ohjausryhmässä alkukeväällä 2024 Tampereen kaupunginkirjaston ideoita laatia aikuisiin ja toiseen asteeseen painottuva mediasivistyssuunnitelma kaupunkitasoisesti tai laajemmin. PIKI-kirjastot näkivät tarpeen kimppatason etenemiselle ja keskustelu jatkui kirjastojen mahdollisuuksiin toteuttaa projekti laajemmin. Kevään ja kesän 2024 aikana mukaan ilmoittautui ensin Jyväskylä, sitten muut Keski-kirjastot. Projektille muodostettiin työryhmä, joka koostui kimppojen ohjausryhmissä mukaan ilmoittautuneiden kirjastojen edustuksesta, mediakasvatustyöntekijöistä Tampereella ja Jyväskylässä sekä kehittämiskirjaston koordinaattoreista. Työryhmä kokoontui syksyn aikana kerran ja esitteli tulevan projektin Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastojen johtajille joulukuussa 2024.

Kehittämiskirjasto alkoi valmistella tulevaa projektia lukutaitoihin ja lukutaitotyöhön keskittyvässä PiKen kehittämiskirjastopäivässä 7.5.2024. Päivän pohjalta saatiin muodostettua lukutaitoteeman vuoden 2025 käsittelyyn alustavia ajatuksia. Henkilöstön osaamisen kehittämisen näkökulmasta teemassa kiinnosti erityisesti, mitä opitaan yhdessä asiakkaan kanssa? Eli millaisella asenteella kirjastohenkilöstö puhuu ja edistää monipuolisia lukutaitoja? Päivän ”piiloagenda” oli myös saada osallistujia mukaan vaikuttamaan teeman suunnittelemiseen vuodelle 2025. (PiKe-ohjausryhmän muistio 22.5.2024). Lopullinen varmistus projektin toteutumisesta AKE-vetoisena ja -laajuisena saatiin alkusyksystä 2024. Vuoden 2024 PiKe-päivä antoi ensimmäisen suunnan myös vuoden 2025 PiKen kehittämiskirjastopäivälle, jossa esiteltiin mediasivistysprojektin suunnitelmaan liittyvä taustatyö ja linkitettiin lukutaitotyö Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastojen yhteiseen visioon (Kehittämiskirjasto 2023) tulevaisuuden hyvää elämää rakentavista ja kohtaavista PiKe-kirjastoista.

4.2.2026

Vahvana referenssinä työlle toimi sekä Tampereella tapahtuneessa varhaisessa suunnitteluvaiheessa että toteutuksen aikana Vaara-kirjastojen mediasivistyssuunnitelma (2023) ja muita vastaavia projekteja ympäri Suomen kuntia ja kirjastoja. Vaara-kirjastojen suunnitelman lähtöajatuksena oli sanallistaa mediakasvatustyö ja kehittää pedagogista kirjastotyötä. Tavoite oli laajentaa toimintaa aikuisten mediasivistykseen, joka näyttäytyi ”tyhjänä erämaana” perusopetuksen kirjastopolun jälkeen. Työ toteutui AVI-vetoisena yhden vuoden hankkeena Vaara-kirjastokimpassa. Toiminta suunnattiin toiseen asteeseen, aikuisiin ja erityisryhmiin. Toiminnassa tarkasteltiin, mitä mediasivistyksen edistäminen voisi olla esimerkiksi asiakaspalvelun, kokoelmien tai tapahtumien näkökulmista. Kirjastojen johdolla oli keskeinen rooli sitouttaa kirjastot mukaan erilaisiin kokeiluihin kaikissa kirjastoissa ja suunnitelman käyttöönottoon. Kokeilujen pohjalta valittiin mallit varsinaiseen suunnitelmaan.

PiKen mediasivistysprojekti 2025 toteutettiin AKE-vetoisena ja kahden kirjastokimpan laajuisena. Vuoden 2025 koulutusten ja pilottien toteuttamisen sekä PiKen menetelmäpankin julkaisun jälkeen työ jatkuu koko PiKe-alueen yhteisten suuntaviivojen työstämisellä PiKen mediasivistysoppaaksi. Paikallisia mediakasvatus- ja mediasivistyssuunnitelmia on laadittu Suomessa, mutta suoraan vastaavanlaista, useamman kirjastokimpan kattavaa osaamisen kehittämisen ja suunnitelman rakentamisen kokonaisuutta ei ole aiemmin toteutettu. Kansainvälisellä kentällä hieman vastaavaa työtä tehdään tällä hetkellä esimerkiksi Lissabonin yliopiston koordinoimassa [Media and Information Literacy Community Connections \(MIL CC\)](#) -hankkeessa (2024-2026). Hankkeen tavoitteena on kehittää yleisten kirjastojen henkilöstön osaamista medialukutaidoissa, luoda standardit medialukutaitotyön suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tueksi kirjastoissa, sekä luoda medialukutaitotyön kehittämiseen sitoutuneiden eurooppalaisten kirjastojen verkosto. (FuJo Media, 2026.)

Yhteistä eri tahojen tekemille mediasivistyssuunnitelmille on linkittää mediasivistystyö monipuolisten lukutaitojen edistämiseen. Kun kirjoitetaan auki ja tehdään näkyväksi tehty tai meneillään oleva työ eri kokoisissa kirjastoissa, voidaan löytää uusia mahdollisuuksia myös jo olemassa olevista hyvistä käytännöistä. Aikuiset muodostuvat tässä erityiseksi kohderyhmäksi, johon kohdistuva toiminta ei ole yhtä vahvojen rakenteiden tukema kuin lasten ja nuorten eteen tehtävä mediakasvatustyö.

4.2.2026

Sama havainto aikuisten mediakasvatuskentästä ”tyhjänä erämaana” tai ainakin sekavana kokonaisuutena on tehty jo Kansallisen audiovisuaalisen instituutin ja Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen vuosina 2020–2021 toteuttamassa selvityksessä aikuisten medialukutaidon edistämisestä (Kanerva & Oksanen-Särelä, 2021). Selvityksessä kartoitettiin aikuisten medialukutaitotyöhön liittyviä haasteita ja pyrittiin löytämään ratkaisuja ja hyviä käytäntöjä. Raportissa todetaan, että ”[v]aikka aikuisten mediakasvatuksen parissa tehdään ansiokasta työtä eri organisaatioissa, aihealueena nimenomaan aikuisten mediakasvatus on vasta vahvasti nousemassa mediakasvatuksen agendalle.” Esiin nostettiin tarve tehdä aikuisten medialukutaitotyötä tunnetuksi niin mediakasvatustoimijoiden kuin suuren yleisön suuntaan ja peräänkuulutettiin kansallisten mediakasvatuslinjausten ”strategista toimeenpanoa sekä toimenpanon, verkostojen ja aikuisten mediakasvatuksen kenttää koskevan tietoperustan koordinoimista.” (Kanerva & Oksanen-Särelä, 2021.)

Projektiryhmällä oli yhtenäinen näkemys projektissa kehitettävän toiminnan kohderyhmästä, sillä niin edellä avattu tietopohja kuin kirjastolaisten käytännön kokemukset työssä osoittivat aikuisten jääneen monilukutaitotyön kohderyhmänä katveeseen. Monilukutaidon valtaisa kenttä projektia rajattiin koskemaan erityisesti aikuisten medialukutaitojen tukemista ja edistämistä kirjastoissa. Aihepiirin rajausta medialukutaitotyöhön tukee tutkittu tieto sekä projektiryhmäläisten käytännön kokemukset siitä, että tämä on kriittisen monilukutaidon osa-alue, jonka kehittämiseksi on tällä hetkellä erityisen suuri ja akuutti tarve.

Projektissa kehitettävässä toiminnassa on kyse ennen kaikkea mediakasvatuksesta ja medialukutaidosta, joiden määritelmistä Medialukutaito Suomessa – Kansalliset mediakasvatuslinjaukset -julkaisussa (2019) todetaan seuraavasti:

Sekä medialukutaito että mediakasvatus käsitetään linjauksissa laajasti. Medialukutaidon määritelmistä on keskusteltu paljon ja aihetta tutkittu, mutta yleisesti hyväksyttyä yleistä määritelmää ei ole esitetty. Medialukutaidon ohella käytetään myös muita käsitteitä, kuten mediasivistystä, mediataitoja tai monilukutaitoa. Näissä linjauksissa medialukutaidot kattavat kaikenlaiset median parissa toimimisen taidot ja mediaan liittyvän ymmärryksen sekä oman mediatuottamisen taidot. Mediakasvatus puolestaan kohdistuu kaikenlaisiin medioihin ja medialukutaitoihin sekä kaikkiin kohderyhmiin, niin lapsiin, nuoriin kuin

4.2.2026

aikuisiinkin. Kasvatuksella viitataan tässä yhteydessä sellaiseen suunnitelmalliseen toimintaan, jonka tavoitteena on lisätä medialukutaitoa. (Palsa & Salomaa, 2019, 10.)

PiKen mediasivistysprojektia edeltävissä ja käynnistävissä keskusteluissa mediakasvatus koettiin käsitteenä jossain määrin ongelmalliseksi aikuisista puhuttaessa. Kasvatus-sanan assosioituessa vahvasti lapsiin ja nuoriin Vaara-kirjastojenkin käyttöön ottama mediasivistys tuntui aikuisille osuvammalta käsitteeltä.

Mediasivistys kytkee toiminnan jo käsitetasolla vahvasti kirjastolakiin (1492/2016) ja sen tavoitteisiin esimerkiksi yhdenvertaisen sivistyksen ja kulttuurin, monipuolisen lukutaidon, elinikäisen oppimisen ja osaamisen kehittämisen sekä aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistämisestä. Sivistyksen käsite on näkyvästi esillä myös Digi- ja väestötietoviraston Digitaaitosuosituksissa (2023). Suosituksissa kuvataan digitaalista sivistystä, jolla tarkoitetaan ”eettistä, tiedollista ja yhteiskunnallista ymmärrystä digitaalisesta ympäristöstä sekä kykyä toimia tämän ymmärryksen pohjalta. [...] Digitaalinen sivistys perustuu yleiseen sivistykseen ja laajentaa sitä digitaaliseen ympäristöön ja siinä toimimiseen.” (Digitaaitosuositus 2023, s. 3.) PiKen mediasivistys on muun muassa mediakasvatusta, medialukutaitotyötä sekä digiopastusta – monipuolista työtä, jota kirjastoissa tehdään sen eteen, että kaikilla on mahdollisuus kehittää osaamistaan ja parantaa mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan kokonaisvaltaisesti.

PiKen mediasivistys on alkuaskelistaan lähtien pohjautunut kirjastojen lukutaitotyön suositusten mukaisesti tutkittuun tietoon. Suunnitelman tietopohjan muodostavat erilaiset valtakunnalliset dokumentit (esim. Kirjastolaki, Kansallinen lukutaitostrategia, Digi- ja väestötietoviraston sekä Opetushallituksen linjaukset), kirjastojen yhteistoimintaan liittyvät toimintasuunnitelmat kirjastokimppojen tasolla sekä kuntien omat strategia- ja ohjausdokumentit. Kuntalaisten ja henkilöstön ymmärrys ja tarpeet aiheesta selvitettiin myös osana työn taustoja. PiKe-alueen henkilöstö ja kirjastot kutsuttiin mukaan projektiin, jotta PiKen mediasivistys olisi kiinni käytännössä ja toteutuisi kirjastojen tarpeista käsin.

Mediasivistys on verkostomaista toimintaa. Siihen linkittyvät kehittämiskirjaston alueelliset työryhmät, erityisesti digi- ja johtamisverkosto. Kunnissa siihen liittyvät kuntien muut toimijat esimerkiksi kulttuuri-, vapaa-aika- tai vapaan sivistystyön toimialueilta. Kirjastoissa kuntien sisällä

4.2.2026

toimintaan liittyvät mahdolliset tiimit esimerkiksi asiakaskokemukseen, mediakasvatukseen, aikuisten lukutaitoihin, demokratiaan tai muuhun aihepiiriin alle kuuluvaksi katsottuun toimintaan liittyen. Henkilöstön ja kirjastojen näkemykset aiheesta muodostivat esiselvityksen mediasivistysprojektin pohjaksi. Selvitys koostui PiKe-alueelle kohdennettuna verkkokyselynä 10.2.-10.3.2025 ja projektiryhmän jäsenten tuottamina kuvauksina monilukutaitotyöstä heidän kirjastoissaan vuodesta 2023 huhtikuuhun 2025 asti.

PiKen mediasivistyksen tavoitteena on tukea ja kehittää kirjastohenkilöstön osaamista aikuisten mediasivistystyössä. Kirjastoseuran Suosituksessa lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa todetaan, että ”yleisten kirjastojen lukutaitotyötä voidaan kehittää kirjastoalalla jo olemassa olevan osaamisen pohjalta. Kirjastojen lukutaitotyölle luodaan kestävä pohja, kun kirjastojen työntekijät tunnistavat oman osaamisensa ja asiantuntijuutensa ja saavat työssään mahdollisuuksia ja resursseja osaamisen kartuttamiseen.” (s. 4.) Tämä tukee PiKen mediasivistystä läpileikkaavaa ajatusta siitä, ettei kenenkään ole tarpeen keksiä pyörää uudelleen eikä ajatella aikuisten mediasivistystyötä – tai monilukutaitotyötä yleensä – taas yhtenä lisäsavottana kaiken muun päälle. Projektissa tuodaan kirjastoissa jo olevaa osaamista ja toimintaa esille ja pyritään tekemään aikuisten mediasivistystyö näkyväksi itsestään selvänä osana kirjastoissa tehtävän monilukutaitotyön rakenteita.

Vuoden 2025 aikana henkilöstöllä oli mahdollisuus kehittää osaamistaan osallistumalla PiKen mediasivistys -tilaisuuksiin, joissa paneuduttiin aikuisten mediasivistystyöhön monesta eri näkökulmasta muun muassa yhteisöllisyyteen ja kohderyhmälähtöisyyteen, pedagogisiin taitoihin, tapahtumaviestintään, verkostoihin ja tekoälylukutaitoon painottuen. PiKen mediasivistyksen pilottikirjastojen järjestämistä tilaisuuksista tiedotettiin avoimesti ja henkilöstöä rohkaistiin paikan päälle seuraamaan toisten järjestämiä tilaisuuksia esimerkiksi PiKen kirjastovierailutarjotinta hyödyntäen. Projektin aikana kerätyt kokemukset ja ideat julkaistiin kaikkien hyödyksi yhteisen PiKen menetelmäpankin kautta tammikuussa 2026.

3. Työskentely ja eteneminen

Projektiryhmän työskentely keväällä 2025 koostui tilannekuvan luonnista, verkoston kaikille avoimista tilaisuuksista ja pilottikuntien asiakastilaisuuksien suunnittelusta. Pilottikuntien syksyllä 2025 toteuttamat asiakastilaisuudet kehittämiskirjasto dokumentoi digitaalisen, päivittyvän PiKen

4.2.2026

menetelmäpankin sisällöksi. Projektissa perehdyttiin taustamateriaaleihin, opittiin koulutuksissa, tekemällä ja kokemuksesta esimerkiksi asiakastilaisuuksia järjestämällä. Toisilta ja toisten kanssa opittiin projektiryhmän yhteisen työskentelyn kautta, ideoita ja kokemuksia jakaen ja pilottitilaisuuksia yhdessä reflektoiden.

Projektin etenemisestä suunnitelman mukaan vuoden 2025 aikana vastasi kehittämiskirjasto. Jokaisella projektiryhmäläisellä oli projektin aikana vastuu edistää oman kirjastonsa pilottitapahtumien suunnittelua ja huolehtia dokumentoinnista yhdessä määritellyn aikataulun mukaisesti. Kehittämiskirjasto kutsui projektiryhmän koolle palaveriin ja valinnaisiin pilottitilaisuuksien yhteissuunnittelutapaamisiin. Projektiryhmä kokoontui noin kerran kuussa. Palaverien tarkoitus oli pitää kaikki ajan tasalla siitä, miten projekti kokonaisuudessaan etenee, sopia tehtävänjaosta projektin mittaan, ja suunnitella projektiin liittyvät asiat. Palaverien ohella projektiryhmäläisillä oli mahdollisuus osallistua valinnaisiin suunnittelutapaamisiin, joiden tarkoitus oli kirjastojen omien pilottitapahtumien yhteinen ideointi ja PiKen menetelmäpankin suuntaviivojen rakentaminen. Valinnaisiin suunnittelutapaamisiin sai jokainen projektiryhmäläinen osallistua omien tarpeiden mukaan.

3.1 Aikataulu

PiKen mediasivistysprojekti alkoi Tampereella. Projektin työryhmän jäsen, mediakasvatuksesta Tampereen kaupunginkirjastossa vastaava koordinaattori Terhi Turkia, esitteli Pirkanmaan alueen PIKI-kirjastokimpan ohjausryhmässä alkukeväällä 2024 Tampereen kaupunginkirjaston ideoita laatia aikuisiin ja toiseen asteeseen painottuva mediasivistyssuunnitelma kaupunkitasoisesti tai laajemmin. PIKI-kirjastot näkivät tarpeen kimppatason etenemiselle ja keskustelu jatkui kirjastojen mahdollisuuksiin toteuttaa projekti laajemmin. Kevään ja kesän 2024 aikana mukaan ilmoittautui ensin Jyväskylä, sitten muut Keski-kirjastot. Mediasivistysprojekti kirjattiin toimenpiteenä sekä PIKI- että Keski-kirjastojen toimintasuunnitelmiin.

Projektille muodostettiin työryhmä, joka koostui kimppojen ohjausryhmissä mukaan ilmoittautuneiden kirjastojen edustuksesta, mediakasvatustyöntekijöistä Tampereella ja Jyväskylässä sekä kehittämiskirjaston edustuksesta. Projektin vetäjänä toimi kehittämiskirjaston koordinaattori, joka kutsui kokoukset koolle ja huolehti etenemisen aikataulusta sekä projektiin liittyvien PiKen mediasivistys -koulutustilaisuuksien järjestämisestä. Projektin työryhmä kokoontui

4.2.2026

ensimmäisen kerran joulukuun 2024 alussa, jolloin keskustelua käytiin projektin taustasta, suuntaviivoista ja aikataulusta. Työryhmä esitteli tulevan projektin Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastojen johtajille PiKe-kirjastojen johtamiskahveilla joulukuussa 2024. Kevään 2025 aikana projektiryhmän toiminta muodostui projektin tilannekuvan luomisesta, sen esittelemisestä, kaikille avointen koulutustilaisuuksien suunnittelusta, sekä syksyllä toteutettavien pilottitilaisuuksien suunnittelusta.

Suomen kirjastoseura julkaisi helmikuussa 2025 [suosituksen lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa](#). Projektin työryhmä teki osana tilannekuvan rakentamista opintoretken suosituksen julkaisutilaisuuteen Seinäjoelle 6.2.2025. Helmi- ja maaliskuun aikana toteutettiin myös Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueen kirjastohenkilöstölle suunnattu Suuri monilukutaitokysely, jolla kartoitettiin alueen kirjastoissa tehtävää lukutaitotyötä. Kysely oli vastattavissa 10.2.-10.3.2025. Kyselyn ollessa avoinna projektiryhmäläiset tekivät lisäksi kartoitukset omissa kirjastoissaan toteutetusta monilukutaito- ja mediasivistystyöstä kuluneen kahden vuoden ajalta, eli vuoden 2023 alusta vuoden 2025 alkuvuoteen. Kyselyn tuloksia ja pilottikirjastojen omia kartoituksia sekä muun mediasivistysprojektin taustana olleen selvitystyön tuloksia esiteltiin osana tilannekuvaa PiKen kehittämiskirjastopäivässä Jyväskylässä 7.5.2025.

Projektin aikana kaikille avoimia PiKen mediasivistys -koulutustilaisuuksia ideoitiin projektiryhmän palaverissa. Tilaisuudet käynnistyivät huhtikuussa 2025 ja niitä toteutettiin vuoden aikana seuraavasti:

1. Ti 1.4.2025 klo 13–15 PiKen mediasivistys: yhteisöllisyys aikuisten monilukutaitotyössä
2. Ti 8.4.2025 PiKen mediasivistys: moninaiset ohjaustilanteet
3. Ke 7.5. Arvostava kohtaaminen kirjastoissa – sivistyksen puhtain olomuoto (PiKen kehittämiskirjastopäivä 2025)
4. To 5.6. PiKen mediasivistys: aikuiset tapahtumaviestinnän kohderyhmänä
5. Ke 14.8. PiKen mediasivistys: verkostot tutuiksi
6. To 2.10. PiKen mediasivistys: tekoälylukutaitoa edistämässä

Projektiryhmäläiset aloittivat pilottitilaisuuksien suunnittelua omaan tahtiinsa kevään 2025 mittaan. Jokainen pilottikirjasto edisti omia suunnitelmiaan itsenäisesti, minkä lisäksi järjestettiin mahdollisuus yhteissuunnitteluun valinnaisten suunnittelutapaamisten muodossa.

4.2.2026

Pilottitilaisuuksien suunnitelmat valmistuivat ja ajankohdat lyötiin pääosin lukkoon toukokuun loppuun mennessä. Tilaisuudet toteutettiin syksyn 2025 aikana. Samaan aikaan rakennettiin kehittämiskirjaston sivustolle PiKen menetelmäpankkia, johon tilaisuudet dokumentoitiin muidenkin kirjastojen hyödynnettävissä oleviksi malleiksi. PiKen menetelmäpankin toteuttajaksi valittiin Kaiku Helsinki, yhteistyökumppaninaan lasy Oy.

Projektin tarkempi aikataulu ja eteneminen on avattu raportin liitteenä olevassa projektitaulukossa (Liite 1.). Oheisessa kuvassa tiivistetty aikajana projektin etenemisestä (tarkempi aikajana myös raportissa liitteenä, Liite 2.).

3.2 PiKen mediasivistys -työryhmä

PiKen mediasivistysprojektiryhmä muodostui PIKI- ja Keski-kimppojen ohjausryhmissä vuoden 2024 mittaan ilmoittautuneiden kirjastojen edustuksesta, mediakasvatustyöntekijöistä Tampereella ja Jyväskylässä sekä kehittämiskirjaston koordinaattorista ja projektisuunnittelijasta. Mukaan pilottikirjastoiksi ilmoittautuivat Hämeenkyrö, Ikaalinen, Jyväskylä, Jämsä, Keuruu, Kuhmoinen, Muurame, Nokia ja Tampere. Pilottikirjastoja työryhmässä edustivat:

- Minna Al-Taeshi (kirjasto- ja kulttuuripäällikkö, Hämeenkyrö)
- Elina Pimiä (kirjastotoimenjohtaja, Ikaalinen)

- Laura Hekkala-Vatula (osastonjohtaja, Jyväskylä)
- Mari Vuorinen (informaatikko, Jyväskylä)
- Johanna Elo (informaatikko, Jämsä)
- Soile Lähdeaho (kirjastopedagogi, Keuruu)
- Kati Ruuskanen (kirjastopedagogi, Kuhmoinen)
- Johanna Tornikoski (kirjastopedagogi, Muurame)
- Sara Lahtinen (erikoiskirjastonhoitaja, Nokia)
- Ulla Virtanen (kirjastopedagogi, Nokia)
- Johanna Karhu (koordinaattori, Tampere)
- Terhi Turkia (koordinaattori, Tampere)

4. Mediasivistys ja kriittinen monilukutaito

4.1 Kansallinen lukutaitostrategia lukutaitotyötä ohjaamassa

PiKen mediasivistys pohjautuu kirjastojen lukutaitotyön suositusten mukaisesti tutkittuun tietoon. Työn tietopohjan muodostavat erilaiset valtakunnalliset dokumentit (Kirjastolaki, Kansallinen lukutaitostrategia, Digi- ja väestötietoviraston sekä Opetushallituksen linjaukset), kirjastojen yhteistoimintaan liittyvät toimintasuunnitelmat kirjastokimppojen tasolla sekä kuntien omat strategia- ja ohjausdokumentit.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetti lukutaitofoorumin syksyllä 2017 etsimään ratkaisuja lukutaidon ja lukuinnon heikkenemiseen. Kansalliseen lukutaitofoorumiin osallistui laaja joukko lukemisen ja lukutaidon asiantuntijoita (Lukuliike, 2018). Foorumin julkaisema [Lukuliike 2018](#) määritteli suuntaviivat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi ja rohkaisi eri toimijoita luomaan kampanjoita ja haasteita lukutaidon edistämiseksi. Tältä pohjalta toteutettiin muun muassa Lukukeskuksen [Lukuliike koulussa](#) -kampanja. Kansallisen lukutaitofoorumin (2018) suuntaviivoja laajentavaa [Kansallista lukutaitostrategiaa](#) ryhdyttiin valmistelemaan syksyllä 2020 eduskunnan sivistysvaliokunnan aloitteesta. Siinä missä Lukuliike kohdistui lasten ja nuorten lukutaitoon ja lukemisharrastukseen, lukutaitostrategian tarkoitus oli määrittää selkeät suuntaviivat pitkäjänteiselle lukutaitotyön kehittämiseksi kaikkien ikä- ja kohderyhmien osalta.

Kansallisen lukutaitostrategian 2030 määritti kolme suuntaviivaa:

- 1: Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita
- 2: Vahvistetaan monilukutaito-osaamista
- 3: Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

Lukutaitostrategian toimeenpanon tueksi laadittiin [Kansallinen lukutaito-ohjelma 2030](#), jossa määriteltiin toimenpiteille vastuutahot ja toteuttamisen aikataulu. Lukutaito-ohjelman osaohjelmat ”tarjoavat maksuttomia materiaaleja ja työkaluja lukutaitotyön kehittämiseen sekä avoimia koulutuksia ja tapahtumia”. Lukeva kunta -osaohjelma tukee lukutaitotyön suunnittelua ja eri toimijoiden yhteistyötä kunnissa ja kuntaverkostoissa. Ohjelman kautta saaduilla valtionavustuksilla on kehitetty ja kehitetään lukutaitotyön rakenteita useissa kunnissa Lukeva kunta -suunnittelutyökalun avulla. (Lukutaito-ohjelma, 2026.)

Kansallisessa lukutaitostrategiassa lukutaito määritellään ”monilukutaidoksi, joka sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot perinteisistä kirjoitetuista teksteistä esimerkiksi audiovisuaalisiin esityksiin” (s. 4). Strategian mukaan monilukutaidon käsite kattaa kaikki erilaiset lukutaidot perinteisestä luku- ja kirjoitustaidosta muun muassa medialukutaitoon, visuaaliseen lukutaitoon ja datanlukutaitoon. Kaikki monilukutaitoihin lukeutuvat taidot ovat yhtä tärkeitä ja tarpeellisia. Ne mahdollistavat toimimisen nyky-yhteiskunnassa ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Kansallinen lukutaitostrategia 2030, 10.)

Kuten edeltä käy ilmi, mediasivistystyö on oleellinen osa monilukutaitotyötä. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin erityisasiantuntija Lauri Palsa tarkasteli lukutaitostrategiaa mediakasvatuksen näkökulmasta ja totesi strategian valmistelussa otetun huomioon muun muassa vuonna 2019 julkaistut kansalliset mediakasvatuslinjaukset (Palsa, 2021). Palsan mukaan lukutaitostrategiaa edeltävinä vuosina ”mediakasvatuksessa on kiinnitetty huomiota eri-ikäisten medialukutaidon kehittämiseen. Lukutaitostrategia vahvistaa tätä työtä, sillä se sisältää konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä kaikenikäisten monilukutaidon vahvistamiseksi. Strategiassa esitettyjen suuntaviivojen osalta ja muun monilukutaitotyön ohella, mediakasvatukselliset sisällöt liittyvät erityisesti monilukutaito-osaamisen vahvistamiseen sekä lukemaan innostamiseen ja lukutaidon monipuolistamiseen.” (Palsa, 2021) Medialukutaito

4.2.2026

Suomessa – kansallisten mediakasvatuslinjausten päivitystyö on parhaillaan käynnissä tämän raportin kirjoittamisen aikana. Ennakkotietojen mukaan aikuisten medialukutaitotyö tulee olemaan linjauksissa näkyvästi mukana.

Aluehallintoviraston kirjastotoimi toteutti vuonna 2023 [peruspalveluiden arvioinnin](#), joka kohdistui kirjastoissa tehtävään lukutaitotyöhön ja tarkasteli kirjastoja osana vuonna 2021 julkaistun kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanoa. Arviointi osoitti, että kehittämistarvetta on niin kirjastoissa tehtävän lukutaitotyön määrittelyssä, tavoitteissa kuin vaikuttavuuden arvioinnissa. Kaikissa kirjastoissa ei ollut määritetty, mitä kirjastolakiin (1492/2016) perustuva lukutaitotyö on ja mitkä ovat sen tavoitteet. Lukutaitotyön ja lukemisen edistämistyön eroja ei aina hahmotettu, eikä välttämättä osattu määritellä sitä, mikä osa kirjastotyöstä voidaan katsoa kuuluvaksi näiden otsikoiden alle. Kansallisen lukutaitostrategiaan oli perehdytty suurimmassa osassa kirjastoja, mutta se ei ollut toimintaa ohjaava asiakirja kaikissa kirjastoissa. Myös kuntatasolla laaditut lukutaitostrategioita olivat harvassa, eikä koordinoitua ja johdettua lukutaitoyhteistyötä ollut useimmissa kunnissa. Arvioinnin perusteella lukutaitotyötä kohdennettiin kirjastoissa eniten alle kouluikäisiin ja alakouluikäisiin lapsiin. Kirjastoissa koettiin, ettei välttämättä tunnisteta eikä tavoiteta ryhmiä, jotka tarvitsisivat eniten tukea lukemiseen. Vastauksissa nostettiin tällaisiksi ryhmiksi esimerkiksi erilaiset aikuisryhmät, perheet ja maahanmuuttajat.

Suomen kirjastoseuran suositus lukutaitotyölle yleisissä kirjastoissa julkaistiin alkuvuodesta 2025. Suosituksessa nostetaan esiin peruspalveluiden arvioinnin tuloksia ja annetaan suuntaviivoja kirjastojen lukutaitotyön kehittämiseen niiden pohjalta. Lukutaitotyön ja lukemisen edistämisen välille tehdään selkeä ero: ”lukutaitotyö on eri asia kuin lukemisen edistäminen. On tärkeää kannustaa lukemaan, mutta lukutaidon edistäminen on askel pidemmälle: miten lukutaitoa kehitetään?” (Suositus lukutaitotyöstä s. 3.) ”Yleisten kirjastojen lukutaitotyötä voidaan kehittää kirjastoalalla jo olemassa olevan osaamisen pohjalta. Kirjastojen lukutaitotyölle luodaan kestävä pohja, kun kirjastojen työntekijät tunnistavat oman osaamisensa ja asiantuntijuutensa ja saavat työssään mahdollisuuksia ja resursseja osaamisen kartuttamiseen.” (Suositus lukutaitotyöstä s. 4.)

Kirjastoseuran lukutaitotyön suositusten julkaisua seurasi Lukuaskel-hanke, joka pyrkii osaltaan tuomaan lukutaitostrategian ja lukutaitotyön suositukset osaksi yleisten kirjastojen arkea. Hanke jatkuu vuoden 2026 loppuun. (Suomen kirjastoseura, 2025.)

4.2. Aikuisten mediasivistystyö Suomen kirjastoissa

Monilukutaitotyön rakenteita kehitetään tällä hetkellä useassa kirjastossa ja kunnassa muun muassa Lukeva kunta -ohjelman puitteissa. Työssä ollaan eri vaiheissa: osassa kaupunkeja on työstetty asiaa jo vuosia, kun taas toisissa ollaan uuden edessä luomassa koko kunnan yhteisiä tai kirjastojen omia, eri kohderyhmät kattavia strategioita. Muiden muassa Oulu, Espoo ja Turku ovat tehneet jo vuosia työtä suunnitelmallisen monilukutaitotyön eteen. [Oulun Lukevin kaupunki](#) -kokonaisuudessa on kehitetty ja tehty näkyväksi kaupungissa tehtävää monipuolista lukutaitotyötä eri kohderyhmille. Tällä hetkellä käynnissä olevan ja vuoden 2026 loppuun jatkuvan Lukutekojen Oulu -hankkeen tavoitteena on luoda kaupungin oma lukutaitostrategia, ”joka kokoaa oululaisen lukutaitohyvän yhteen, varmistaa eri toimijoiden moniammatillisen yhteistyön sekä luo kaupungille selkeät lukutaitorakenteet.” (Lukutekojen Oulu -hanke, 2026.) Oulun kaupunginkirjastossa toteutettiin vuonna 2025 [Jäljillä-hanke](#), jossa tavoitteena oli ”tehdä kirjastonkäytön, tiedonhaun ja mediataitojen oppimisesta helposti lähestyttävää.” Hankkeen aikana muodostettiin konsepti, joka selkeytti kirjaston mediakasvatustyötä. Kirjaston mediakasvatuskonsepti avattiin Mediataidot ovat kaikkien taitoja -julkaisussa (2025).

Turun kaupunginkirjasto loi oman, eri ikäryhmät huomioivan [mediakasvatussuunnitelman](#) jo vuonna 2015 ja tällä hetkellä kaupunki kehittää Lukutaito-ohjelman puitteissa lukutaito-ohjelmia eri kohderyhmille. Aikuisista omat ohjelmat ovat tekeillä työikäisille ja maahanmuuttajataustaisille turkulaisille. Espoon kaupunginkirjaston mediasivistysstrategia 2022-2024 määrittä kirjaston roolia mediakasvatustoimijana ja kirjasi kirjastolle mediasivistysstrategisen toimenpideohjelma vuosille 2022-2024. Vuonna 2025 strategia oli päivitystyön alla.

Inarin kirjastotoimi teki pioneerityötä julkaistessaan Inarin kunnankirjastossa käytössä olevan lukutaitotyön mallin, joka kehitettiin kolmessa peräkkäisessä lukutaitohankkeessa vuosina 2020-2023. Hanketyöntekijä Reija Portin mukaan ”mallin sisältö perustuu eri ikäisiä kuntalaisia koskevaan systemaattisen lukutaitotyön kokonaisuuteen, Inarin kirjastotoimen [lukijuuskasvatussuunnitelmaan](#). Suunnitelman mukaisesti Inarin kunnankirjasto tekee lukutaitoyhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen sekä nuorten työpajan ja kuntouttavan työtoiminnan kanssa. Lisäksi kirjasto tekee asiakkaiden omaehtoiseen osallistumiseen perustuvaa lukutaitotyötä.” (Portti, 2023.)

4.2.2026

Peruspalveluiden arvioinnissa 2023 nostettiin osana kirjastojen strategisen lukutaitotyön kehittämistä tarve lukutaitotyön itsearviointiin ja vaikuttavuuden mittaamiseen. Kirjastoissa tehtävän työn vaikuttavuuden mittaaminen ja päättäjaviestintä ovat olleet keskiössä esimerkiksi AKE Tampereen ja AKE Oulun vuoden 2023 [Kivaa, että on kirjastoja! – opas vaikuttamiseen](#) -julkaisussa ja Lahden AKE:n [Vaikuttava kirjasto](#) -kampanjassa 2024-2025. Erilaisia työkaluja kirjastojen itsearvioinnin tueksi lähdettiin kehittämään vuonna 2025 esimerkiksi Itä-Suomen kirjastojen kehittämisverkostossa (Kehveli) ja Oulun AKEssa. Itä-Suomen kirjastojen itsearviointityökirja on apuväline kirjastojen lakisääteiseen itsearviointiin hyödynnettäväksi kirjaston toiminnan kehittämisessä ja sidosryhmäviestinnässä (Launonen, 2025). Oulun alueellinen kehittämistehtävä on pilotoimassa Lukutaitotyön itsearviointikehikkoa, jonka tarkoitus on auttaa kirjastoja jäsentämään lukutaitotyötä ja helpottaa sitä kautta lukutaitotyön kehittämistä ja siihen liittyvien resurssitarpeiden avaamista päättäjille ja muille tahoille. (Oulun kaupunginkirjasto – alueellinen kehittämistehtävä, 2026.)

Esimerkit kuntarajat ylittävistä, alueellisista suunnitelmista ja projekteista ovat toistaiseksi harvassa. Pohjois-Karjalan Vaara-kirjastot laati vuonna 2023 mediasivistyssuunnitelman kohderyhmänään aikuiset ja toinen aste. Vaara-kirjastojen suunnitelman lähtöajatuksena oli sanallistaa mediakasvatustyö ja kehittää pedagogista kirjastotyötä sekä luoda rakenteita kirjastojen mediakasvatustyölle perusopetuksen kirjastopolun jälkeen. Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueet kattava aikuisten mediasivistysprojekti on näin ollen ensimmäinen useamman kirjastokimpan laajuinen kokonaisuus tällä saralla.

4.3 Mediasivistys ja kriittinen monilukutaito Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoissa

Valtakunnallisen tilannekuvan luomisen ohella PiKen mediasivistysprojektin alkuvaiheessa kartoitettiin, mitä monipuolinen lukutaitojen edistäminen, mediasivistys ja kriittinen monilukutaito on PiKe-kirjastoissa ja mitä se voisi olla. Tavoitteena oli saada esiin, mitä on tehty PiKe-alueen kirjastoissa ja kartoittaa sekä työntekijöiden että työyhteisön kokemuksia.

Mediasivistysprojektin työryhmä esitteli tulevan projektin Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastojen johtajille PiKe-kirjastojen johtamiskahveilla joulukuussa 2024. Esittelyn yhteydessä heräteltiin keskustelua kysymyksellä: “Miten kunnassasi on keskusteltu/käsitelty AVIn peruspalvelujen

4.2.2026

arviointiraporttia kirjastojen lukutaitotyöstä?” Lisäksi keskusteltiin kirjastoissa tehtävästä, eri kohderyhmille kohdistetusta lukutaitotyöstä. Useimmissa kirjastoissa lapsille ja nuorille suunnattiin eniten lukutaitotyötä, aikuisille tarjottiin esimerkiksi lukupiirejä ja satunnaisemmin muuta toimintaa. Keskustelussa kävi ilmi, että peruspalvelujen arviontiin oli PiKe-kirjastoissa tutustuttu vaihtelevasti. Osassa kirjastoista sitä oli käsitelty yhteisesti, osassa tämä oli suunnitteilla. Osalle raportti ei ollut vielä lainkaan tuttu. Myös lukutaitostrategiatyössä oltiin hyvin eri vaiheissa. Osassa kirjastoja oli haettu hankeavustusta lukutaitotyön tai -strategian kehittämiseen ja osassa lukutaitostrategian laatiminen oli kirjattu talousarviosuunnitelmiin. Aiheeseen palattiin johtamiskahveilla maaliskuussa 2025, missä Tampereen kirjastopalvelujohtaja Niina Salmenkangas kertoi kokemuksiaan AVIn peruspalveluarvioinnin esittelystä kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa. Samalla käytiin keskustelua siitä, miten lukutaitotyön juurruttamista oman kunnan rakenteisiin on mahdollista edistää.

Tämän raportin viimeistelyvaiheessa lukutaitostrategia-asioissa on selkeästi menty eteenpäin vuoden takaisesta ja mukana olevista pilottikunnista useat ovat valmistelemassa, tekemässä tai tehneet omia lukutaitostrategioitaan Lukutaito-ohjelman puitteissa. Nokialle ja Muuramelle myönnettiin vuonna 2024 hankeavustus kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanoon edistämiseen. Vuonna 2025 avustus myönnettiin Keuruulle, Tampereelle ja Jyväskylälle. Hämeenkyrö on vuonna 2025 mukana lukutaitostrategian laatimista tukevassa Suomen kirjastoseuran Lukuaskel-hankkeessa kumppanikirjastona. Paikallisia monilukutaitotyön strategioita on siis kehitetty useassa kunnassa rinnakkain PiKen mediasivistysprojektin kanssa.

Osana tilannekuvaa projektin työryhmäläiset kartoittivat ja kirjoittivat lyhyet kuvaukset omissa kirjastoissaan eri kohderyhmille toteutetusta monilukutaitotyöstä ja medialukutaitotoiminnasta projektia edeltäneen kahden vuoden ajalta, eli vuoden 2023 alusta kevääseen 2025 asti.

4.3.1 Hämeenkyrö

Hämeenkyrön kirjaston toimintasuunnitelmassa määritetään kirjaston olevan ”tulevaisuuden kirjasto, joka rakentaa hyvää elämää ja vahvistaa lukuiloa. Edistää toiminnassaan monilukutaitoa: kirjoitustaitoa ja lukemista eri ympäristöissä. Tuo esille hämeenkyröläistä kirjallisuutta kotiseutukokoelmassa ja on ylpeä kaikista hämeenkyröläisistä kirjailijoista ja sisällön tuottajista.

4.2.2026

Tiedostaa, että lukutaito ehkäisee syrjäytymistä ja lisää hyvinvointia.” (Hämeenkyrön kirjaston toimintasuunnitelma ja lukutaitotyö 2025-2028.)

Hämeenkyrön kirjaston medialukutaitoon liittyvä toiminta viimeisen kahden vuoden ajalta ei ole sisältänyt hankkeita, jotka keskittyisivät medialukutaitoon ja sen vuoksi kirjasto tähän PiKen mediasivistysprojektiin mielellään mukaan. Hämeenkyrössä on Tekijät tutuksi -hanke, jossa esitellään kirjailijoita ja Lukumiitti-hanke, joka on kohdistettu nuoriin ja lukemaan innostamiseen. Siinä on esimerkiksi 7-luokkalaisille pelien kautta kirjastoon tutustumista.

Hämeenkyrön kirjastossa on säännöllisesti digitukea. Keväällä 2025 alkoi Mukanetin ”Opetellaan digitaitoja yhdessä”, jossa seniorit saavat yhdessä tutustua digihaasteisiin. Hämeenkyrössä pyritään säännöllisesti järjestämään teemaan liittyviä luentoja. Kirjoittamishetkellä keväällä 2025 viimeisin oli Kuluttajaliiton Tunnista nettihuijaus luento.

Varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä sekä lapsiperheille suunnattua lukutaitotyötä ohjaa Hämeenkyrön kirjaston kirjastopolku, ”jonka tavoitteena on monilukutaidon edistäminen, tiedonhakutaitojen tukeminen ja lukumotivaation lisääminen” (Hämeenkyrön kirjaston toimintasuunnitelma ja lukutaitotyö 2025-2028.)

4.3.2 Ikaalinen

Ikaalisten kaupunginkirjastossa ei ole ollut mediasivistysaiheisia hankkeita, eikä asiakastilaisuuksia menneen kahden vuoden aikana. Tiedonhankinnan ja kirjallisuuden opastuksia pidetään säännöllisesti toisen asteen opiskelijoille (Sasky) kaksi kertaa vuodessa eli vuodesta 2023 lähtien yhteensä 4 opastusta. Lasten ja nuorten osalta kirjaston kouluyhteistyötä ohjaa Kirjaston ja koulujen yhteistyösuunnitelma, jonka puitteissa tietyille luokka-asteille tarjotaan vuosittain kirjastonkäytön sekä tiedonhankinnan opetusta ja kirjavinkkausta.

4.3.3 Jyväskylä

Jyväskylän kaupunginkirjasto tarjoaa mediasivistystoimintaa eri ikäluokille. Aikuisille suunnattu toiminta kuluneena kahtena vuonna on sisältänyt seuraavaa.

Digitietoiskut ovat luentoja erilaisista digimaailman aiheista, hyviksi ja hyödyksi. Digitietoiskut on toteutettu yhteistyössä Ikääntyvien yliopiston kanssa ja niitä on tehty vuodesta 2019 alkaen. Tällä

4.2.2026

hetkellä tietoiskuja toteutetaan osana Digibuusti!-hanketta, jossa hankkeen päävastuu Jyväskylän ammattikorkeakoululla. Ikääntyvien yliopiston digineuvojat antavat kirjastolla myös digineuvontaa.

Datataiturit on ammattiopisto Gradian kanssa tehtävää toimintaa, jossa tieto- ja viestintäalan opiskelijat käyvät digiopastamassa kirjaston eri toimipisteissä. Opiskelijat saavat digiopastuksesta opintopisteitä. Datataiturit ovat opastaneet kirjastossa vuodesta 2016.

Vuosina 2022-2023 Jyväskylän ja Tampereen kaupunginkirjastojen yhteistyönä toteuttaman Kansanvallan uljas linnake -demokratiahankkeen puitteissa toteutettiin kirjastossa erilaisia kokeiluja. Ketä kiinnostaa? -tilaisuudet toteutettiin yhteistyössä kaupungin muiden toimijoiden kanssa. Näistä ensimmäinen oli Mikä sinua liikuttaa? -osallistuvan budjetoinnin esittely ja työpaja, jossa yhteistyökumppanina oli Jyväskylän kaupungin liikuntapalvelut. Kumppani löytyi kaupungin osallisuuspalveluiden avulla. Pajassa oli mukana 15 osallistujaa ja osallistujille oli tarjolla kahvia ja teetä. Toinen Ketä kiinnostaa? -tilaisuus oli Kuka laskee äänet? -tapahtuma, joka järjestettiin pääkirjaston lavalla yhteistyössä Keski-Suomen vaalipiirilautakunnan kanssa. Esittelyssä oli vaalien käytännön toteutus. Demokratiahankkeen myötä toteutettiin myös Kiellettyjen kirjojen lukupiiri keväällä 2023.

Lasten ja nuorten osalta Jyväskylän kaupunginkirjaston palveluita ohjaa kirjastotarjotin, joka on kirjaston palvelulupaus kouluille. Aluehallintoviraston avustamana hankkeena 2024 alkunsa saanut kirjastotarjotin määrittää kirjaston tarjoamat palvelut kouluille ja sisältää materiaaleja myös itsenäiseen työskentelyyn ja lukuharrastuksen tueksi.

Kompassikasit on Jyväskylän kaikille kahdeksaslukukalaisille pääkirjastossa toteutettava kirjastonkäytön ja tiedonhaun pakopelimainen toteutus, jossa kirjastovierailun myötä tavoite on, että kirjastojärjestelmän ja aineiston sijainnin lisäksi kirjaston tila tulee sen verran tutuksi, että sinne olisi kiva palata omalla ajalla. Nuorille pidetään myös kirja-elokuva -piiriä

Nuorille suunnatussa Demokratiahankkeen Ketä kiinnostaa? -tilaisuudessa toteutettiin nuorisovaltuuston järjestämä eduskuntavaalipaneeli keväällä 2023. Haastateltavina oli eduskuntavaaliehdokkaita kuudesta eri puolueesta. Paneeli pidettiin pääkirjaston lavalla ja osallistujia oli 40. Nuorisovaltuusto oli tapahtumassa aloitteentekijä. He tiedustelivat

4.2.2026

tapahtumatilaa kirjastolta ja koska vaalipaneeli soveltui erinomaisesti demokratiahankkeen ohjelmaan, tiedusteluun oli helppo vastata myöntävästi

Lapsille toteutettiin demokratiahankkeen aikana Valon väärentäjät –valeutiskisa. Kilpailun tarkoitus oli kehittää kriittisiä ja monipuolisia lukutaitoja. Hankkeen jälkeen Valon väärentäjät liitettiin osaksi Jyväskylän kirjastotarjotinta ja kouluyhteistyötä. Kilpailu toteutettiin Kuokkalan kirjastossa yhteistyössä Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen ja OKL:n opiskelijoiden kanssa. Ohjaajina toimivat yliopistonopettajat Mikko Hiljanen ja Riitta Tallavaara.

Leluvaalit toteutettiin niin ikään osana demokratiahanketta ja oli esillä useimmissa Jyväskylän kirjastoissa samaan aikaan eduskuntavaalien kanssa. Leluvaalit toteutetaan myös tänä vuonna pääkirjastossa.

4.3.4 Jämsä

Myös Jämsän kaupunginkirjastossa toteutettiin medialukutaitoon liittyviä tapahtumat ja hankkeita eri kohderyhmille vuosina 2023-2024. Aikuisille on ollut luentoja muun muassa poliittisista aiheista: Vaalipuheet päreiksi -luento, luento Yhdysvaltain presidentin vaaleista sekä luento poliittisista piirroksista. Lisäksi järjestettiin luennon ja kahden työpajan kokonaisuus vaikuttavan puheen pitämisestä. Vanhustyön keskusliitto ja Seniorsurf järjestivät webinaarin aiheesta Miksi ja miten käyttäisin digiä.

Jämsän pääkirjastolla on ollut aikuisten digineuvontaa kerran viikossa. Tätä ovat toteuttaneet Jämsän Muistiyhdistys sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun Digiosaavat yritykset ja yhteisöt Keski-Suomessa-hanke. Jämsän kaupunginkirjasto on myös mukana Digibuusti! – digitaitoja ja peli-iloa Keski-Suomessa -hankkeessa.

Muuta aikuisille järjestettyä toimintaa on ollut kirjaston asiakkaille järjestämä kirjamessumatka Helsinkiin, runokaraoke sekä aikuisten tietokirjapiiri. Oppilaitosyhteistyönä on vedetty tiedonhaun opetustunteja Gradian eri ryhmille sekä S2- ja Koto-ryhmille.

Lapsille ja nuorille on ollut toimintaa sekä kouluyhteistyön että erilaisten tapahtumien muodossa. Kirjasto tarjoaa muun muassa vuosittain kirjavinkkauksia kaikille 3. ja 7. luokille sekä tiedonhaun opetustunteja eri luokka-asteille. Lisäksi oppilaille on järjestetty räp-lyriikkapajoja. Lapsille suunnattuja tapahtumia on ollut esimerkiksi pehmoeläinten presidentinvaalit, jossa pääsi

harjoittelemaan äänestämistä, sekä Vihreät jalanjäljet -ekotapahtuma. Lisäksi kirjasto on ollut mukana Eppujen kouluun tutustumismessuilla.

4.3.5 Keuruu

Keuruun kaupungin kulttuuriopetussuunnitelmaan kuuluu Kirjastoportaati, joissa on tarjontaa kaikille peruskoulun 1.–6. luokille. 1. luokkalaisille kirjastokortti ja nukketeatteri, jonka toteuttaa kirjaston oma henkilökunta. Kaikille 2. luokkalaisille tarjotaan lukudiplomivinkkaus. 3. luokkalaisille on ”Kirjastoseikkailu”, jossa opetetaan kirjaston käyttöä pelillisesti. 4. luokkalaisille tarjotaan kirjailijavieras. 5. luokkalaisille pidetään Mediataitoviikolla mediapajoja (näistä omat ohjeet saatavissa, kesto 2 oppituntia). 6. luokkalaisille on tarjolla kirjavinkkaus. Kirjastoportaati ovat osa vakiintunutta kirjaston toimintaa.

Yläkoululaisille ja lukiolaisille tarjotaan vaihtelevasti ja kysynnän mukaan kriittisen lukutaidon opetusta ja kirjavinkkausta eri teemoista. Kunnassa on luotu perusopetuksen Mediaportaati -toimintamalli 1.–9. luokille. Kirjasto on ollut mukana suunnittelemassa peruskoulun 7.–9. luokkalaisten materiaaleja. Mediaportaati löytyvät avointen oppimateriaalien sivuilta ja ovat kaikkien käytettävissä.

Keuruun kaupunginkirjastossa on aikuisille säännöllistä digiopastoimintaa. Lisäksi tehdään yhteistyötä Seniorsurfin kanssa (webinaarit), Digi- ja väestötietoviraston, Kuluttajaliiton, pankkien, Kelan ja Hyvaks-hyvinvointialueen kanssa. Aikuisten monilukutaitotyö ei ole säännönmukaista ja vaihtelee vuosittain. Haasteena on, miten tavoittaa kohderyhmä.

Aikuisille on järjestetty Lukuhaaste-kirjavinkkausta. Kulttuurikutsut 2024 -tilaisuudessa paikalliset kirjailijat kutsuttiin kertomaan teoksistaan. Lisäksi mukana oli omakustannemarkkinointia. Runo-iltapäivässä 2024 paikalliset kirjoittajat lukivat omia runojaan ja kertoivat kirjoittamisprosessista.

Kirjastolla on oma kolumni paikallislehdessä yhdessä naapurikuntien Multian ja Petäjäveden kirjastojen kanssa. Kolumnia koordinoi Keuruu. Kirjasto ylläpitää kotiseutusivustoa ja kutsuu säännöllisesti kokoon paikallisia muistelemaan yhteistä menneisyyttä Keuruun Veräjä -muistelupajoihin.

Yhteistyössä vapaa-aikatoimen kanssa järjestettiin kirjaston koordinoimana kunnan ensimmäinen Runopolku -runokilpailu, jossa järvenrantareitille koottiin kilpailun parhaimmiston luonto-aiheisia

4.2.2026

runoja. Kevätkirjaus-tapahtuma järjestettiin koko kunnalle kirjaston rannassa: kirjaston koordinoiman tapahtuman ohjelmassa oli peräkonttikirppistä, musiikkia, Kaverikoiria, kepparirataa ja muuta touhua kaikenikäisille.

4.3.6 Kuhmoinen

Kuhmoisissa järjestetään ala- ja yläkoululaisille kirjastonkäytön opastuksia sekä tiedonhakua satunnaisesti. Kirjastossa annetaan henkilökohtaista digineuvontaa. Laitteiden käyttökoulutuksille on nimetty vastaava työntekijä, mutta muuta opastusta hoitavat kaikki henkilökuntaan kuuluvat. Digiopastus asiakaspalvelussa kuuluu varmasti kaikkien kirjastojen toimintaan ja ainakin Kuhmoisissa on koettu hyväksi ja toimivaksi tavaksi opastaa asiakkaita. Näin asiakas saa itselleen kohdennettua palvelua.

Seniorijärjestö on järjestänyt kirjaston tiloissa Digi-tiistai -nimistä tapahtumaa ikäihmisille. Tilaisuuksissa on ollut aina joku sähköiseen asiointiin liittyvä teema. Opastusta ja tukea on tarjottu vertaisopastaja -periaatteella, mutta toiminta on jäänyt tauolle. Syksyllä 2024 oli Keski-Suomen ja Eläkkeensaajien Keskusliiton yhteinen hanke Verkosta virtaa, jonka puitteissa vertaisopastajat järjestivät koko päivän mittaisen tapahtuman myös Kuhmoisissa. Tapahtumassa ihmiset saivat apua laiteongelmiin ja tietoisku tai luento oli seurattavissa myös verkon kautta. Päivä oli varsin suosittu ja ilmeisen tarpeellinen. Edellä mainitut tilaisuudet ovat olleet toisten toimijoiden järjestämiä tapahtumia kirjaston tilassa. Samantyyppistä voisi toteuttaa varmasti myös kirjastovetoisesti, miettien kuitenkin kirjaston rooli ja kyvyt tapahtumien sisällöissä. Lisäksi on mietittävä, miten aihe kohdennetaan asiakkaille mielekkäällä tavalla ja kiinnostavaksi.

Kuhmoisissa on järjestetty asiakaskoulutuksia Celia-palveluista ja niiden käyttöönotosta. Kirjasto on myös pyrkinyt toteuttamaan kerran vuodessa asiakkaille eri painotuksen mediasivistykseen liittyen. Tällöin on kirjastolle kutsuttu aina jonkin aiheen painotuksin eri toimijoita puhumaan ja opastamaan omaan aiheeseensa liittyen. Yhteistyökumppaneita on ollut esimerkiksi pankki. Tällöinkin kirjaston osuus on enemmän fasilitoija ja kanssaopastaja ja vierailija on tarkentanut aihetta omiin palveluihinsa. Tämä saa kävijöitä kirjastolle, koska paikalla pääsee keskustelemaan alan asiantuntijoiden kanssa.

4.2.2026

Muuta toimintaa on ollut esimerkiksi mediataito-aiheisen kirjallisuuden aineistonäyttelyt sekä paikallislehdessä ilmestyvä kirjaston palsta, jossa kerrottiin myös kirjaston uusista palveluista kuten e-kirjastosta.

4.3.7 Muurame

Muuramessa kirjastopedagogi vastaa medialukutaidon opetuksista alakoulujen sekä yläkoulun ja lukion oppilaille. Kirjaston ja koulun yhteistyöstä on kirjattu tietyt luokkakohtaiset sisällöt opetussuunnitelmaan sisällytettynä Kulttuurikello -kulttuuriopetussuunnitelmaan.

Aikuisten medialukutaitoa on Muuramessa edistetty useammassa aluehallintoviraston rahoittamassa hankkeessa, joista viimeisimmät ovat Tietotaitoa arkeen – monilukutaitoa kaikelle kansalle (toteutus 1.5.22-31.12.23) ja KIH – kirjastosta hyvinvointia ikäihmisille (toteutus 1.5.24-31.12.25).

Osaltaan kuntalaisten medialukutaitoa edistävät myös digitutorit. Kirjastossa järjestetään viikoittain opastusta kaikenlaisiin digipulmiin ja sähköisiin palveluihin. Opastajina toimivat koulutetut vertaisoppaat.

4.3.8 Nokia

Nokian kaupunginkirjastossa on ollut tarjolla henkilökohtaista digineuvontaa. Digineuvontaa antava henkilö ei ole kirjaston työntekijä, vaan kuntouttavassa työtoiminnassa oleva henkilö. Asiakkaat ovat pitäneet henkilökohtaisesta digineuvonnasta palveluna ja sen tekijästä. Kirjaston kannalta tällaisen palvelun tarjoaminen on tärkeää, mutta jatkuvuuden kannalta riskialtista. Henkilö voi työllistyä koska tahansa, jolloin kirjaston asiakkailta digineuvonta tulisi sellaisena loppumaan.

Digituella tarkoitetaan verkkoasioinnin ja älylaitteiden käytön opastusta. Digituen tavoitteena on, että ihminen kykenee asioimaan itsenäisesti ja turvallisesti sekä ymmärtämään yleisiä digitaalisten palvelujen periaatteita. Opastuksen aihe voidaan sopia toiveiden mukaan. Aiheena voi olla esim. kuvien siirtäminen puhelimesta tietokoneelle, sähköpostin ja liitetiedostojen lähettäminen, jne.

Laitteita ei korjata. Opastus tapahtuu kirjaston tiloissa, joko asiakkaan omalla laitteella tai kirjaston laitteella. Opastajamme opastaa 2 päivänä viikossa 4 x 45 minuuttia. Samalla asiakkaalla voi olla vain yksi varaus kerrallaan. Usein viikon ajat ovat kaikki varattuja.

4.2.2026

ATK Seniorit Mukanetti Ry järjestää ikäihmisille koulutusta sekä ohjausta tietokoneiden, tablettien ja kännyköiden käyttöön. Digitukea antavat Mukanetin vertaisohjaajat. Pääkirjastossa opastajina toimivat yhdistyksen kouluttamat vapaaehtoiset vertaisohjaajat. Kirjastossa tapahtuva opastus on maksutonta, eikä edellytä yhdistyksen jäsenyyttä. Mukanetti opastaa kirjastossa joka toinen tiistai klo 10-12 ilman ajanvarausta.

Vuonna 2024 kirjastossa aloitettiin kirjaston itse järjestämä digivinkkaus-kokeilu kerran kuukaudessa. Aluksi kolmella kerralla oli sama aihe, mutta meillä eri ajankohdat. Näistä valikoitui päiväaika klo 13-13:45 perjantaisin. Aiheena oli uusi E-kirjasto. Vinkkaustapahtumia edelsi mainostustapahtuma. Elonetistä esitettiin vanha suomalainen klassikko, kahvitarjoilun ja digivinkkausmainoksen kera.

Digivinkkaus jatkui keväällä 2025 aiheilla Nysse, 112-sovellus, Digiklinikka (Pirha), mobiilivarmenne ja E-kirjasto. Tarkoituksena on esitellä kävijöille hyödyllinen sovellus ja lopuksi ohjata sovelluksen asennus asiakkaan laitteelle, jos tämä niin haluaa.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa tehtävää yhteistyötä ohjaa Nokian kulttuuripolku. Kulttuuripolku on kulttuurikasvatusohjelma, jota toteuttavat Nokian kaupungin kulttuuri- ja kirjastopalvelut, varhaiskasvatus ja perusopetus yhdessä lukuisten eri toimijoiden kanssa. Ohjelma on liitetty osaksi perusopetuksen, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmia.

Lukiolaisille ja ammattikoululaisille on kuluneen kahden vuoden aikana järjestetty 11 kirjaston ja verkkokirjaston käytön opastusta, joissa opastettiin myös sähköisen kirjastokortin käyttöä verkkokirjastossa.

4.3.9 Tampere

Tampereen kaupunginkirjaston mediasivistystoiminnasta vuosien 2023-25 alkuvuoden välisenä aikana kertovat tiedot on poimittu tilastoista ja osa kävijämääristä on arvioita. Mukana ei ole peruslukutaitotyön asioita kuten lukupiirejä ja lukemiseen innostamiseen tähtäävää toimintaa.

Kaikille avoin digituki toteutui vuonna 2023 tietotoreilla vuoden 2024 alusta avoimen digituen ja varattavien opastusten konsepti neljässä aluekirjastossa ja pääkirjastossa (1400 yli 15 min kestoista opastusta 2024). Digi- ja medialukutaitoaiheiset digivinkkaukset ja etätapautuma digiolkkari

4.2.2026

järjestettiin 24 kertaa vuonna 2024, keskimäärin 24 osallistujaa/tapahtuma (581 osallistujaa vuoden aikana).

Uutislukupiiri toteutettiin vuonna 2024 useissa eri kirjastoissa yhteistyönä Tampereen yliopiston kanssa. Journalismin tutkijat jalkautuivat keskustelemaan uutisista ja mediasta teemoittain kirjastoihin. Noin 70 osallistujaa.

Digitaalisten laitteiden ympäristöjalanjälkeä tutkimassa -paneelikeskustelu järjestettiin pääkirjastolla syksyllä 2024. Mediakritiikin iltapäivä -tapahtumia järjestettiin pääkirjastolla useita vuosina 2023 ja 2024, niissä vieraili asiantuntijavieraita keskustelemassa mediakritiikin teemoista.

Kirjaston digipalveluja esiteltiin kumppanuustalo Arttelissa keväällä 2025. Kuvan voima, äänen paino -mediataitoviikon tapahtumassa museokeskus Vapriikilla esiteltiin kirjaston digitukea ja harrastustiloja keväällä 2025. Lisäksi kirjaston e- ja verkkopalvelujen esittelyjä on järjestetty useille eri ryhmille epäsäännöllisesti toiveiden mukaan.

Yli ja alle 18-vuotiaille nuorille aikuisille toisen asteen opiskelijoille on tarjottu tiedonhaun ja lähdekritiikin opetuspaketteja sisältäen Seppo-suunnistuspelin. On myös tarjottu kirjaston palveluiden esittelyä ja lukemaan innostamista sekä lukutaitotyötä toisen asteen opiskelijoille, sisältäen digipalvelut. Edelliset näistä ovat olleet vuonna 2024, yhteensä 711 osallistujaa.

Lasten ja nuorten osalta tiedonhaun opetus sisältyy 7.-8. luokkien kouluyhteistyöhön. Esiopetusryhmille on tarjottu mediakasvatustuokioita Mediamestarin passi -konseptilla, johon vuonna 2024 noin 600 osallistujaa. Vaikuta! -päivien meemityöpajassa syksyllä 2024 nuorten monitoimitalo 13:lla oli 500-650 yhdeksäsluokkalaista.

Kaikille kohderyhmille suunnattua toimintaa on ollut Peliviikolla syksyllä 2024: Metso pelaa! -tapahtuma pääkirjastolla, mm. vr-peluutusta, pelisuunnittelijoiden haastatteluja ja vhs-klubi. Eri tapahtumissa oli yhteensä satoja kävijöitä. Kasvintunnistuskilpailu toteutettiin älylaittein Metso goes green -tapahtumassa keväällä 2024. Muumien juhluvuoden muumisuunnistus toteutettiin pääkirjasto Metsolla helmikuusta huhtikuuhun 2025. Suunnistusvälineenä oli älylaite ja teemana muumit.

4.4 Kirjastojen kartoituksista poimittua

Edellä esitetyistä kuvauksista kävi ilmi, että jokaisessa pilottikirjastossa on jonkin mittakaavan säännöllistä toimintaa ja moni toteuttaa sitä yhteistyökumppanien kanssa. Kouluyhteistyö on suunnitelmallista ja lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa medialukutaitotyötä tehdään monessa muodossa. Useimmissa kirjastoissa varhaiskasvatus- ja kouluyhteistyötä ohjaa jokin asiakirja (toimintasuunnitelma, yhteistyösuunnitelma tms.).

Myös aikuisten medialukutaitotyötä tehdään laajasti ja siinä on osittain vakiintuneita rakenteita sekä yhteistyökumppaneita. Aikuisten medialukutaidon tiimoilta on myös toteutettu hankkeita ja oltu mukana yhteisissä hankkeissa eri toimijoiden kanssa. Yhdeksän pilottikirjastojen lyhyissä kuvauksissaan mainitsevat yhteistyökumppanit aikuisten medialukutaitotyössä muodostavat jo mittavan listan:

- ATK Seniorit Mukanetti Ry
- Ikääntyvien yliopisto
- SeniorSurf
- Kela
- pankit
- Kuluttajaliitto
- Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia
- paikallislehdet
- Jämsän muistiyhdistys
- Digi- ja väestötietovirasto
- Hyvaks-hyvinvointialue
- Tampereen yliopisto
- Jyväskylän yliopisto
- kaupunkien muut toimijat
- Vanhustyön keskusliitto
- Verkosta virtaa -hanke
- Keski-Suomen vaalipiirilautakunta
- Digivireä Keski-Suomi

- Digitutorit -vertaisoppaat
- Digiosaavat yritykset ja yhteisöt Keski-Suomessa (JAMK-hanke)
- Digibuusti! – peli-iloa ja digitaitoja Keski-Suomessa (JAMK-hanke)

5. Menetelmät

PiKen mediasivistysprojektissa monilukutaitotyön laaja tilannekuva luotiin kevään 2025 aikana perehtymällä laajasti taustamateriaaleihin ja kokoamalla olemassa olevaa tietoa yhteen. Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueen kirjastoissa tehtävää monilukutaitotyötä kartoitettiin helmi- ja maaliskuun 2025 aikana toteuttamalla alueen kirjastohenkilöstölle suunnattu Suuri monilukutaitokysely. Kysely oli vastattavissa 10.2.-10.3.2025. Kyselyn ollessa avoinna projektiryhmäläiset tekivät lisäksi kartoitukset omissa kirjastoissaan toteutetusta monilukutaito- ja mediasivistystyöstä kuluneen kahden vuoden ajalta, eli vuoden 2023 alusta alkuvuoteen 2025. Nämä projektiryhmäläisten kartoitukset avattiin edellä raportin osiossa 4.

Muita menetelmiä tietopohjan kartuttamiseen ja osaamisen kehittämiseen projektissa olivat PiKen mediasivistys -tilaisuudet, jotka olivat avoimia kaikille PiKe-alueen kirjastolaisille. Tilaisuuksien aiheita suunniteltiin yhdessä projektiryhmän kanssa ja ne tarjosivat vuoden mittaan monipuolisia sisältöjä pilottitilaisuuksien ja muun aikuisten mediasivistystyön tueksi kirjastoissa. Projektiryhmäläiset kehittivät uutta toimintaa ja osaamista suunnittelemalla ja toteuttamalla pilottitilaisuuksia, joista kertyneet kokemukset julkaistaan tammikuussa 2026 osana päivittyvää, digitaalista PiKen menetelmäpankkia.

5.1 Suuri monilukutaitokysely 2025

Suurella monilukutaitokyselyllä kerättiin tietoa PiKe-kirjastoissa tehtävän lukutaitotyön onnistumisista ja kehittämiskohteista 10.2.-10.3. välisenä aikana. Zef-työkalulla toteutettuun kyselyyn vastattiin nimettömästi, ensisijaisesti yksi vastaaja / kirjasto. Tieto kyselystä lähetettiin sähköpostitse kaikille Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastojen työntekijöille ja kyselyn tueksi kirjoitettiin tiedote osoitteeseen akepike.fi. Henkilöstöä ohjeistettiin keskustelemaan kyselyyn vastaamisesta ja kirjastolle tarkoituksenmukaisesta vastausmäärästä omissa työyhteisöissä. Työskentelykunta kysyttiin vastauksien kattavuuden varmistamiseksi. Tuloksia ei käsitelty yksittäisen vastaajan tasolla. Vastaaminen vei aikaa noin 15–30 minuuttia. (Palomäki 2025.)

4.2.2026

Kyselylomake suunniteltiin yhteistyössä mediasivistysprojektin työryhmän kanssa ja sen taustana käytettiin aluehallintoviraston peruspalveluarvioinnin kyselyä soveltuvin osin. Näin säilytimme aineistojen välillä vertailukelpoisuuden tarkastella esimerkiksi lukutaitotyön määrittelyn ymmärrystä ja toiminnan verkostomaisuutta Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoissa. Pois kyselystä rajattiin pepa-kyselyssä eniten kritiikkiä saadut, osin päällekkäiset kysymykset tai osa niistä siirrettiin pohdittavaksi uudelleen tämän projektin myöhemmissä vaiheissa.

Kyselyllä kerättiin mediasivistysprojektin alkuvaiheessa tietoa alueen kirjastoissa tehtävän lukutaitotyön onnistumisista ja kehittämiskohteista, jotta projektiryhmälle muodostuu käsitys kirjastojen tekemän lukutaitotyön nykytilasta, tavoitteista ja tulevista ajatuksista. Kyselyvastaukset olivat linjassa peruspalveluarvioinnin tulosten kanssa, huomattavasti vähäisemmällä vastaajamäärällä. Noin joka kolmas Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastokunta vastasi kyselyyn joko yhden tai useamman henkilön vastaamana, pepa-kyselyssä taas neljä viidestä PiKe-kunnasta oli mukana vastaajajoukossa. Osassa kirjastoja vastaus tehtiin 2-4 henkilön yhteistyönä. Kaksi kolmesta vastauksista oli suurista (yli 50 000 asukasta), joka viides taas alle 10 000 asukkaan kunnista. Joka viides vastaaja oli esihenkilötyötä tekevä.

Vastausten yleistettävyyden osalta tulokset auttavat täydentämään ja tarkentamaan monilukutaitotyö-käsitteen kautta tarkasteltuna alueellisia tuloksia pepa-kyselystä, johon vastaaminen on kirjastolain mukaan kirjastoille velvoittava tehtävä. Vastausmäärän jäätyä alle puoleen PiKe-kirjastoista ja keskittyessä erityisesti toiseen alueen maakunnista niitä voidaan pitää korkeintaan suuntaa-antavina lukutaitotyön nykytilasta, tavoitteista ja tulevista ideoista. Toisaalta en osaa sanoa -vastausten suuri osuus kertoo myös tarpeesta lähteä projektissa liikkeelle täysin alkutekijöistä sekä määrittelyjen että toiminnan tavoitteiden, suunnittelun ja verkoston rakentamisen suhteen.

Vähäistä vastaajamäärää selittävät esimerkiksi edellä mainitun raportin tulokset itsessään lukutaitostrategiaan perehtyneen henkilöstön, lukutaitoon liittyvän paikallisen strategian olemassaolon ja kirjastojen tekemän lukutaitotyön määrittelystä osana kirjastolain tavoitetta edistää lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa osalta. PiKe-toimialueella on raportin tulosten mukaan enemmän haasteita esimerkiksi kunnan toimijoiden välisessä yhteistyössä kuin muualla Suomessa. Kyselyssä termi monilukutaito avattiin suhteessa Kansalliseen

4.2.2026

lukutaitostrategiaan. Tästä huolimatta vastaajien oli hankala tunnistaa, mitä toimintaa käytännön kirjastotyön tasolla kyselyssä selvitettiin.

Mediasivistysprojekti itsessään on yksi vastaus ja toimenpide kyselyn vastausten kautta piirtyvään epätietoisuuteen lukutaitotyöstä monestakin eri näkökulmasta: mikä kansallisen lukutaitostrategian rooli on paikallisessa työssä kunnassa niin yhteistyön kuin kirjastonkin tasolla, ohjaako kirjaston tekemää monilukutaitotyötä jokin kirjattu suunnitelma, millainen henkilöstön määrä ja osaaminen on monilukutaitotyössä, lukutaitotyön suunnittelussa ja aihepiirin verkostoissa kunnan sisällä.

Vastausten luotettavuuden lisäämiseksi kyselyn saateosiossa avattiin monilukutaitotyön määritelmä. Kansallisen lukutaitostrategian määritelmän mukaan:

"Kansallisessa lukutaitostrategiassa lukutaitoa käsitellään monilukutaidon käsitteen avulla. Tekstien lukeminen ja tuottaminen edellyttää monilukutaitoa eli taitoa lukea, ymmärtää ja tulkita sekä kirjoittaa ja tuottaa monimuotoisia tekstejä erilaisissa ympäristöissä ja erilaisin välinein. Monilukutaidon käsitteeseen kuuluu ajatus, että kaikki lukutaidot perinteisestä luku- ja kirjoitustaidosta esimerkiksi medialukutaitoon, visuaaliseen lukutaitoon ja datanlukutaitoon ovat yhtä arvokkaita ja tarpeellisia."
(Kansallinen lukutaitostrategia 2030, Opetushallitus 2021)

Kyselyn palautteiden perusteella epätietoisuus siitä, mikä luetaan monilukutaitotyöksi, on voinut vaikuttaa vastausaktiivisuuteen. Yksittäinen vastaaja piti kyselyä osin epäselvänä.

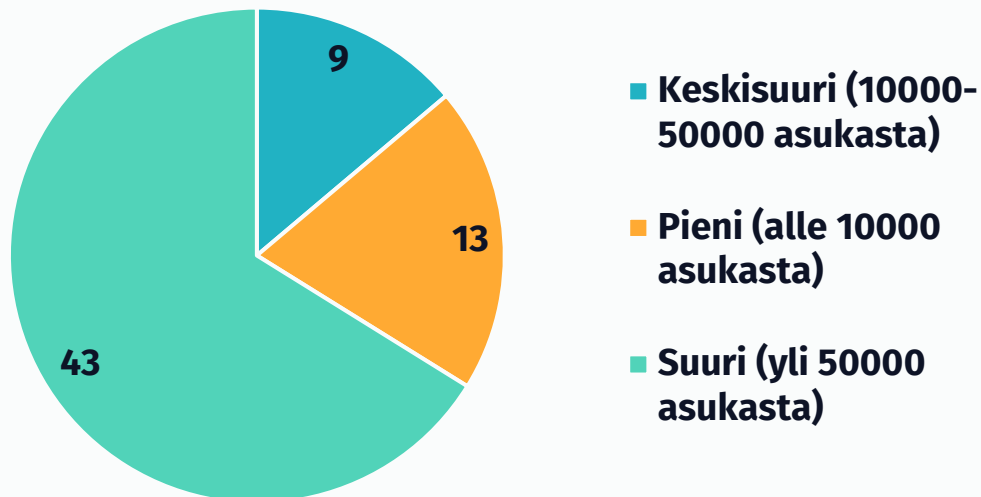
5.1.1 Kyselyn tuloksia

Suuri monilukutaitokysely oli avattu 125 kertaa ja vastauksia saatiin yhteensä 66 seitsemästätoista kirjastosta Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueelta. Edustettuna oli siis noin 38 % alueen kunnista. Eniten kyselyyn vastattiin Jyväskylästä (24 vastausta) ja Tampereelta (19 vastausta). Muualta Keski-Suomesta vastauksia saatiin 5, muualta Pirkanmaalta 17. Yhden vastauksen osalta sijaintia ei ollut määritelty. 25 vastaajaa vastasi kyselyn loppuun asti.

Vastauksista 43 (66 %) tuli suurista (yli 50000 asukkaan) kunnista, 9 vastausta (14 %) keskisuurista (10000-50000 asukkaan) kunnista ja 13 vastausta (20 %) pienistä (alle 10000 asukkaan) kunnista.

Vastausten määrät eri kokoisista kunnista

Vastauksista 47:ssä ilmoitettiin tehtävänimike ja vastaajat ilmoittivat yhteensä 13 eri tehtävänimikettä. Osa vastauksista oli tehty yhteistyönä, eli 2-4 henkilöä oli tuottanut kollektiivisesti yhden vastauksen. Yksittäisiä, tehtävänimikkeensä ilmoittaneita vastaajia oli yhteensä 50. Suurin yksittäinen vastaajaryhmä ovat kirjastonhoitajat (18) ja toiseksi suurin kirjastovirkailijat (11). Tehtävänimikkeiden perusteilla ei voida tehdä kattavia päätelmiä siitä, moniko vastaajista on esihenkilöasemassa. Oletettavasti vastaajista esihenkilöitä ovat ainakin kirjastonjohtajat, kirjastotoimenjohtajat ja kirjastopalvelupäällikkö (9 vastaajaa), minkä ohella vastaajissa on kaksi vastaavaa kirjastonhoitajaa ja yksi vastuuvirkailija.

36/48 vastaajaa (75 %) kertoo kaikkien tai osan henkilökunnasta perehtyneen kansalliseen lukutaitostrategiaan. Aluehallintoviraston peruspalvelujen arvioinnissa 88 % Keski-Suomen ja 84 % Pirkanmaan vastaajista ilmoitti kaikkien tai osan henkilökunnasta perehtyneen kansalliseen lukutaitostrategiaan. 40 vastaajaa vastasi kysymykseen ”Ohjaako kirjastonne monilukutaitotyötä jokin strategia, toimintasuunnitelma tai hyvinvointikertomus. 11 (28%) vastaajaa vastasi kyllä, ja 11 (28%) vastaajaa taas totesi, ettei toimintaa ohjaa mikään suunnitelma-asiakirja, mutta se on muuten vakiintunutta. 18 vastaajaa (45%) kertoo, että ei ohjaa, tai ei osaa sanoa, ohjaako.

Kysymykseen ”Miten monilukutaito on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa?” 22/33 vastaajaa (n. 67 %) totesi, että monilukutaitoa ei ole määritelty strategiassa tai toimintasuunnitelmassa. Avoimista vastauksista kävi lähinnä ilmi, että monilukutaito, kriittinen lukutaito tai lukutaitotyö yleensä on mainittu strategiassa tai suunnitelmassa, mutta monilukutaidon käsitettä ei ole juurikaan avattu. Kysymykseen vastattiin näin:

- Ei määritelty yleisessä strategiassa, Tampereen kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa määritelty ”kriittiseksi medialukutaidoksi”
- Esimerkiksi kouluille tarjottavassa kirjastotarjottimessa osa-alueena
- Keski-kirjastojen strategiassa on määritelty tavoitteet ja toteutustavat monilukutaidon lisäämiseksi.

4.2.2026

- Kirjastolla on yhteistyösuunnitelmat koulujen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Koulujen kanssa suunnitelmallinen yhteistyö aloitettiin v. 2014 ja vakan kanssa v. 2022.
- Lukutaitotyö on yksi kirjaston neljästä strategisesta painopisteestä: "Tuemme lukutaitoja ja lukuharrastusta. Monipuoliset lukutaidot ml. kriittinen lukutaito ovat edellytys yhteiskunnassa toimimiselle ja osallisuudelle."
- Monilukutaidon tukeminen, kriittinen medialukutaito
- Pitkälti puhutaan vain lukutaitotyöstä.
- Talousarvion toimintasuunnitelmassa viitataan kirjastolakiin ja kirjaston tehtävään monipuolisen lukutaidon edistäjänä.

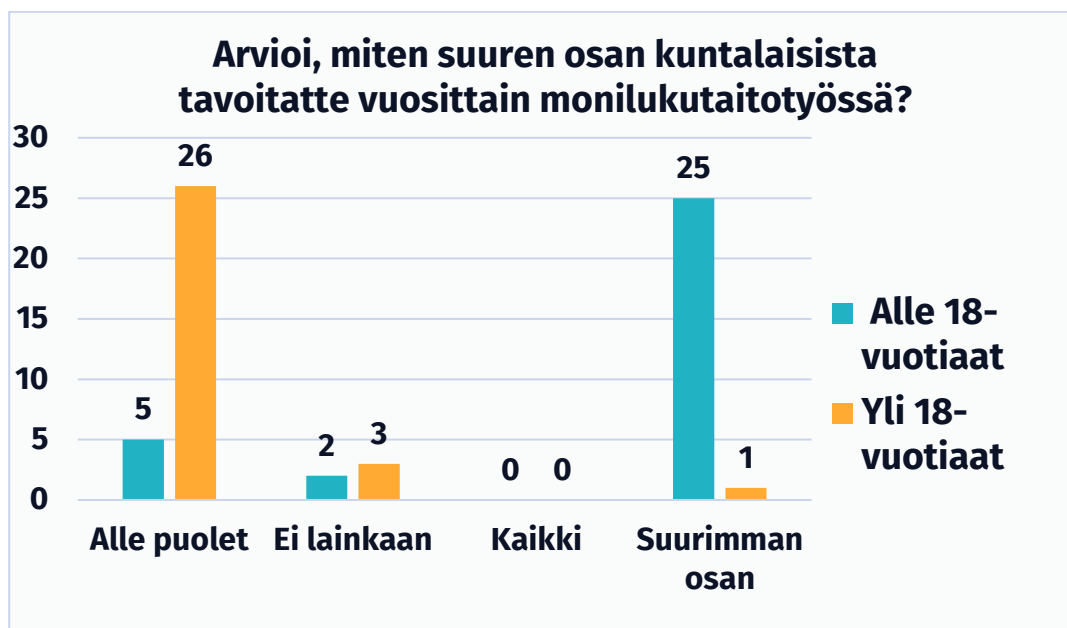
Kysymykseen siitä, miten monilukutaitotyön tavoitteet on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa 23/33 vastaajaa (n. 70 %) totesi, että monilukutaitotyön tavoitteita ei ole määritelty strategiassa tai toimintasuunnitelmassa. Muissa vastauksissa monilukutaitotyön tavoitteita oli määritelty seuraavasti:

- Kirjasto edistää ja tukee kaikenikäisten lukemista, lukutaitoja ja elinikäistä oppimista sekä edistää aktiivista kansalaisuutta.
- Kirjasto tukee osallisuutta yhteisöön ja yhteiskuntaan. Se edistää sivistystä luku- ja digitaitoja lisäämällä.
- "Kouluyhteistyö: ""Tavoitteena on lasten lukutaidon kehittäminen, lukuinnon ja kirjastonkäytön lisääminen sekä tiedonhakutaitojen parantaminen.""Vaka-yhteistyö: ""Tavoitteena on taata kaikille varhaiskasvatuksen yksiköille ja lapsille systemaattiset ja tasapuoliset mahdollisuudet lukemisen kulttuurin ja lukuharrastuksen vaalimiselle ja kehittämiselle. Lukukulttuurin kehittyminen arjen toiminnassa vahvistaa lasten kiinnostusta ja motivaatiota lukemiseen. Kirjaston tehtävänä on tukea varhaiskasvatusyksiköiden työtä lasten kielellisen kehityksen tukemisessa ja lukuinnon herättelyssä. Tavoitteena on myös kirjaston tarjoamien palvelujen monipuolinen hyödyntäminen.""
- Kunnassa tehdään parhaillaan lukutaitostrategiaa, jossa monilukutaitotyön tavoitteet määritellään.
- Tavoitteeksi määritelty tukeminen sekä yleisessä strategiassa, että Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa.

4.2.2026

- Tavoitteet on määritelty strategiassa seuraavasti: "Vaalimme lukemisen iloa ja elinikäistä oppimista. Kehitämme monikanavaisia opastuksia, vinkkauksia ja kirjastonkäytön opetusta kaikenikäisille. Hankimme asiakkaiden käyttöön monipuolisia aineistoja. Markkinoimme kirjaston omia ja kansallisia palveluita."
- "Yhteistyön tavoitteita ovat: lukuharrastuksen lisääminen, monilukutaidon tukeminen (kriittinen medialukutaito), paikallinen ja alueellinen tasa-arvoisuus palvelujen tarjonnassa ja käytössä, oppimisympäristöjen ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen, opetussuunnitelman toteuttamisen tukeminen"

78% vastaajista (25/32) arvioi monilukutaitotyön tavoittavan suurimman osan kunnan alle 18-vuotiaista asukkaista. 87 % (26/30) vastaajista arvioi monilukutaitotyön tavoittavan alle puolet kunnan yli 18-vuotiaista asukkaista. Tulos tukee AVIn peruspalvelujen arvioinnissakin noussutta ajatusta siitä, että aikuisten ovat vaikeasti tavoitettava ryhmä kirjastojen monilukutaitotyölle.

29/31 vastaajasta vastasi, ettei monilukutaitotyöhön käytettävää henkilöstöresurssia seurata, tai ei osannut sanoa, seurataanko. 28/30 vastaajaa arvioi, että monilukutaitotyön tavoitteet, kuntalaisten tarpeet ja yhteistyöverkoston koon huomioiden henkilökunnan määrä ei ole täysin riittävä, tai ei osannut sanoa, onko määrä riittävä. Monilukutaitotyön osaamisesta kysyttäessä noin 22/30

4.2.2026

vastaajaa arvioi, ettei henkilökunnan osaaminen monilukutaitotyöhön ole täysin riittävä, tai ei osannut sanoa, onko se riittävä.

Yli 80 % (25/30) vastaajista kertoi, ettei omassa kirjastossa kouluttauduta suunnitelmallisesti monilukutaitotyöhön, tai ei osannut sanoa, kouluttaudutaanko. Peruspalvelujen arviointiin 2023 vastanneista PiKe-alueen kirjastoista 57 % kouluttautui säännöllisesti lukutaitotyöhön. Aiemmin mainittu, palautteista noussut epätietoisuus monilukutaitotyön määrittelystä saattaa olla näiden parin vuoden takaisesta huomattavasti eroavien lukemien taustalla – toki myös vaatimaton vastaajamäärä. Vastaajien keskuudessa kolme tärkeintä tapaa hankkia ammatillista osaamista lukutaitotyöhön olivat AKE-koulutukset ja materiaalit, Erten koulutukset ja materiaalit sekä Liboppi.

Lähes 80% (22/28) vastaajista kertoi, että kuntalaisia ei ole kuultu monilukutaitotyön suunnittelussa, tai ei osaa sanoa, onko kuultu. Hieman yli puolet (15/28) vastaajista kertoi, että suunnittelussa on kuultu muiden toimialojen ammattilaisia kattavasti tai ainakin jonkin verran.

Puolet vastaajista (14/28) kertoi, että kunnassa ei ole monilukutaitoverkostoa. Lähes 40% (11/28) vastaajista ei osaa sanoa, onko kunnassa monilukutaitoverkostoa. Jos kunnassa oli monilukutaitoverkosto, ensisijaiset yhteistyökumppanit olivat peruspalvelujen arvioinnissakin ykkösiksi nousseet alakoulut, yläkoulut ja varhaiskasvatus.

Lopuksi kysyttiin, mitkä seikat helpottavat yhteistyötä kunnassa. Kysymykseen vastattiin seuraavasti:

- "Saman katon alla oleminen", yhteystiedot löytyvät helposti. Yhteinen kiinnostus monilukutaidon tärkeyden ymmärtämiseksi ja sen edistämiseksi.
- Eri toimijoiden yhteystietojen helppo löydettävyyys. Selkeät tiedot vastuista: kuka missäkin vastaa mistäkin asiasta. Riittävät resurssit: henkilöstön määrä, riittävästi aikaa yhteistyökuvioiden kehittämiseen ja suunnitteluun. Aktiiviset ja helposti lähestyttävät ihmiset. Selkeät toimintamallit.
- Koulujen ja kirjastojen läheisyys.
- Koulun ja päiväkodin läheisyys, hyvät yhteistyökäytännöt sekä kirjastoautotoiminta.
- Kouluyhteistyösuunnitelma, vakiintuneet kumppanuudet, lanuverkosto, lanutiimi, mediakasvatustiimi, aikuisten lukutaitotiimi, demokratiatiimi.
- Käsittääkseni eri tahot puurtavat asian kimpussa omilla tahoillaan. Yliopistossa voi olla verkostoitumista eri tieteenalojen kesken? En tunnista koulun ja kirjaston välistä yhteistyötä nimenomaan MONIlukutaidon edistämisessä. Ainoastaan lukutaidon. Mielestäni

työtä saatetaan tehdä mutta omien otsikoiden alla. Kuten digiosaaminen tai lukemisen edistämisen työ.

- Laaja ymmärrys kunnassa lukutaitotyön merkityksestä. Sivistysjohtajan aktiivisuus asiassa.
- Laajat verkostot, kommunikaatio, avoimuus
- Pienessä kunnassa kokonaisuuden hallinta on helpompaa, kun koulujen ja vakan toimipisteitä ei ole paljon.
- Pitkä perinne kulttuuripolkuyhteistyössä.
- rakenteet saattaisivat helpottaa
- Teemme matalalla kynnyksellä yhteistyötä mm. varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, oppilaitosten, kulttuuri- ja nuortenpalveluiden kanssa.
- Toimijat ovat lähellä toisiaan, yhteydenpito on melko vaivatonta.
- vakiintuneet henkilösuhteet ja tuttuus
- Verkostoituminen ja yhteydenpito ja tietojen jakaminen. Se että koulut ja päiväkodit ovat lähellä kirjastoja sijainniltaan.
- Yhteistyö eri tahojen kanssa ja pystytään tarjoamaan palveluita lapsuudesta seniori-ikään.

Kuten edellä mainittiin, kyselyn merkitys projektin kannalta jäi melko pieneksi vähäisen vastaajamäärän vuoksi. Joitakin asioita siitä kuitenkin voi päätellä. Vastausten perusteella monilukutaitotyön käsite kaipaakin yhä kirkastamista kirjastolaisten keskuudessa. Monilukutaitotyötä ei edelleenkään ole kovin usein kirjattu strategioihin tai suunnitelmiin, mutta kirjastolaki näkyy useissa kirjauksissa. Peruspalveluiden arviointiin verrattuna avoimia vastauksia tuli enemmän niin monilukutaitotyön määrittelyn kuin sen tavoitteiden osalta. Vastauksista kävi ilmi myös moneen otteeseen tässä raportissa nostettu toteamus siitä, että lapset ja nuoret tavoitetaan hyvin kirjastojen monilukutaitotyöllä, mutta aikuisia ei niinkään. Ykköskumppanit lukutaitoyhteistyössä ovat varhaiskasvatus ja peruskoulu. Näin ollen kysely tuki ajatusta siitä, että PiKe-laajuinen työ aikuisten monilukutaitotyön rakenteiden kehittämiseksi on tervetullutta ja tarpeellista.

5.2 PiKen mediasivistys -tilaisuuudet

Projektin aikana kaikille avoimia PiKen mediasivistys -etäkoulutustilaisuuksia toteutettiin yhteensä viisi ja lisäksi projekti oli tärkeässä osassa PiKen kehittämiskirjastopäivässä. Tavoitteena oli tarjota

henkilöstölle mahdollisuuksia kehittää erilaisia osa-alueita aikuisten mediasivistystyöhön liittyvässä osaamisessa. Tilaisuudet käynnistyivät huhtikuussa 2025 ja niitä toteutettiin vuoden aikana seuraavasti:

1. Ti 1.4.2025 klo 13–15 PiKen mediasivistys: yhteisöllisyys aikuisten monilukutaitotyössä
2. Ti 8.4.2025 PiKen mediasivistys: moninaiset ohjaustilanteet
3. Ke 7.5. Arvostava kohtaaminen kirjastoissa – sivistyksen puhtain olomuoto (PiKen kehittämiskirjastopäivä 2025)
4. To 5.6. PiKen mediasivistys: aikuiset tapahtumaviestinnän kohderyhmänä
5. Ke 14.8. PiKen mediasivistys: verkostot tutuiksi
6. To 2.10. PiKen mediasivistys: tekoälylukutaitoa edistämässä

Tilaisuuksissa käsiteltiin monesta eri näkökulmasta kirjastojen aikuisille suunnattua mediasivistystyötä. Koulutusten painopisteitä ja sisältöjä suunniteltiin projektiryhmän kanssa ja eri tilaisuuksissa olivat keskiössä yhteisöllisyys ja vuorovaikutus, kohderyhmien tavoittaminen, ohjaustaidot, viestintä, verkostot ja viralliset tahot mediasivistystyön tukena sekä tekoälylukutaitotyö. Koulutukset olivat itsenäisiä kokonaisuuksia, joiden punaisena lankana kulki mediasivistys ja siihen liittyvät taidot. Etäkoulutukset tallennettiin pitkäaikaisiksi tallenteiksi Akepiken opiskelumateriaaleihin.

6. Pilottitilaisuudet ja PiKen menetelmäpankki

Tärkeimmässä osassa projektivuonna 2025 oli projektissa mukana olevien kirjastojen mediasivistystyön kehittäminen pilottitoiminnan kautta. Pilottien ideoinnin ja suunnittelun tueksi projektiryhmä kokosi esimerkkejä ja taustamateriaaleja projektin Teams-kanavalle. Pilottitilaisuuksia ideoitiin ja suunniteltiin sekä yhdessä että itsenäisesti. Toteutuneiden pilottien opit koottiin kehittämiskirjaston sivuille rakennettuun [PiKen menetelmäpankkiin](#).

6.1 Pilottikirjastojen kokemukset ja jatkosuunnitelmat

PiKen mediasivistysprojektiryhmässä mukana olevat kirjastot toteuttivat aikuisten mediasivistystyöhön liittyviä pilottikokeiluja elo-marraskuun välillä 2025. Pilotteja ideoitiin sekä projektiryhmän yhteisissä tapaamisissa (projektipalaverit ja vapaaehtoiset suunnittelusessiot) Teamsissa että omissa kirjastoissa vaihtelevilla kokoonpanoilla. Suunnitellut pilotit toteutuivat

4.2.2026

pääosin, joitakin olosuhteiden pakosta tulleita muutoksia ja peruuntumisia lukuun ottamatta.

Jokaisesta toteutuksesta täytettiin reflektointipohja (Liite 4.), joka toimitettiin kehittämiskirjaston koordinaattorille. Reflektoinnit koottiin ensimmäisessä vaiheessa koko projektiryhmän nähtäville projektin Teams-kanavalle.

Syksyn 2025 aikana kehittämiskirjasto rakensi akepike.fi -sivustolle menetelmäpankkia Kaiku Helsingin ja Iasy Oy:n kanssa. PiKen menetelmäpankin valmistuttua kehittämiskirjaston koordinaattori syötti reflektointipohjien tiedot menetelmäpankkiin. Näin ollen pilotit muodostavat rungon menetelmäpankille, johon tullaan jatkossakin keräämään ja koostamaan mediasivistystyön menetelmiä Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueilta. PiKen mediasivistysprojektin puitteissa toteutettujen pilottien tarkemmat tiedot löytyvät PiKen menetelmäpankista osoitteesta akepike.fi/metodit ja ovat sieltä kaikkien saatavilla. Tästä syystä yksittäisiä pilottitilaisuuksia ei avata yksityiskohtaisesti tässä raportissa. Ohessa pilottikirjastojen oppeja ja ajatuksia projektista ja sen aikana toteutetusta toiminnasta yleisemmällä tasolla ja omin sanoin.

6.1.1 Hämeenkyrön kirjasto

Hämeenkyrössä tehtiin projektin aikana näkyväksi aikuisten mediasivistystoiminta kirjaston toimintasuunnitelmaan ja järjestettiin teeman mukaisia tapahtumia. Projektin aikana havaittiin, että kirjastossa tehdään paljon aikuisten mediasivistystoimintaa, hyvä kun saadaan se näkyväksi. Jatkossa toiminta jatkuu säännöllisenä.

6.1.2 Jyväskylän kaupunginkirjasto

Jyväskylän kaupunginkirjastossa mediasivistysprojektin kokeiluja lähdettiin toteuttamaan alusta asti resurssiviisaasti. Tutkimme lähinnä sellaisia toteuttamismahdollisuuksia, johon meillä itsellämme löytyy osaamista, ovat helposti toteutettavia ja ketterästi myöhemmin toteutettavissa myös monissa Jyväskylän kaupunginkirjaston yksiköissä.

Mitä järjestettiin?

Pilotoimme kirjaston omien sähköisten aineistojen opastamista Koneaulan opastustuokioissa. Järjestimme Tampereen pilottisuunnitelmasta napattuja Videotarinyöpajoja, sekä kaupunkilaisille mahdollisuuden tutustua VR-pelaamiseen ja osallistua kulttuuriopetussuunnitelman mukaiseen kaupungin kasiluokkalaisille tarkoitettuun

4.2.2026

toiminnalliseen kirjastovierailuun. Osallistuimme Sosped-säätiön kokeiluun, jossa testattiin heidän tekemiensä toiminnallisten pajojen ohjeistusta. Meillä Jyväskylässä testissä oli Pala-animaatio. Jyväskylän lähikirjastoissa pystyi seuraamaan striiminä Digitietoiskuja, jotka lähetetään pääkirjastolta joka toinen tiistai. Ajatus tähän lähti Keski-kirjastoista, joissa lähetyksiä on katsottu striiminä tai tallenteelta jo vuosia.

Mitä opittiin?

Käytimme suurimmassa osassa kokeiluista ennakkoilmoittautumista. Ilmoittautumisia kokeiluihin tuli vähän. Pohdimmekin, oliko osasyynä osallistujien vähyyteen juuri ennakkoilmoittautuminen? Ennakkoilmoittautumisesta oli sitten taas suuri hyöty, kun jouduimme perumaan yhden opastuksen sairastapauksen vuoksi, meillä oli ilmoittautuneen yhteystiedot ja saimme tiedot välitettyä. Jatkamme keskustelua ilmoittautumisesta.

Osallistujia kokeiluissamme oli kautta linjan vähän. Osallistujat sitten taas olivat hyvin tyytyväisiä niin opastuksiin kuin työpajoihin ja saimme järjestelmällisesti hyvää palautetta. Opastuksissa vetäjänä oli kirjastolta henkilö, joka osaa parhaiten sisällön. Työpajoissa käytimme Mediametkan valmiita oppimateriaaleja mahdollisuuksien mukaan.

Projektiryhmän työskentely jäi melko vähäiseksi mutta samalla ryhmä oli aina valmiina tukena, jos kokeiluissa tarvitsi apua tai vaan hengen nostatusta. Projektiryhmä oli apuna somemarkkinoinnissa.

Mikä on seuraava askel aikuisten mediasivistystyön kehittämiseksi omassa kirjastossasi?

Järjestämme Videotyöpajat myös tulevana keväänä ja käytämme ennakkoilmoittautumista. Toiveena on osallistaa pajassa apuopettajien roolissa nuoria tieto- ja viestintätekniikan opiskelijoita.

Koneaulan opastustuokiot muuttuvat Koneaulan e-opastuksiksi. Opastamme toki kaikkia kirjaston sähköisiä palveluita menemällä E-kirjasto kärkenä. Toteutamme nämä ilman ennakkoilmoittautumista päivystäen.

Paljon on ollut puhetta mm. uutislukupiireistä ja siitä, miten sisällyttäisimme jo toteutettaviin tapahtumiin jonkinlaisen ”mediasivistystvistin”.

6.1.3 Kuhmoisten kirjasto

Kuhmoisissa toteutettiin kaksi erilaista pilottitapahtumaa. Toinen keskittyi tekoälyyn ja siihen liittyviin erilaisiin näkökulmiin. Toteutimme tämän tapahtuman yhteistyössä Pirhan Lähitori-toiminnan kautta juo pyörivässä kokoontumisen yhteydessä. Toisessa pilottitapahtumassa esittelimme e-kirjastoa sekä verkkokirjastoa välineinä. Tämä tapahtuma oli seurakunnan järjestämän Kahville kirjastoon -kokoontumisen yhteydessä.

Projektin aikana oivalsimme kirjastossa montakin erilaista asiaa. Ensimmäisenä niistä jo olemassa olevan mediasivistysmateriaalin ja toimintamallien suuri määrä. Materiaalien määrä mediasivistyksen ja medialukutaidon osalta on suuri. Monet tahot tarjoavat valmiita materiaaleja ja työpajamalleja aiheiden käsittelyyn. Niiden läpikäymisessä menee helposti aikaa. Toisaalta valmiiden materiaalien avulla on helppoa lähteä liikkeelle ja kokoamaan omaan kirjastoon sopivaa mediasivistystapahtumaa.

Yhteistyö erilaisten tahojen kanssa oli myös positiivinen kokemus mediasivistyksenkin kokeiluissa. Valmiita jo kokoontuvia ryhmiä on helppo käyttää saavuttamaan asiakkaat toisaalta näissä ryhmissä käymättömillä voi olla kynnys osallistua tällaiseen toimintaan.

Mediasivistyksen ja digitaitojen ympärillä asiakkailamme on selvästi monenlaisia erilaisia tarpeita ja toiveita. Toiset kaipaavat syväluotaavia keskusteluja erilaisista medioista, ja toisia pelottaa laajasti välineiden käyttö perinteisimpiä medianmuotoja lukuun ottamatta. Tämän myötä esille tuli tarve käydä myös ihan perustason asioita aina ajoittain läpi kirjaston taholta mediaan ja sen välineisiin liittyen.

Tulevaisuudessa mietimme vielä, miten otamme huomioon vaihtelevan taito- ja tietotason tapahtumiin osallistuvissa tapahtumissa. Tapahtumien aikana sekä palautteista kävi ilmi, kuinka suuret taito- ja tietoterot asiakkailamme on sekä näistä kumpuavat erilaiset tarpeet aiheiden läpikäynnissä sekä sanoituksessa.

Vaikka pienenä kirjastona emme ehtineet järjestää monta pilottikokeilua, niin saimme jo näistä kahdesta paljon informaatiota siitä, mihin suuntaan meidän kannattaisi mediasivistyksen saralla suunnata asiakkaita ajatellen. Siinä mielessä saimme myös itsevarmuutta järjestää aiheeseen liittyviä tapahtumia ja pitää mediasivistystä esillä tulevaisuudessakin. Pienelläkin toiminnalla voi

olla suuri merkitys. Meille annettiin myös palautetta tapahtumien jälkeen ideoista aiheiden jatkokehittelyyn.

Seuraavaksi olemme keväällä järjestämässä asiakkaille lähtötason opastusta kirjaston erilaisiin välineisiin ja esimerkiksi Celiaan liittyen. Meitä on myös toivottu edelleen yhteistyötahojen kanssa yhteistyössä toteutettaviin kokoontumisiin. Pidämme mielessä myös suunnitteluvaiheessa esillä olleen, mutta toteuttamatta jääneen yhteistyön yrittäjien ja te-toiminnan kanssa.

6.1.4 Muuramen kirjasto

Mediasivistysprojektia pilotoitiin järjestämällä Digibuusti! -hankkeen järjestämien digitietoiskujen etäkatsomoita. Etäkatsomoita järjestettiin syksyn 2025 aikana yhteensä seitsemän.

Ikäihmiset saivat tilaisuuksista todella hyvää tietoa moneen tärkeään aiheeseen liittyen, kuten nettihiujauksista ja niiden välttämisestä, tekoälystä, sähköisistä terveyspalveluista, Windows 11-päivityksestä ja sähköisten matkalippujen ostamisesta. Koska tekniikka muuttuu, erilaisia päivityksiä tulee ja tekoäly kehittyy niin kovaa vauhtia, niin tietoa ja apua on ehdottomasti oltava tarjolla. Ikäihmiset eivät saa oppia koulumaailmasta ja kaikilla ei ole sukulaisia opastamassa, joten opin on tultava muuta kautta. Tärkeää olisi pysyä kartalla nopeasti tapahtuvista muutoksista ja kehityksestä, olipa ihminen minkä ikäinen hyvänsä.

Jatkamme ehdottomasti digitietoiskujen etäkatsomoiden järjestämistä keväällä 2026 ja olisi hienoa kehittää jotain muutakin mediasivistykseen liittyvää toimintaa resurssiemme puitteissa

6.1.5 Nokian kaupunginkirjasto

Nokian pääkirjastossa pilotoitiin Puhetta digistä -tuokioita sekä Digitaitorastit -nimistä, omatoimista monivalintakyselyä.

Opimme, että kohderyhmänä seniorit eivät ole homogeeninen joukko, kuten eivät muutkaan kohderyhmät. Pitää edelleen harjoitella tapahtuman kohderyhmien tavoittamista, mahdollisesti ensi kerralla voisi kokeilla ennakkoilmoittautumista Puhetta digistä -tilaisuuksiin. Myös tapahtumien kuvaavampaa nimeämistä tulee edelleen harjoitella. Digitaitorastit yllättivät osallistujamäärällään. Omatoimisten tehtävien saatavilla oleminen kirjastossa on selvästi oivallinen ratkaisu, kun kilpaillaan ihmisten vapaa-ajasta. Tehtäviin on mahdollista vastata mihin aikaan tahansa kirjaston aukiolojen puitteissa.

4.2.2026

Tällaisiin projekteihin on haastavaa löytää työaikaa, varsinkin kun se on tehtävä muun työn ohessa.

Näkisin, että olisi ehkä helpompaa, jos osallistuvat kirjastot saisivat muutaman, valmiin vaihtoehdon toteutettavista mediasivistystä lisäävä tapahtuma, joita voisi omassa kirjastossa kokeilla. Suurin työ on ideoida ja rakentaa tuollainen uusi työpaja ihan tyhjästä, varsinkin kun mediasivistystoiminta aikuisille on aika olematonta vielä. Eli tällaisiin osallistumiseen tarvittaisiin näin osallistuvan kirjaston näkökulmasta joko jyvitettyä aikaa tai jonkinlaiset rautalankamallit toteutettavista kokeiluista. PiKen mediasivistykseen liittyvät koulutukset olivat hyviä.

Jatkamme Digivinkkauksia ja kehitämme digitaitorasteja sekä haaveilemme jonkinlaista Puhetta digistä- tuokioiden jatkoa.

6.1.6 Tampereen kaupunginkirjasto

Kirjastossamme pilotoitiin aikuisten mediasivistystoimintaa järjestämällä erilaisia tapahtumia ja oppimistilaisuuksia. Näitä olivat:

- Mikä pohdituttaa lasten mediataidoissa? – medialta 1.-3.-luokkalaisten vanhemmille, aluekirjasto
- Matkalla Japanissa -tapahtuma, aluekirjasto
- Metson uutispiiri, pääkirjaston lehtilukusali kaksi kertaa
- Videotarina -työpaja, kaksi kertaa: pääkirjasto ja aluekirjasto
- Paljon puhetta tekoälystä -ohjattu keskustelu, pääkirjasto
- Lautapelipaja, pääkirjasto

Eri tilaisuuksien järjestämisessä opittiin ja oivallettiin erilaisia asioita. Avainasemassa mediasivistystoiminnan kehittämisessä ovat resurssit. Jos kirjastoissa aiotaan kehittää tai edistää kirjastolain edellyttämiä tehtäviä kuten monipuolisten lukutaitojen tukemista ja edistämistä, se edellyttää henkilöstöresurssin panostusta tähän tai yhteistyökumppanuuksien hankintaan.

Aikuisten kohderyhmien tavoittaminen voi olla haastavaa. Toisaalta olisi pohdittava mitkä aikuisten kohderyhmät ovat kirjaston mediasivistystoiminnan kohteena, eli kenelle ne niukat resurssit tätä toimintaa ajatellen kannattaa suunnata. Aikuiset ovat niin moninainen joukko, että kohderyhmäajattelua olisi suunniteltava huolellisesti.

4.2.2026

Yhteistyökumppanuukien hyödyntäminen (oppilaitos) on ollut hedelmällistä videotarina-pajassa, tätä voidaan ja aiotaan jatkaa edelleen. Koettiin myös, että alueellinen tapahtuma (Tracon) yhteistyökumppanina kirjaston läheisyydessä oli hedelmällinen tausta mediasivistyshankkeen toteutukselle läheisessä aluekirjastossa. Traconin osallistujien joukosta tavoitettiin myös kirjaston ”varjotapahtumaan” nuorempaa kohderyhmää.

Lautapelipajassa saimme kokemusta perheiden yhteisen mediasivistystoiminnan järjestämisestä, ja paja oli erittäin onnistunut kokeilu, jossa järjestäjät pääsivät kuuntelemaan sivusta, miten medialukutaitoasioista pajan sisältöjen myötä keskusteltiin itsenäisesti pajaan osallistuvien perheiden kesken.

Uutispiirissä osallistujat kaipaivat asiantuntijaa tai vahvempaa alustusta tai ohjausta, vetäjän vahvaa vastuunottoa keskustelutilanteeseen. Asiaan voi vaikuttaa, että aiemmin meillä on järjestetty asiantuntijoiden vetämiä uutispiirejä. Jatkoa ajatellen pohdimme, että uutispiiriin voisi toimia rakenteellisempi ote. Aiheen rajaaminen, teemoittelu, ehkä jokin visuaalinen väline avuksi voisivat olla kehityskohteita. Tekoälykeskustelussa dialogimalli toimi erinomaisesti, kun siihen oli suunniteltu selkeä rakenne, jota keskustelun vetäjä noudatti ja aluksi tutustuttiin teemaan tekoälysovelluksien esittelyn kautta, jolloin tilaisuuteen saatiin alustukseksi luentomaisempi osuus. Mediailta ei saatu osallistujia, ehkä markkinoinnin epäonnistumisen vuoksi.

Niukentuneiden resurssien aikakaudella on haastavaa kehittää toimintaa, joka edellyttää työtunteja ja henkilöstön aikaa. Mediasivistystoiminnan kokeilut ovat kuitenkin erittäin hyödyllisiä ja opettavaisia. Pohdimme miten lisätä suunnitelmallisuutta aikuisten mediasivistystoimintaan? Miten tavoitamme relevanteimmat (eniten tukea tarvitsevat) kohderyhmät? Mediasivistystoiminnan kehittämisen tulisi olla jatkuvaa koska toimintaympäristö muuttuu digitalisaation myötä koko ajan, ja jatkuva kehittäminen tarvitsee aikaa ja suunnitelmallisuutta. Miten muodostaa iteroiva aikuisten mediasivistystoiminnan malli kirjastolle? Tätä jääme pohtimaan ja kehitämme tai kokeilemme syksyn aikana luotuja malleja edelleen. Myös aikuisten mediasivistystoiminnan läpileikkaavuus koko kirjaston tiimiorganisaatioon on ehkä vasta alussa.

6.2 Pilottitilaisuuksien osallistujapalautteet

Pilottitilaisuuksista kerättiin palautetta yhteisen palautekyselyn kautta. Palautteita saatiin yhteensä 119. Selkeä enemmistö vastaajista (72 %) oli yli 60-vuotiaita. 21 % vastaajista oli 18-60 -

4.2.2026

vuotiaita ja 7 % alle 18-vuotiaita. Vastaajista 69 % oli eläkeläisiä ja seuraavaksi suurin ryhmä olivat työssä käyvät (16 %). 76 % vastasi ”kyllä” väittämään ”Osallistuisin uudelleen vastaavanlaiseen tilaisuuteen”. Vain 3 % vastaajista ei olisi valmiita osallistumaan uudelleen vastaavanlaiseen tilaisuuteen ja 22 % ei osaa sanoa, osallistuisiko.

Kyselyssä avattiin medialukutaidon käsitettä seuraavasti: ”Medialukutaito on esimerkiksi taitoa tulkita ja arvioida tai tuottaa ja luoda mediasisältöjä. Medialukutaito on myös taitoa toimia mediaympäristöissä, käyttää laitteita tai sisältöjä.” Tämän jälkeen esitettyyn väittämään ”Tilaisuus kasvatti medialukutaitojani” 72 % vastasi kyllä. 8 % vastasi ei ja 19 % ei osannut sanoa, kasvattiko tilaisuus omia medialukutaitoja.

Lopuksi osallistujilta kysyttiin ”Millaisia tilaisuuksia toivoisit jatkossa järjestettävän media- ja digitaitoihin liittyen?” Toiveita oli monenlaisia, perusdigitaaloista tekoälyaiheisiin ja askartelupajoihin. Useassa vastauksessa toivottiin myös lisää samanlaista, tai mielenkiintoisia aiheita, joita vastaaja ei vielä osaa itse nimetä. (Liite 5.)

6.3 Jälkiajatuksia pilottikirjastoista

Palautteiden perusteella pilottitilaisuuksien antiin oltiin suurelta osin tyytyväisiä ja samansuuntaisia tilaisuuksia toivottiin lisää. Suurin osa osallistujista koki medialukutaitojensa kasvaneen tilaisuuksien seurauksena, mikä viittaa siihen, että tilaisuuksien sisällöt ovat osuneet hienosti juuri siihen, mitä osallistujat ovat niiltä kaivanneet.

Projektiryhmäläisten yhteinen reflektointi piloteista ja samalla projektivuoden päätöspalaveri pidettiin 2.12.2025. PiKen mediasivistysprojektin kokonaisuutta pidettiin hienona ja mittavana, ja vuoden mittaan projektin tiimoilta toteutetut PiKen mediasivistys-koulutukset oli koettu hyviksi ja hyödyllisiksi. Monessa kirjastossa ajanpuute ja olosuhteet kuitenkin vaikeuttivat projektityöskentelyä. Ilmaan jäi kysymys siitä, miten saisi tukea paremmin kiireen keskelle työyhteisöihin, joissa ollaan yksin tekemässä projektia. Useassa kirjastossa mediasivistysprojektin aiheet olivat herättäneet myös hyvää pohdintaa työyhteisöissä.

Projektiryhmän yhteisiä keskusteluja pidettiin antoisina ja moni koki saaneensa ideoita ja vertaistukea omaan työhönsä. Pilottitilaisuuksien suunnittelu oli koettu osittain hankalaksi, erityisesti tilanteissa, että työaika ei ollut erikseen varattu projektityölle ja suunnittelu jäi pitkälti

4.2.2026

yhden ihmisen vastuulle. Pilottitilaisuuksille olisi toivottu osittain selkeämpiä suuntaviivoja AKEn puolelta ja mahdollisesti rautalankamalleja, joita olisi voinut soveltaa omassa kirjastossa.

Projektiryhmän yhteisessä reflektoinnissa käytiin läpi PiKen menetelmäpankkiin vietyjä pilottitilaisuuksia. Kohderyhmien tavoittamisesta keskusteltiin ja pohdittiin syitä siihen, miksi yhtäällä on maksimimäärä osallistujia, kun taas toisaalla vastaavaan tilaisuuteen ei saada osallistujia lainkaan. Projektin aikana yllätyksiä tuli molempiin suuntiin: oli tilaisuus, johon ei saapunut ketään ja oli tilaisuuksia, joiden osallistujamäärä nousi moninkertaiseksi odotetusta.

Jokainen pilottikirjasto kertoi kokemuksiaan omista tilaisuuksistaan ja avasi myös mahdollisia jatkosuunnitelmia toiminnan kehittämisessä. Projektiryhmän kesken useat menetelmät koettiin hyviksi ja monia muualla pilotoituja tilaisuuksia oltiin halukkaita kokeilemaan ja soveltamaan jatkossa myös omassa kirjastossa. Myös pilotissa mukana olleet kirjastot, joiden omat suunnitelmat eivät päässeet toteutukseen asti projektivuoden aikana, kokivat saavansa paljon ideoita ja työkaluja hyödynnettäväksi jatkossa.

7. Yhteenveto ja pohdinta

Vuonna 2025 toteutettu PiKen mediasivistysprojekti oli osaamisen kehittämisen kokonaisuus, jonka kohderyhmänä olivat kirjastotyöntekijät ja heidän ammatillisen identiteettinsä sparraaminen suhteessa aikuisten mediasivistykseen ja sen toteuttamiseen käytännön työssä. PiKen mediasivistysprojektin myötä kirjastolaisia haastettiin pohtimaan, miten omassa kirjastossa ja työssä toteutetaan kirjastolain monipuolisten lukutaitojen tehtäviä. PiKen mediasivistys nojaa tutkittuun tietoon ja kartoittaa laajasti monilukutaitotyötä Suomessa ja muualla rakentaen jatkumoa siihen, mitä tähän mennessä on tehty. Projektin ytimenä oli käytännön tekeminen ja pilottikirjastojen kokemusten kautta rakennettava menetelmäpankki, jonka skaalautuvat mallit ovat kaikkien kirjastojen saatavilla aikuisten monilukutaitotyön tueksi.

PiKen mediasivistysprojekti pääsi tavoitteisiinsa vuoden 2025 osalta. Projektin aikana taustoitettiin laajasti monilukutaitotyötä ja perehdyttiin kentällä tapahtuvaan kehitykseen myös samanaikaisesti projektin kanssa. Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoammattilaiset saivat mahdollisuuden osallistua monipuolisiin PiKen mediasivistys -koulutuksiin aikuisten mediasivistystyön kehittämisen tueksi ja koulutusten materiaalit sekä tallenteet ovat edelleen hyödynnettävissä.

4.2.2026

Projektiryhmä pääsi yhdessä pohtimaan omassa kirjastossa toteutettavaa mediasivistystoimintaa suhteessa muihin kirjastoihin, jakamaan kokemuksia ja kehittämään uutta pilottitilaisuuksien muodossa. Projektin suurin ja näkyvin tuotos oli PiKen menetelmäpankki, joka toimii ja täydentyy osana Kehittämiskirjaston verkkosivuja tarjoten jatkossa alustan laajamittaiselle, eri kohderyhmille suunnatun monilukutaitotyön osaamisen jakamiselle.

Projektivuoden 2025 päätyttyä päällimmäiseksi jäi ajatus siitä, että työ on vasta alussa. Kuten raportissa käy monessa kohdassa ilmi, vuoden 2025 aikana on tapahtunut valtavasti asioita valtakunnallisella monilukutaitotyön kentällä. Laajamittaisia lukutaitotyön hankkeita ja ohjelmia on käynnissä myös kansainvälisesti. Lukutaitostrategiatyötä tehdään lukuisissa kunnissa, yhteistyöverkostoja luodaan ja työkaluja kehitetään kirjastoissa tehtävän lukutaitotyön vaikuttavuuden mittaamiseksi. Kirjastoissa on käyty kiivasta keskustelua lukutaitotyön suhteesta lukemisen edistämiseen ja siihen, mitä kehittämistarpeita kirjastoissa tehtävässä työssä on. PiKen mediasivistysprojektin myötä on kirkastunut, että paljon on kiinni siitä, miten asioita avataan ulospäin: projektissakaan ei keksitty pyörää uudelleen, vaan kehitettiin toimintaa aikuisten mediasivistyslasit päässä. Monet pilotoidut mallit olivat jo jossakin muodossa olemassa ja niitä hieman muokkaamalla saatiin uudenlaista ja uudella tavalla vaikuttavaa toimintaa.

Projektin aikana konkretisoituivat myös aikuisiin kohderyhmänä liittyvät haasteet. Miten tavoittaa oikeat ihmiset oikea-aikaisesti ja saada heidät itselleen hyödyllisten mediasivistysteemojen pariin? Aiheeseen tartuttiin sekä PiKen mediasivistys -koulutuksissa että projektiryhmän kokouksissa ja työkaluja tähän tarjotaan edelleen tänä vuonna. PiKen mediasivistys jatkuu vuonna 2026 kohti loppuvuodesta julkaistavaa PiKen mediasivistysopasta. Tulevassa julkaisussa vuoden 2025 projektin kokemukset, havainnot, kerrytetty tietopohja ja monilukutaitotyön kentän ajankohtaiset asiantuntijapuheenvuorot yhdistyvät Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoissa tehtävää aikuisten mediasivistystyötä tukevaksi, käytännönläheiseksi oppaaksi.

8. Lähteet

Digitaitosuositukset: Mitä pitää osata, jotta nyky-yhteiskunnassa pysyy mukana? 2019. Pdf-dokumentti. [Viitattu 24.6.2025]. Saatavilla:

https://dvv.fi/documents/16079645/0/Digitaitosuositukset_2023_DVV.pdf/43da7b15-b081-70da-26a0-a8f75dd04393/Digitaitosuositukset_2023_DVV.pdf?t=1684749754836

FuJo Media. 2026. Media and Information Literacy Community Connections (MIL CC). Verkkosivu. [Viitattu 4.2.2026]. Saatavilla: <https://fujomedia.eu/projects/milcc/>

Grahn, J. PiKe-ohjausryhmän muistio 22.5.2024. [Viitattu 13.1.2025]. Saatavilla: https://akepik.fi/wp-content/uploads/2024/08/PiKe-ohry_220524_muistio.docx

Heikkilä, Riie. Miksi lakkasimme lukemasta – ja mitä sille voi tehdä? 2025. Verkkoartikkeli. [Viitattu 19.12.2025]. Saatavilla: <https://www.kirjasampo.fi/fi/sivupiiri-miksi-lakkasimme-lukemasta>

Hämeenkyrön kirjaston toimintasuunnitelma ja lukutaitotyö 2025–2028. [Viitattu 5.12.2025]. Saatavilla: [https://hameenkyro.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Hyvinvointijaosto/Kokous_1642025/Kirjaston_toimintasuunnitelma\(22591\)](https://hameenkyro.cloudnc.fi/fi/FI/Toimielimet/Hyvinvointijaosto/Kokous_1642025/Kirjaston_toimintasuunnitelma(22591))

Inarin kunnankirjasto. 2024. Kirjaston lukutaitotyön Inarin malli – Inarin kirjastotoimen lukijuuskasvatussuunnitelma. Pdf-dokumentti. [Viitattu 14.5.2025]. Saatavilla: <https://tarinoideninari.fi/lukijuuskasvatus/kuvat/Lukijuuskasvatussuunnitelma.pdf>

Jyväskylän kaupunki. 2024. Kirjastotarjotin. Verkkosivu. [Viitattu 5.12.2025]. Saatavilla: <https://www.jyvaskyla.fi/kirjasto/opi-ja-osallistu/kirjastotarjotin-kouluille>

Jyväskylän yliopisto. 2023. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus PIRLS. Verkkosivu. [Viitattu 18.12.2025]. Saatavilla: <https://www.jyu.fi/fi/ktl/tutkimus/pirls>

Kanerva, Anna ja Oksanen-Särelä, Katja. Aikuisten medialukutaidon edistämisen hyvät käytännöt ja kehittämistarpeet – Loppuraportti. 2021. Pdf-dokumentti. [Viitattu 18.12.2025]. Saatavilla: <aikuistenmedialukutaito.pdf>

Kansallinen lukutaitostrategia 2030: Suomi maailman monilukutaitoisin maa. 2021. [Viitattu 5.5.2025]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kansallinen-lukutaitostrategia-2030>

Kehittämiskirjasto 2023. PiKe-kirjastojen visio. [Viitattu 19.2.2025]. Saatavilla: visio_ake_final_061123.pdf

Kehittämiskirjasto. 2025. PiKen menetelmäpankki. Verkkosivu [Viitattu 9.12.2025]. Saatavilla: <https://akepike.fi/menetelmat/>

Keuruun kaupunki. Perusopetuksen Mediaportaati -malli. 2022. Pdf-dokumentti. [Viitattu 5.12.2025]. Saatavilla: <https://aoe.fi/#/materiaali/2241>

Lahden kaupunginkirjasto – alueellinen kehittämistehtävä. 2025. Vaikuttava kirjasto -kampanja. Verkkosivu. [Viitattu 14.5.2025]. Saatavilla: <https://lahdenake.fi/kehittaminen/kehittamishankkeet/vaikuttava-kirjasto-kampanja/>

Launonen, Virpi. 2025. Itä-Suomen kirjastojen itsearviointityökirja 6.11.2025. Pdf-dokumentti. [Viitattu 2.2.2026]. Saatavilla: https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Virpi%20Launonen_061125_it%C3%A4-suomen%20kirjastojen%20itsearviointity%C3%B6kirja.pdf

Lukutaitofoorumi 2017–2018. Lukuliike – Lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen suuntaviivat. 2018. [Viitattu 5.5.2025]. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161031>

Oulun kaupunginkirjasto. 2025. Mediataidot ovat kaikkien taitoja – mediakasvatus Oulun kaupunginkirjastossa. [Viitattu 2.2.2026.]. Saatavilla: <https://www.ouka.fi/media/15098/download>

Oulun kaupunginkirjasto – alueellinen kehittämistehtävä. 2026. Lukutaitotyön itsearviointikehikko. Verkkosivu. [Viitattu 2.2.2026]. Saatavilla: <https://kirjastossatavataan.fi/toiminta/yhteinenvisiojatoiminta/lukutaitotyon-itsearviointikehikko-pilotti/>

Nokian kaupunki. 2025. Kulttuuripolku. Verkkosivu. [Viitattu 5.12.2025]. Saatavilla: <https://sites.google.com/edu.nokiankaupunki.fi/kulttuuripolku/etusivu?authuser=0>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. PISA-tutkimus ja tulokset 2022. Verkkosivu. [Viitattu: 18.12.2025]. Saatavilla: <https://okm.fi/pisa-2022>

Opetushallitus. 2026. Lukutaito-ohjelma. Verkkosivu. [Viitattu 2.2.2026]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/lukutaito-ohjelma>

Oulun kaupunki. 2025. Oulu – Lukevin kaupunki. Verkkosivu. [Viitattu 27.6.2025]. Saatavilla: <https://www.ouka.fi/lukevinkaupunki>

Paajala, M. Yhdessä rakennettu Lukevin kaupunki. Esitys Miten lukevaa kuntaa rakennetaan? -webinaarissa 31.3.2025. [Viitattu 27.6.2025].

Palomäki, K. Suuri monilukutaitokysely 2025 – vastaa ja näytä suuntaa PiKen mediasivistysprojektille. [Viitattu 19.2.2025]. Saatavilla: <https://akepike.fi/suuri-monilukutaitokysely-2025-vastaa-ja-nayta-suuntaa-piken-mediasivistysprojektille/>

Palsa, L. Lukutaitostrategia vahvistaa laaja-alaista mediakasvatustyötä. 18.11.2021 julkaistu verkkoartikkeli. [Viitattu 27.6.2025]. Saatavilla: <https://medialukutaitosuomessa.fi/lukutaitostrategia-vahvistaa-laaja-alaista-mediakasvatustyota/>

Palsa, L. & Salomaa, S. Medialukutaito Suomessa – Kansalliset mediakasvatuslinjaukset. 2019. Pdf-dokumentti. [Viitattu 24.6.2025]. Saatavilla: <https://medialukutaitosuomessa.fi/mediakasvatuslinjaukset.pdf>

Pohjoismaiden ministerineuvosto. Nordic Media Literacy Survey. 2026. Pdf-dokumentti. [Viitattu 4.2.2026]. Saatavilla: <https://pub.norden.org/temanord2025-572/temanord2025-572.pdf>

Portti, Reija. Inarilainen lukutaitotyön malli. 2.5.2024 julkaistu blogiteksti. [Viitattu: 14.5.2025]. Saatavilla: <https://suomenkirjastoseura.fi/kirjastoyhteistyosta-lukutaitoyhteistyoksi/>

Sulkunen, Sari. 2024. PIAAC-tutkimus – mitä iloa ja hyötyä kirjastotyölle? Esitys Lukutaidot – kaltevia torneja vai ihmeiden aukioita? -PiKen kehittämiskirjastopäivässä 7.5.2024. [Viitattu: 19.12.2025]. Saatavilla: <https://akepike.fi/koulutus/lukutaidot-kaltevia-torneja-vai-ihmeiden-aukioita/>

4.2.2026

Suomen kirjastoseura. 2025. Kirjastojen lukuaskel -hanke. Verkkosivu. [Viitattu 2.2.2026]. Saatavilla:
<https://suomenkirjastoseura.fi/suomen-kirjastoseura/kirjaston-lukuaskel-hanke/>

Tampereen kaupunginkirjasto – alueellinen kehittämistehtävä ja Oulun kaupunginkirjasto –
alueellinen kehittämistehtävä. 2022. Kivaa, että on kirjastoja! – opas vaikuttamiseen. Pdf-julkaisu.
[Viitattu 14.5.2025]. Saatavilla: <https://akepik.fi/julkaisut/vaikuttamisopas/>

Vaara-kirjastojen aikuisten mediasivistyssuunnitelma. 2023. Pdf-dokumentti. [Viitattu 5.5.2025].
Saatavilla:
<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/ancmt/Aikuisten%20mediasivistyssuunnitelma.pdf>

Yleisten kirjastojen suunta 2026–2030. Pdf-dokumentti. [Viitattu 20.11.2025]. Saatavilla:
https://www.kirjastot.fi/neuvosto/suunta?language_content_entity=fi

9. Liitteet

Liite 1: Projektitaulukko

Liite 2: Projektin aikajana

Liite 3: Suuri monilukutaitokysely

Liite 4: Pilottikokeilujen reflektointipohja

Liite 5: Pilottitilaisuuksien sanalliset palautteet

Liite 1: PiKen Mediasivistysprojektitaulukko 2025

Aika	Kokoukset	Henkilöstökoulutukset	Pilottitilaisuudet	Menetelmäpankki	Dokumentointi	Deadlinet
Tammikuu	Projektiryhmän palaveri 13.1. (kaikki)	Kevään tilaisuuksien suunnittelu			Projektipohjan luominen, sisällysluettelo (AKE, kaikki kommentoi)	
Helmikuu	Projektiryhmän palaveri 4.2. (kaikki)	Oppimisvierailu 6.2.(Suositus lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa, Seinäjoki) (kaikki) Kevään tilaisuuksien suunnittelu (kaikki)	Kartoitetaan ja kirjoitetaan lyhyt kuvaus (max 1 sivu) oman kirjaston medialukutaitoon liittyvästä toiminnasta (hankkeet, asiakastilaisuudet, opastukset) viimeisen kahden vuoden ajalta (vuoden 2023 alusta). (kaikki)		Projektin taustoitus projektipohjaan: - kirjallisuus (AKE) - Käytännön tausta (Juli) - Projektiryhmän kokoamisvaihe (AKE)	Monilukutaitokysely, kommentit 7.2. mennessä Monilukutaitokysely avataan 10.2. Seinäjoen reissun blogitekstit Kaisalle sähköpostitse 28.2. mennessä (Sara ja Mari)
Maaliskuu	Projektiryhmän palaveri vk 10 (kaikki, käydään läpi projektin suunnitelma ja aikataulu sekä vastuunjako,	Huhtikuun tilaisuuksien valmistelu & tiedotus (AKE)	Valinnainen suunnittelu vk 11 & vk 12 (Teams, kaikki tarpeensa mukaan)	Aloitetaan suunnittelun yhteydessä menetelmäpankin rakentaminen. Parhaat palat pilottikirjastojen	Projektin taustoitus projektipohjaan: kirjallisuus (AKE)	Kartoitetaan ja kirjoitetaan lyhyt kuvaus (max 1 sivu) oman kirjaston medialukutaitoon liittyvästä

	sovitaan menetelmäpankin keräämisen metodista (taulukko/lomake) Projektiryhmän palaveri 26.3. klo 13-14 (kaikki : kyselyn tulokset)			menneistä tilaisuuksista menetelmäpankin pohjaksi. Aletaan koostaa pankkiin myös linkkilistaa kirjastojen mediasivistystyön tueksi? (kaikki)	- Käytännön tausta (Juli) - Projektiryhmän kokoaminen (AKE)	toiminnasta (hankkeet, asiakastilaisuudet, opastukset) viimeisen kahden vuoden ajalta (vuoden 2023 alusta) 14.3. mennessä Kaisalle sähköpostitse (kaikki .) Monilukutaitokysely sulkeutuu 10.3. (Kaisa käsittelee vastaukset)
Huhtikuu	Projektiryhmän palaveri 23.4. klo 12-13 (kaikki : viimeistelyt PiKe-päivään)	1.4. PiKen mediasivistys: yhteisöllisyys aikuisten monilukutaitotyössä 8.4. PiKen mediasivistys: moninaiset ohjaustilanteet Kesäkuun tilaisuuden suunnittelu	Valinnainen suunnittelu 15.4. & 28.4. (Teams, kaikki tarpeensa mukaan)	Tarjoukset menetelmäpankin toteuttamisesta. (AKE)	Omien tilaisuuksien suunnittelun dokumentointi (kaikki)	Tilannekuva (sis. taustamateriaalit, kyselytulokset, pilottikirjastojen medialukutaitotominta 2 v ajalta) valmis 30.4. mennessä (kaikki , esitellään PiKe-päivässä)
Toukokuu	Projektiryhmän palaveri 26.5. klo 13-14 (kaikki :	7.5. PiKe-päivä Jyväskylässä	Valinnainen suunnittelu vk 12.5. (Teams,	Menetelmäpankin suunnittelu ja rakentaminen	Omien tilaisuuksien suunnittelun	Pilottitilaisuuksien suunnitelmat ja aikataulut

	tsekataan pilottitilaisuuksien suunnitelmat ja aikataulut yhdessä, syksyn henkilöstökoulutukset)	Kesäkuun tilaisuuden valmistelu & tiedotus (AKE)	kaikki tarpeensa mukaan)		dokumentointi (kaikki)	valmiina 23.5. (kaikki)
Kesäkuu	Kalenteroidaan tarvittaessa projektiryhmän palaveri	5.6. PiKen mediasivistys: aikuiset tapahtumaviestinnän kohderyhmänä Syksyn (elokuun) tilaisuuksien valmistelu & tiedotus (AKE)	Tilaisuuksien valmistelu & markkinointi pilottikirjastoissa (kaikki)	Menetelmäpankin suunnittelu ja rakentaminen	Omien tilaisuuksien suunnittelun ja valmistelun dokumentointi (kaikki) Suunnitteluvaiheen koostaminen ja kuvaus projektipohjaan (AKE)	Projektin taustoitus ja kevätpuolen toiminta kirjattuna projektipohjaan 13.6. mennessä.
Heinäkuu						
Elokuu	Projektiryhmän palaveri 12.8. klo 13-14 (kaikki)	14.8. PiKen mediasivistys: verkostotutuksi Lokakuun tilaisuuden suunnittelu	Pilottitilaisuuksien toteuttaminen (kaikki)	Viedään tilaisuudet menetelmäpankkiin	Omien tilaisuuksien toteutuksen dokumentointi, asiakaspalautteen kerääminen (kaikki)	
Syyskuu	Projektiryhmän palaveri 17.9. klo 13-14 (kaikki)	Lokakuun tilaisuuden valmistelu & tiedotus	Pilottitilaisuuksien toteuttaminen (kaikki)	Viedään tilaisuudet menetelmäpankkiin	Omien tilaisuuksien toteutuksen dokumentointi, asiakaspalautteen kerääminen (kaikki)	

Lokakuu	Projektiryhmän palaveri 21.10. klo 13-14 (kaikki)	2.10. Lukeva kunta, kirjastoseura	Pilottitilaisuuksi en toteuttaminen (kaikki)	Viedään tilaisuudet menetelmäpankkiin	Omien tilaisuuksien toteutuksen dokumentointi, asiakaspalautteen kerääminen (kaikki)	Pilottitilaisuudet toteutettu marraskuuhun mennessä.
Marraskuu	Kalenteroidaan tarvittaessa projektiryhmän palaveri			Menetelmäpankin viimeistely	Pilottitilaisuuksien kuvausten viimeistely (kaikki) Projektiraportin viimeistely	Kuvaus oman kirjaston pilottitilaisuudesta (n. 1 sivu) Kaisalle sähköpostitse 28.11. mennessä. (kaikki) Projektiraportti valmis 28.11. mennessä. (kaikki) Menetelmäpankki "valmis" 28.11. mennessä. (kaikki)
Joulukuu	Projektiryhmän päätöspalaveri 2.12.2025 (kaikki)				Tulevan julkaisun suunnittelu (kaikki)	

Tehtävän- ja vastuunjako

Projektin eteneminen

Projektin etenemisestä suunnitelman mukaan vastaa AKE. Jokaisella projektiryhmäläisellä on projektin aikana vastuu edistää oman kirjastonsa pilottitapahtumien suunnittelua ja huolehtia dokumentoinnista yhdessä määritellyn aikataulun mukaisesti (ks. taulukko).

Tapaamisten kalenterointi ja koolle kutsuminen

Kaisa kutsuu projektiryhmän koolle palaveriini ja valinnaiseen suunnitteluun. **Projektiryhmän yhteisten palaverien** tarkoitus on pitää kaikki ajan tasalla siitä, miten projekti kokonaisuudessaan etenee, sopia tehtävänjaosta projektin mittaan, ja suunnitella projektiin liittyvät asiat. **Valinnaisten suunnittelutapaamisten** tarkoitus on kirjastojen omien pilottitapahtumien yhteinen ideointi ja menetelmäpankin kokoaminen. Valinnaisiin suunnittelutapaamisiin voi osallistua omien tarpeiden mukaan.

Menetelmäpankki

Menetelmäpankin sisältö (jo tehdyt onnistumiset ja uudet kokeilut) on kaikkien projektiryhmäläisten vastuulla, ja sitä ideoidaan ja kartutetaan yhdessä.

Kirjoittaminen

Oman tekemisen ja pilottitilaisuuksien suunnittelun sekä toteuttamisen dokumentointivastuu on jokaisella projektiryhmäläisellä.

Kaikilta pilottikirjastojen edustajilta pyydetään projektin aikana:

- 1 sivun mittainen kuvaus siitä, millaista medialukutaitotyötä (hankkeet, asiakastilaisuudet, opastukset, muu?) omassa kirjastossa on toteutettu viimeisen kahden vuoden aikana. (Teksti ja tieto siitä, jos olet vastannut myös monilukutaitokyselyyn Kaisalle 14.3. mennessä.)

- 1 sivun mittainen kuvaus oman kirjaston pilottitapahtumista (suunnittelu, toteutus, palaute/pohdinta). (Teksti Kaisalle marraskuussa.)

Vastuu projektiraportista on AKella. Edellä mainittujen kirjoitusvastuiden ohella voidaan erikseen keskustellen sopia projektiryhmäläisten kirjoituspanoksesta joihinkin raportin osioihin, sen mukaan miten tämä on mahdollista.

Tiedotus

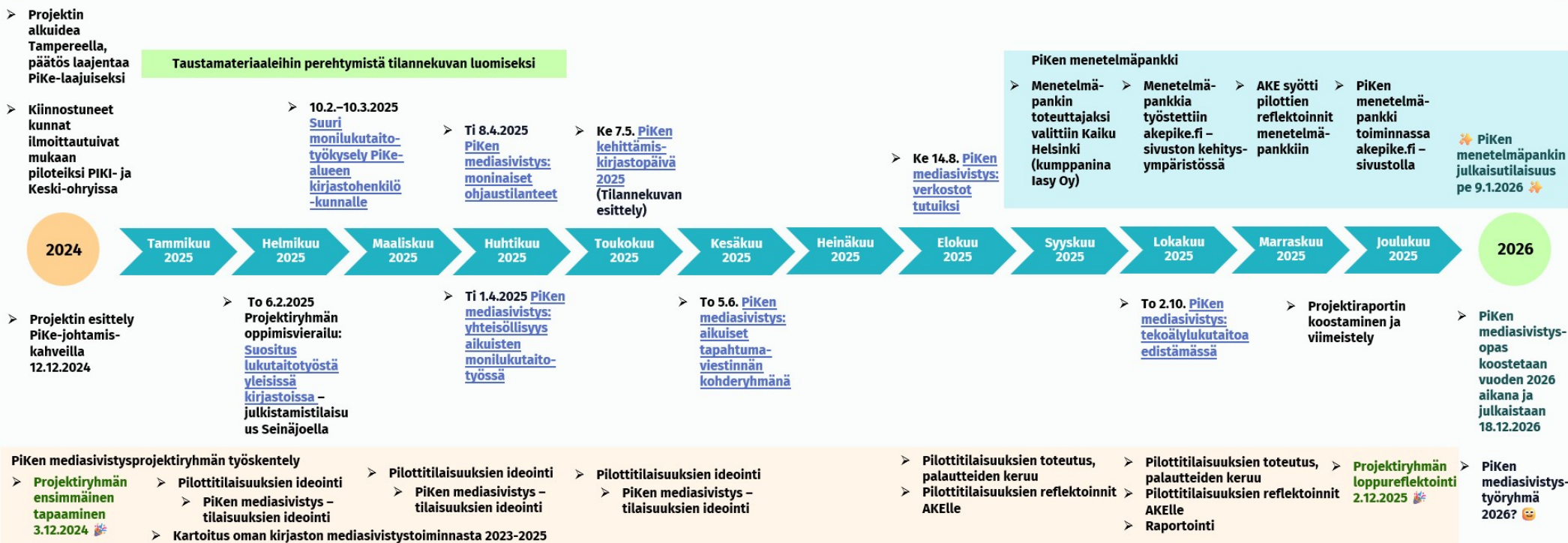
Projektin yleisestä tiedotuksesta ja henkilöstökoulutuksiin liittyvistä tiedotuksesta vastaa AKE. Eriksen keskustellen voidaan sopia projektiryhmäläisten osallistumisesta tiedotukseen projektin eri vaiheissa mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan. Pilottikirjastoilla on vastuu omien pilottitilaisuuksiensa markkinoinnista ja niihin liittyvästä tiedotuksesta.

Projektiryhmässä mukana olevilla johtajilla on tiedotus- ja viestintärooli kimppejen ohjausryhmissä ja johtamisverkostossa Julin tukena.

PiKen mediasivistysprojekti vuonna 2025

Projektin rinnalla valtakunnalliset monilukutaitotyön toimijat, verkostot ja hankkeet: Lukutaito-ohjelma kaikkine haaroineen, KAVI, DVV, AVI- ja AKE-yhteistyö, Kirjastoseuran Lukuaskel, Lukukeskus, Mediakasvatusseura, Mediametka, jne...

Akepike.fi

ALUEELLINEN
KEHITTÄMISTEHTÄVÄ
TAMPERE

Suuri monilukutaitokysely

PiKen mediasivistysprojekti 2025

Projektisuunnittelija Kaisa Palomäki
kaisa.palomaki(a)tampere.fi

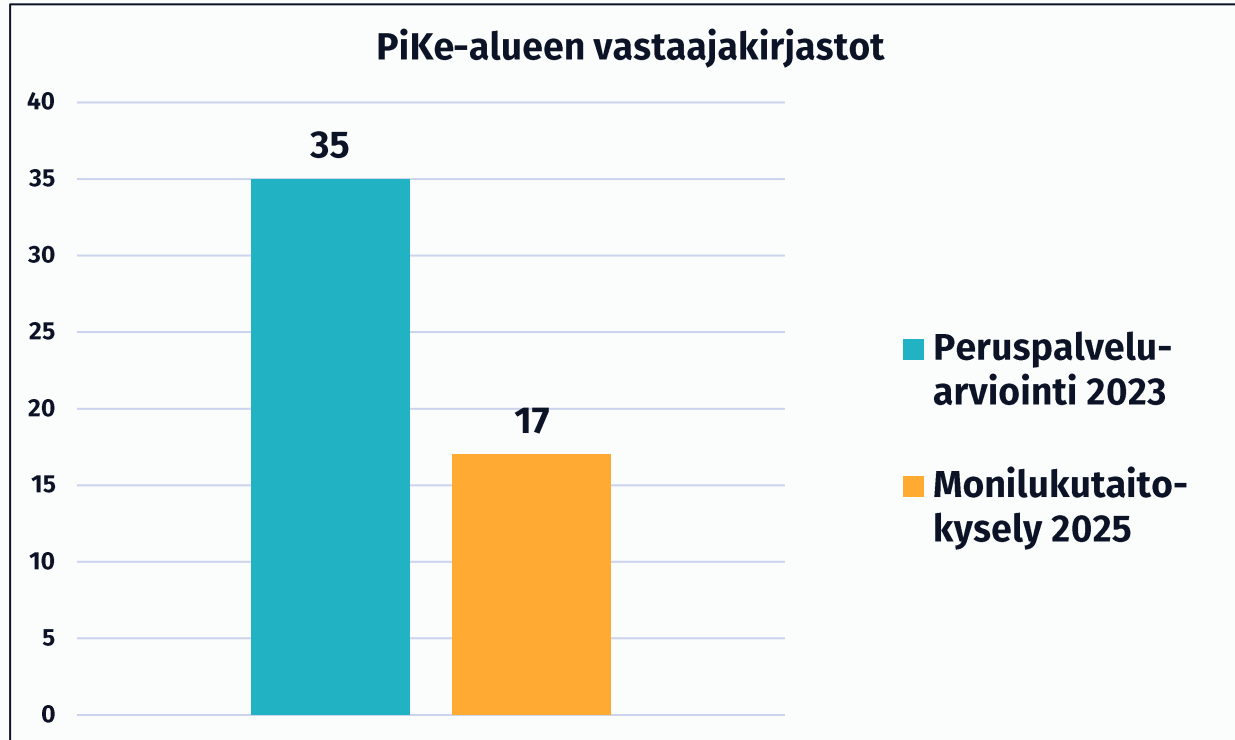
Suuri monilukutaitokysely - tausta

- Toteutettiin osana PiKen mediasivistysprojektin tilannekuvan luomista
- Kysely vastattavissa 10.2.-10.3.2025
- Tavoitteena saada kuva PiKe-alueen kirjastojen monilukutaitotyön nykytilasta, tavoitteista ja tulevista ajatuksista
- Kysely mukaili osin AVI kirjastotoimen vuoden 2023 peruspalvelujen arviointikyselyä, jotta voitiin muodostaa vertailukelpoinen käsitys tilanteesta

Vastaukset

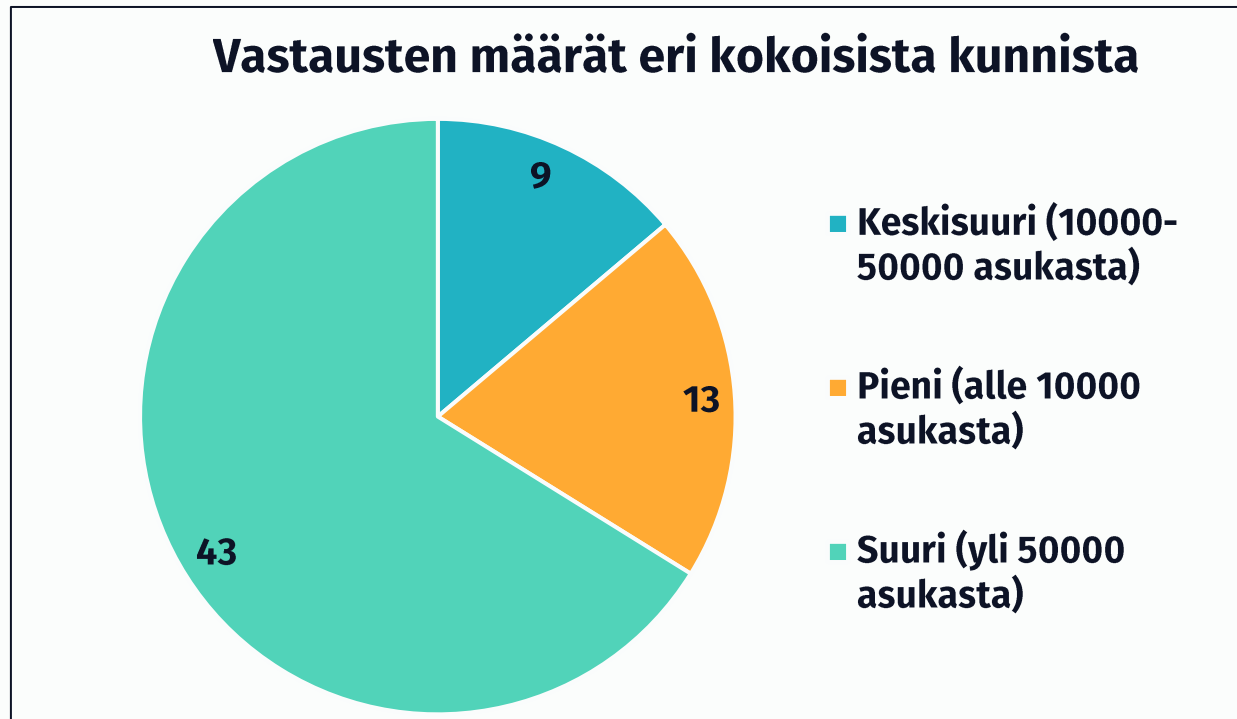
- Kysely oli avattu 125 kertaa
- 66 vastausta seitsemästätoista kirjastosta Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueelta
- Eniten kyselyyn vastattiin Jyväskylästä (24 vastausta) ja Tampereelta (19 vastausta). Muualta Keski-Suomesta vastauksia saatiin 5, muualta Pirkanmaalta 17. Yhden vastauksen osalta sijaintia ei ollut määritetty
- 25 vastaajaa vastasi kyselyn loppuun asti

Kunnat, joista vastauksia 2023 ja 2025

- **Vastauksia saatiin 17 kirjastosta PiKe-alueella, eli edustettuna n. 38% alueen kunnista**
- **Vrt. AVIn peruspalvelujen arviointikysely 2023, johon vastasi 35 kuntaa (n. 78 %)**

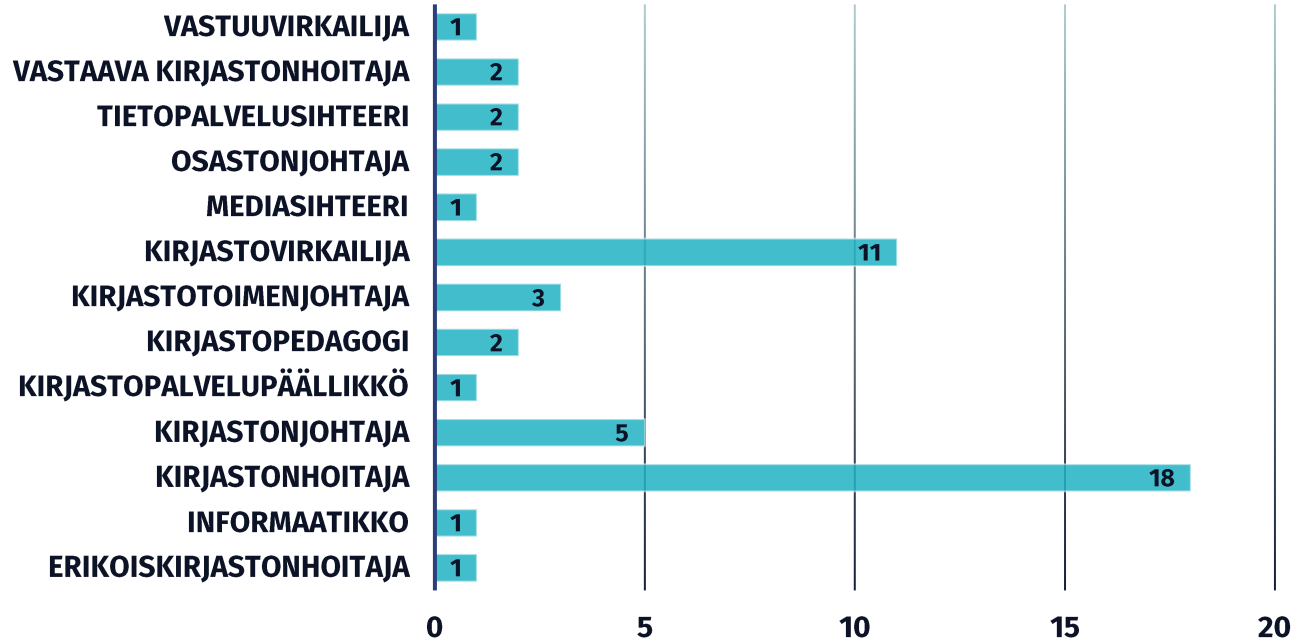
Vastausten määrät eri kokoisista kunnista

- 65 vastauksessa ilmoitettiin kunta
- 43 vastausta (66 %) tuli suurista kunnista
- 9 vastausta keskisuurista (14 %)
- 13 vastausta pienistä (20 %)

Vastaajat

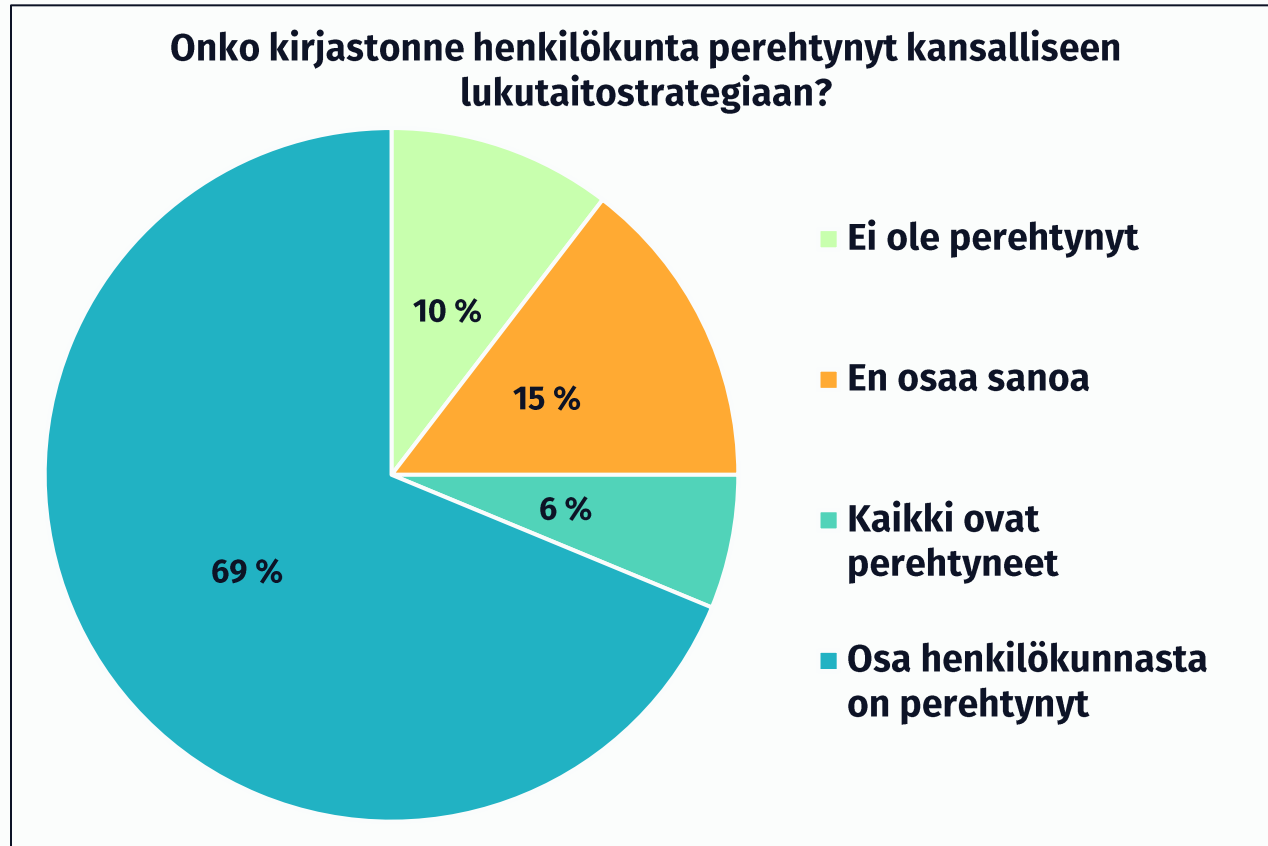
Vastaajien tehtävänimikkeet

- 47 vastauksessa ilmoitettiin tehtävänimike, yht. 13 eri tehtävänimikettä
- Osa vastauksista oli annettu 2-4 henkilön yhteistyönä
- Suurin yksittäinen vastaajaryhmä kirjastonhoitajat (18)
- Esihenkilöitä/ johtajia/ vastaavia yht. 14

Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023:
Kyselyyn vastasivat kirjastojen johtajat

Onko kirjastonne henkilökunta perehtynyt kansalliseen lukutaitostrategiaan?

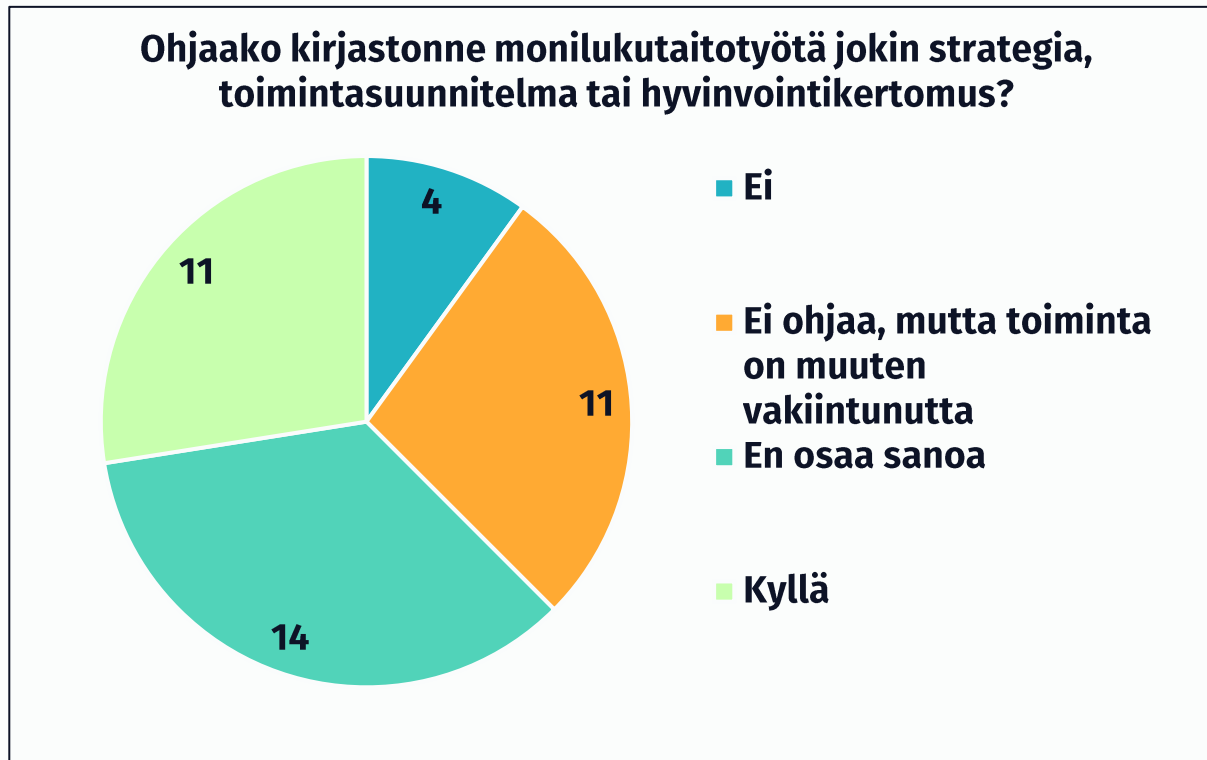

- Vastauksia 48
- 36 vastaajaa (75%) kertoo kaikkien tai osan henkilökunnasta perehtyneen kansalliseen lukutaitostrategiaan

Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023:
Keski-Suomi 88 %
Pirkanmaa 84 %

Ohjaako kirjastonne monilukutaitotyötä jokin strategia, toimintasuunnitelma tai hyvinvointikertomus?

- Vastauksia 40
- 11 (28%) vastasi kyllä
- 11 (28%) vastaajaa totesi, ettei toimintaa ohjaa mikään suunnitelma-asiakirja, mutta se on muuten vakiintunutta
- 18 vastaajaa (45%) kertoo, että ei ohjaa, tai ei osaa sanoa, ohjaako*

Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023:
Kyllä: Keski 59%, PIKI 17%
Ei: Keski 35%, PIKI 50%

Miten monilukutaito on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa?

- Ei määritelty yleisessä strategiassa, Tampereen kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa määritelty "kriittiseksi medialukutaidoksi"
- Esimerkiksi kouluille tarjottavassa kirjastotarjottimessa osa-alueena
- Keski-kirjastojen strategiassa on määritelty tavoitteet ja toteutustavat monilukutaidon lisäämiseksi.
- Kirjastolla on yhteistyösuunnitelmat koulujen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Koulujen kanssa suunnitelmallinen yhteistyö aloitettiin v. 2014 ja vakan kanssa v. 2022.
- Lukutaitotyö on yksi kirjaston neljästä strategisesta painopisteestä: "Tuemme lukutaitoja ja lukuharrastusta. Monipuoliset lukutaidot ml. kriittinen lukutaito ovat edellytys yhteiskunnassa toimimiselle ja osallisuudelle."
- Monilukutaidon tukeminen, kriittinen medialukutaito
- Pitkälti puhutaan vain lukutaitotyöstä.
- Talousarvion toimintasuunnitelmassa viitataan kirjastolakiin ja kirjaston tehtävään monipuolisen lukutaidon edistäjänä.

Miten monilukutaitotyö on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa?

"Talousarvion toimintasuunnitelmassa viitataan kirjastolakiin ja kirjaston tehtävään monipuolisen lukutaidon edistäjänä."

"Lukutaitotyö on yksi kirjaston neljästä strategisesta painopisteestä: "Tuemme lukutaitoja ja lukuharrastusta. Monipuoliset lukutaidot ml. kriittinen lukutaito ovat edellytys yhteiskunnassa toimimiselle ja osallisuudelle.""

"Keski-kirjastojen strategiassa on määritelty tavoitteet ja toteutustavat monilukutaidon lisäämiseksi."

"Pitkälti puhutaan vain lukutaitotyöstä."

"Monilukutaidon tukeminen, kriittinen medialukutaito"

"Ei määritelty yleisessä strategiassa, Tampereen kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa määritelty "kriittiseksi medialukutaidoksi""

"Esimerkiksi kouluille tarjottavassa kirjastotarjottimessa osa-alueena"

"Kirjastolla on yhteistyösuunnitelmat koulujen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Koulujen kanssa suunnitelmallinen yhteistyö aloitettiin v. 2014 ja vakan kanssa v. 2022."

Miten monilukutaitotyön tavoitteet on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa?

- Kirjasto edistää ja tukee kaikenikäisten lukemista, lukutaitoja ja elinikäistä oppimista sekä edistää aktiivista kansalaisuutta.
- Kirjasto tukee osallisuutta yhteisöön ja yhteiskuntaan. Se edistää sivistystä luku- ja digitaitoja lisäämällä.
- "Kouluyhteistyö: ""Tavoitteena on lasten lukutaidon kehittäminen, lukuinnon ja kirjastonkäytön lisääminen sekä tiedonhakutaitojen parantaminen.""Vaka-yhteistyö: ""Tavoitteena on taata kaikille varhaiskasvatuksen yksiköille ja lapsille systemaattiset ja tasapuoliset mahdollisuudet lukemisen kulttuurin ja lukuharrastuksen vaalimiselle ja kehittämiseksi. Lukukulttuurin kehittyminen arjen toiminnassa vahvistaa lasten kiinnostusta ja motivaatiota lukemiseen. Kirjaston tehtävänä on tukea varhaiskasvatusyksiköiden työtä lasten kielellisen kehityksen tukemisessa ja lukuinnon herättelyssä. Tavoitteena on myös kirjaston tarjoamien palvelujen monipuolinen hyödyntäminen.""
- Kunnassa tehdään parhaillaan lukutaitostrategiaa, jossa monilukutaitotyön tavoitteet määritellään.
- Tavoitteeksi määritelty tukeminen sekä yleisessä strategiassa, että Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa.
- Tavoitteet on määritelty strategiassa seuraavasti: "Vaalimme lukemisen iloa ja elinikäistä oppimista. Kehitämme monikanavaisia opastuksia, vinkkauksia ja kirjastonkäytön opetusta kaikenikäisille. Hankimme asiakkaiden käyttöön monipuolisia aineistoja. Markkinoimme kirjaston omia ja kansallisia palveluita."
- "Yhteistyön tavoitteita ovat: lukuharrastuksen lisääminen, monilukutaidon tukeminen (kriittinen medialukutaito), paikallinen ja alueellinen tasa-arvoisuus palvelujen tarjonnassa ja käytössä, oppimisympäristöjen ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen, opetussuunnitelman toteuttamisen tukeminen"

Miten monilukutaitotyön tavoitteet on määritelty strategiassa / toimintasuunnitelmassa?

"Kirjasto tukee osallisuutta yhteisöön ja yhteiskuntaan. Se edistää sivistystä luku- ja digitaitoja lisäämällä."

"Tavoitteeksi määritelty tukeminen sekä yleisessä strategiassa, että Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa."

"Yhteistyön tavoitteita ovat: lukuharrastuksen lisääminen, monilukutaidon tukeminen (kriittinen medialukutaito), paikallinen ja alueellinen tasa-arvoisuus palvelujen tarjonnassa ja käytössä, oppimisympäristöjen ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen, opetussuunnitelman toteuttamisen tukeminen"

"Kirjasto edistää ja tukee kaikenikäisten lukemista, lukutaitoja ja elinikäistä oppimista sekä edistää aktiivista kansalaisuutta."

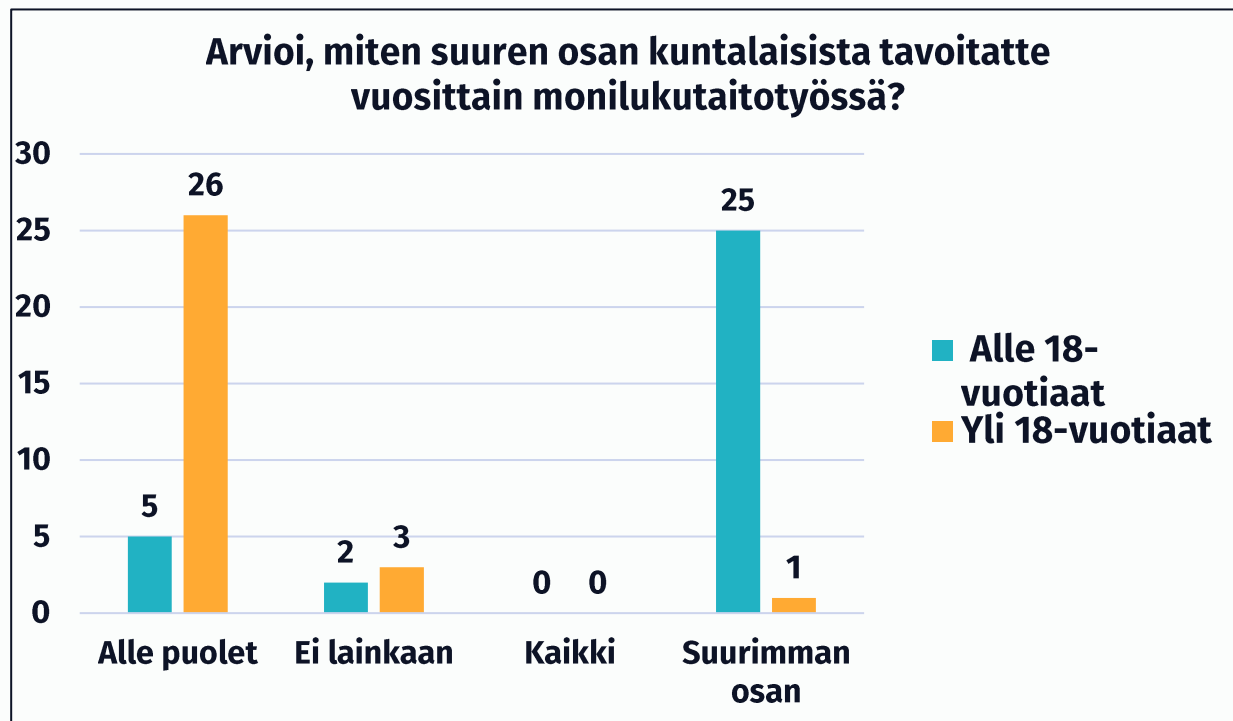
"Kunnassa tehdään parhaillaan lukutaitostrategiaa, jossa monilukutaitotyön tavoitteet määritellään."

"Tavoitteet on määritelty strategiassa seuraavasti: "Vaalimme lukemisen iloa ja elinikäistä oppimista. Kehitämme monikanavaisia opastuksia, vinkkauksia ja kirjastonkäytön opetusta kaikenikäisille. Hankimme asiakkaiden käyttöön monipuolisia aineistoja. Markkinoimme kirjaston omia ja kansallisia palveluita.""

"Kouluyhteistyö: ""Tavoitteena on lasten lukutaidon kehittäminen, lukuinnon ja kirjastonkäytön lisääminen sekä tiedonhakutaitojen parantaminen."

"Vaka-yhteistyö: ""Tavoitteena on taata kaikille varhaiskasvatuksen yksiköille ja lapsille systemaattiset ja tasapuoliset mahdollisuudet lukemisen kulttuurin ja lukuharrastuksen vaalimiselle ja kehittämiselle. Lukukulttuurin kehittyminen arjen toiminnassa vahvistaa lasten kiinnostusta ja motivaatiota lukemiseen. Kirjaston tehtävänä on tukea varhaiskasvatusyksiköiden työtä lasten kielellisen kehityksen tukemisessa ja lukuinnon herättelyssä. Tavoitteena on myös kirjaston tarjoamien palvelujen monipuolinen hyödyntäminen.""

Arvioi, miten suuren osan kuntalaisista tavoitatte vuosittain monilukutaitotyössä?

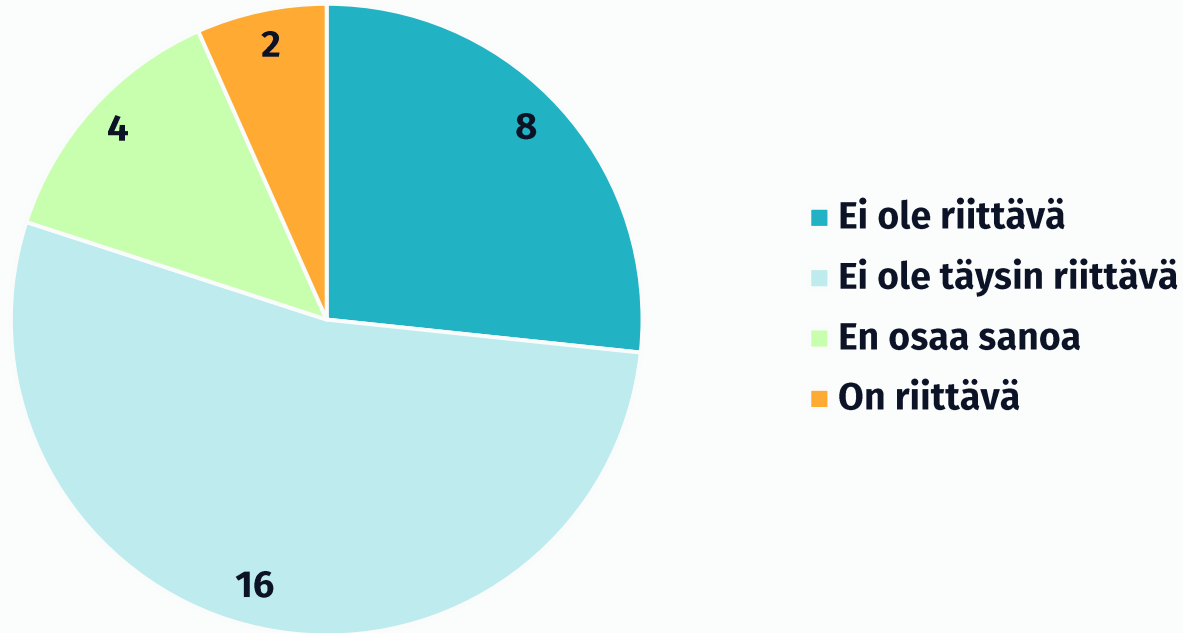
- 78% vastaajista (25/32) arvioi monilukutaitotyön tavoittavan suurimman osan kunnan alle 18-vuotiaista asukkaista
- 87 % (26/30) vastaajista arvioi monilukutaitotyön tavoittavan alle puolet kunnan yli 18-vuotiaista asukkaista

Seuraatteko, paljonko henkilöstöresurssia monilukutaitotyöhön käytetään?

- Yli 90 % vastaajista (31) vastasi, ettei monilukutaitotyöhön käytettävää henkilöstöresurssia seurata, tai ei osannut sanoa, seurataanko
- ”Kaikki osallistuvat tällaisessa pienessä lähikirjastossa.”

Onko kirjaston henkilökunnan määrä monilukutaitotyöhön riittävä tavoitteet, kuntalaisten tarpeet ja yhteistyöverkoston koko huomioiden?

Onko kirjaston henkilökunnan määrä monilukutaitotyöhön riittävä tavoitteet, kuntalaisten tarpeet ja yhteistyöverkoston koko huomioiden?

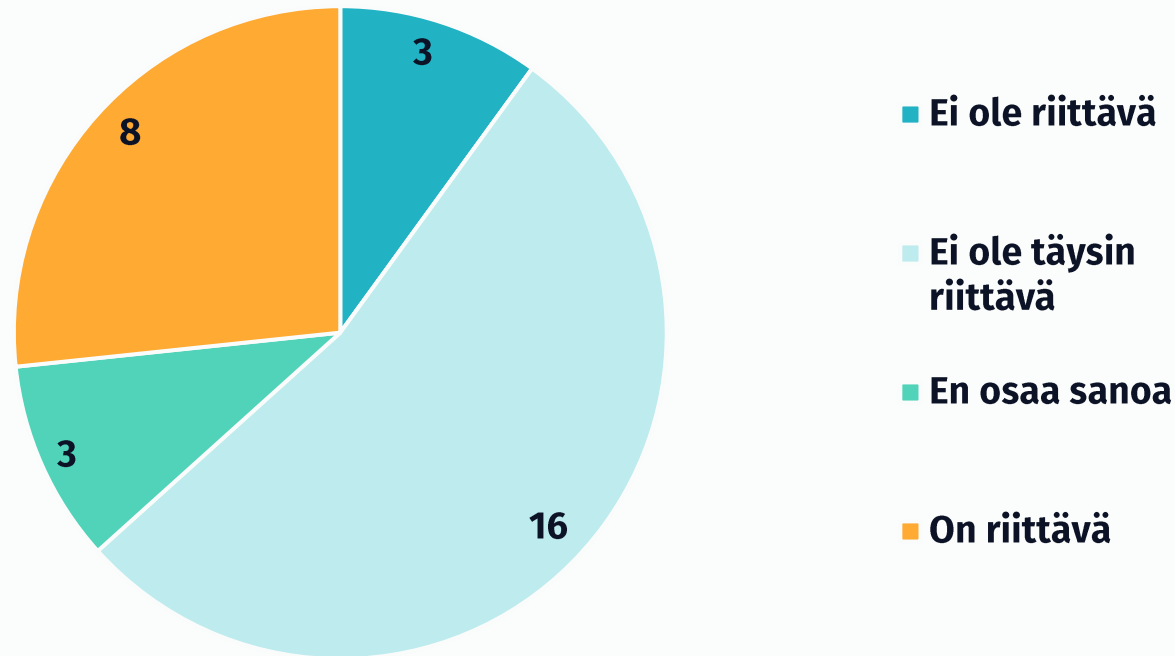

- Yli 90 % (28/30) vastaajista arvioi että henkilökunnan määrä ei ole täysin riittävä, tai ei osannut sanoa, onko riittävä

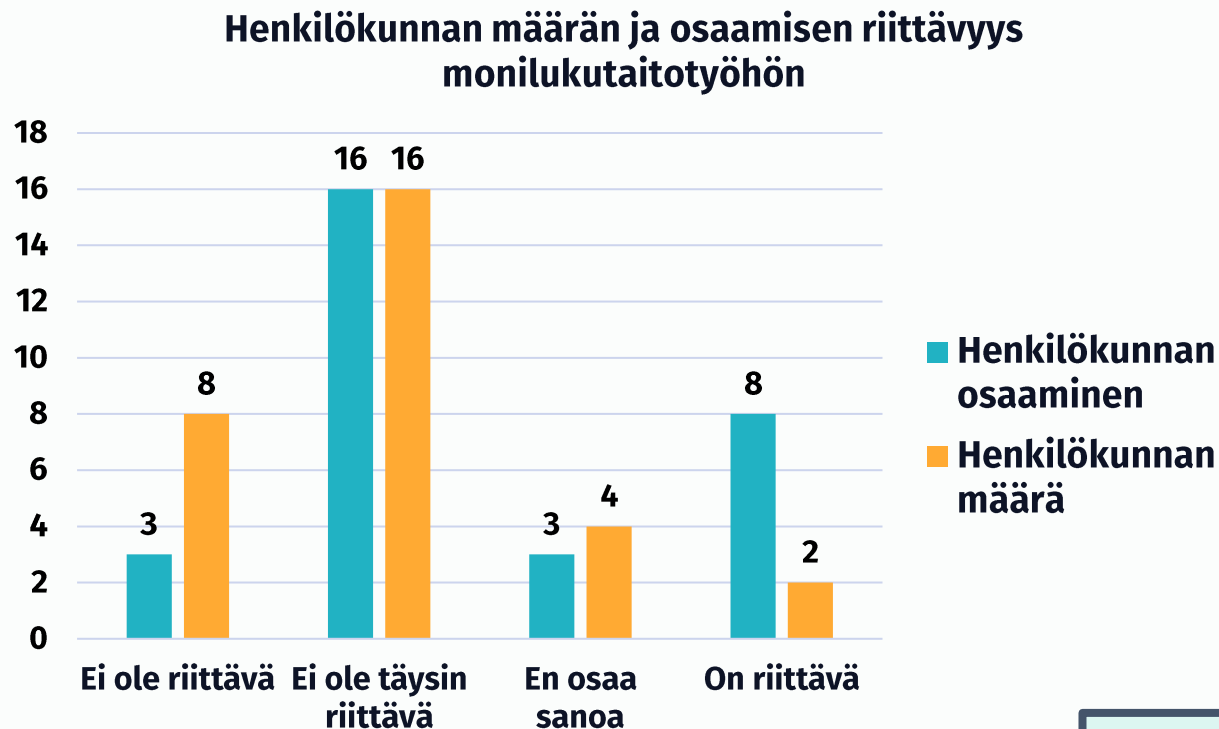
Onko kirjaston henkilökunnan osaaminen monilukutaitotyöhön riittävä?

Onko kirjaston henkilökunnan osaaminen monilukutaitotyöhön riittävä?

- n. 73% (22/30) vastaajaa arvioi, ettei henkilökunnan osaaminen monilukutaitotyöhön ole täysin riittävä, tai ei osaa sanoa, onko riittävä

Henkilökunnan määrän ja osaamisen riittävyys monilukutaitotyöhön

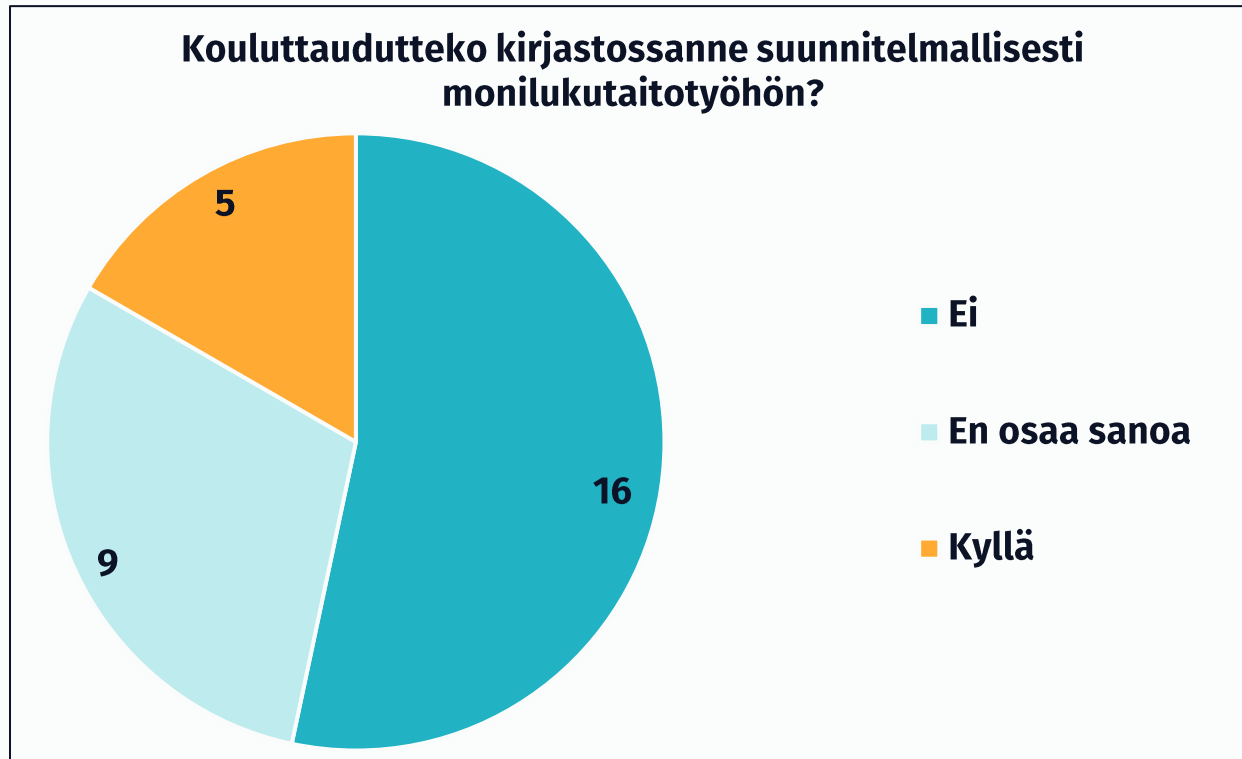
- Yli 90 % (28/30) vastaajista arvioi, että henkilökunnan määrä ei ole täysin riittävä, tai ei osannut sanoa, onko riittävä
- Noin 73% (22/30) vastaajaa arvioi, ettei henkilökunnan osaaminen monilukutaitotyöhön ole täysin riittävä, tai ei osaa sanoa, onko riittävä
- Alle 27 % (8/30) vastaajista arvioi henkilöstön osaamisen monilukutaitotyöhön riittäväksi

Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023:

Henkilöstön osaaminen ei ole täysin riittävä: Keski 53%, PIKI 73 %.

Henkilöstön osaaminen on riittävä: Keski 47%, PIKI 28%

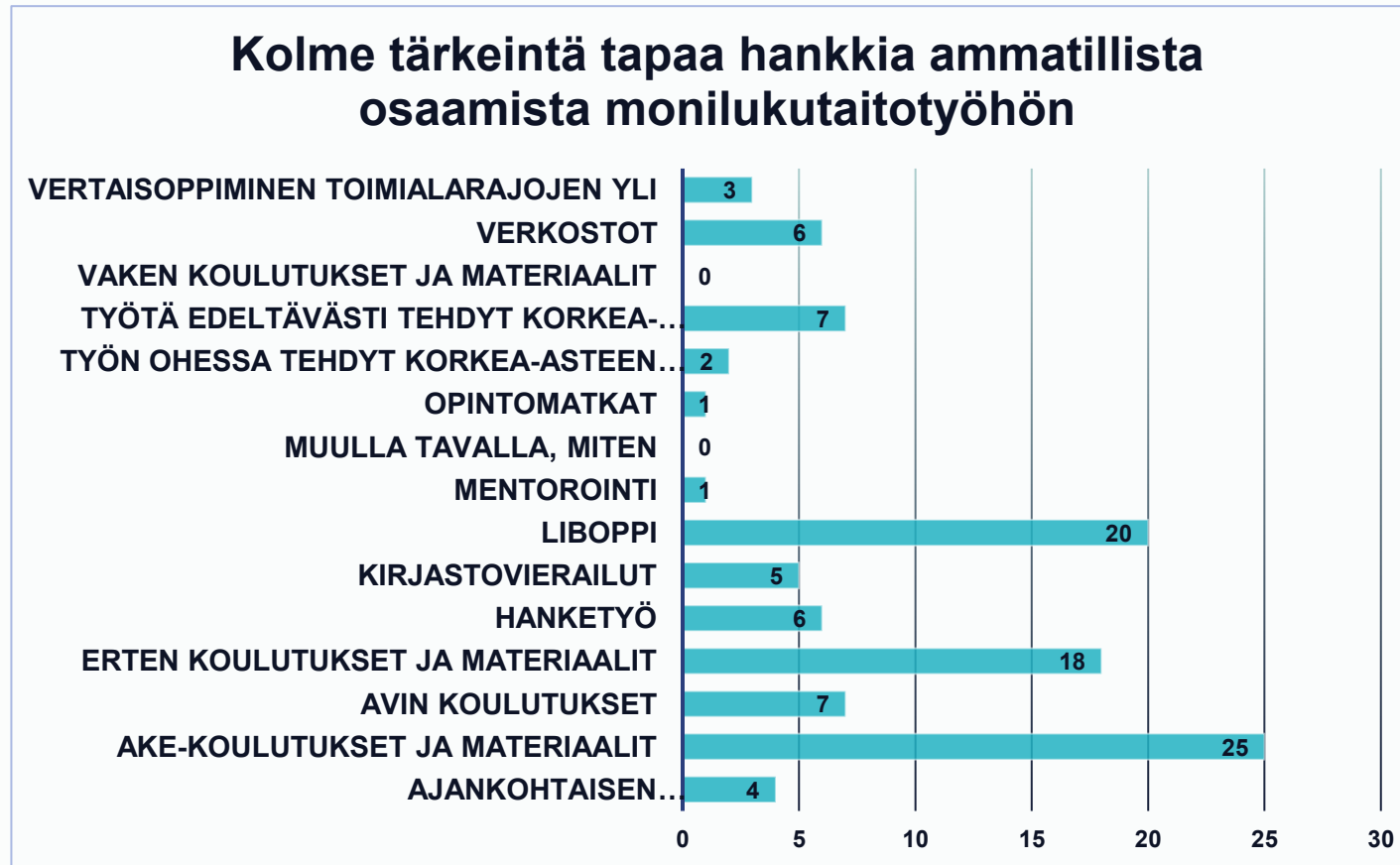
Kouluttaudutteko kirjastossanne suunnitelmallisesti monilukutaitotyöhön?

- Yli 80 % (25/30) vastaajista kertoo, ettei omassa kirjastossa kouluttauduta suunnitelmallisesti monilukutaitotyöhön, tai ei osaa sanoa, kouluttaudutaanko*

*Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023: 57% PiKe-alueen kirjastoista kouluttautuu säännöllisesti lukutaitotyöhön

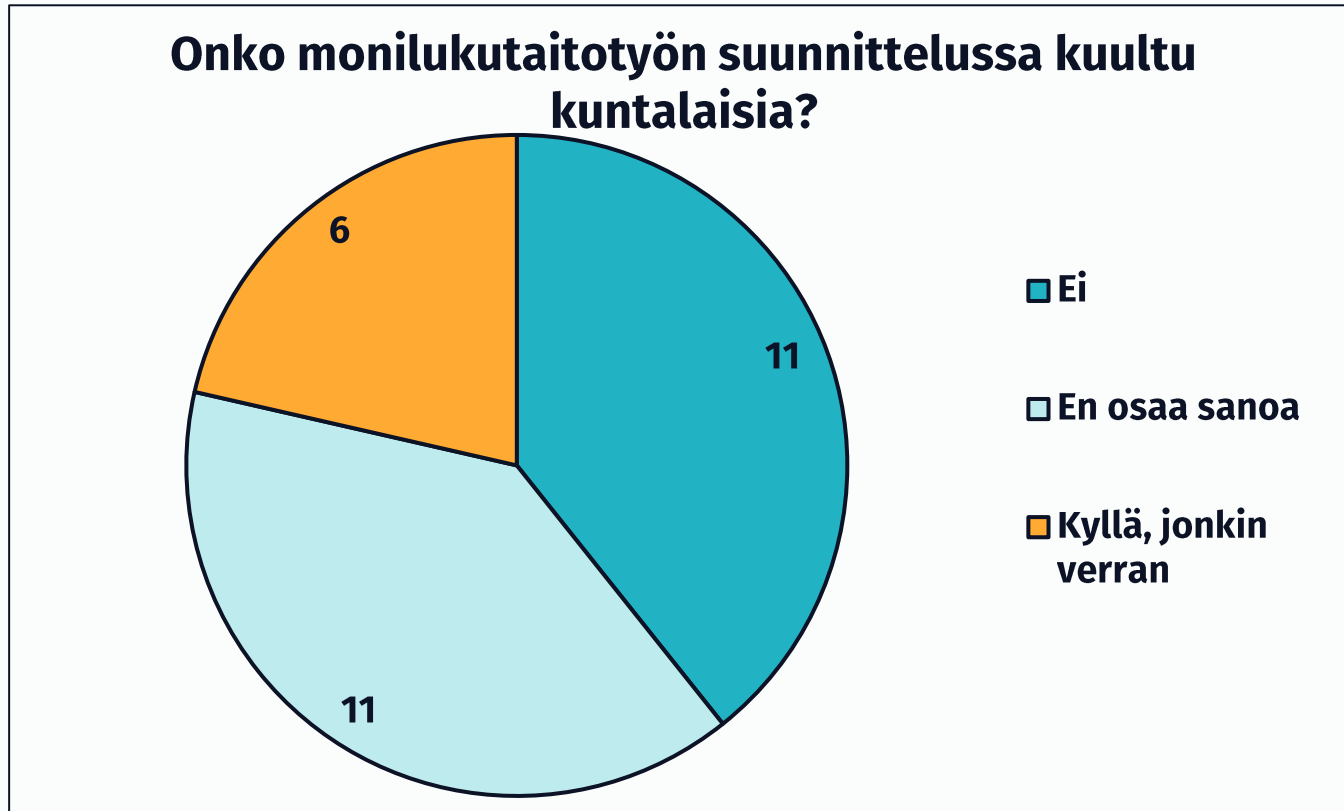
Millä tavoin ammatillista osaamista monilukutaitotyöhön on kirjastossanne hankittu? (Valitse tärkeimmät kolme.)

Top 3:

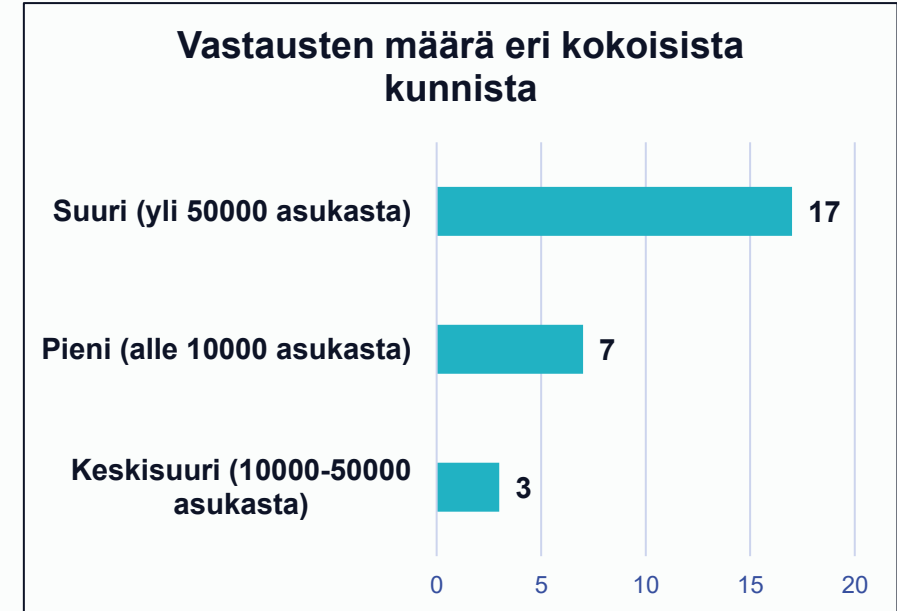
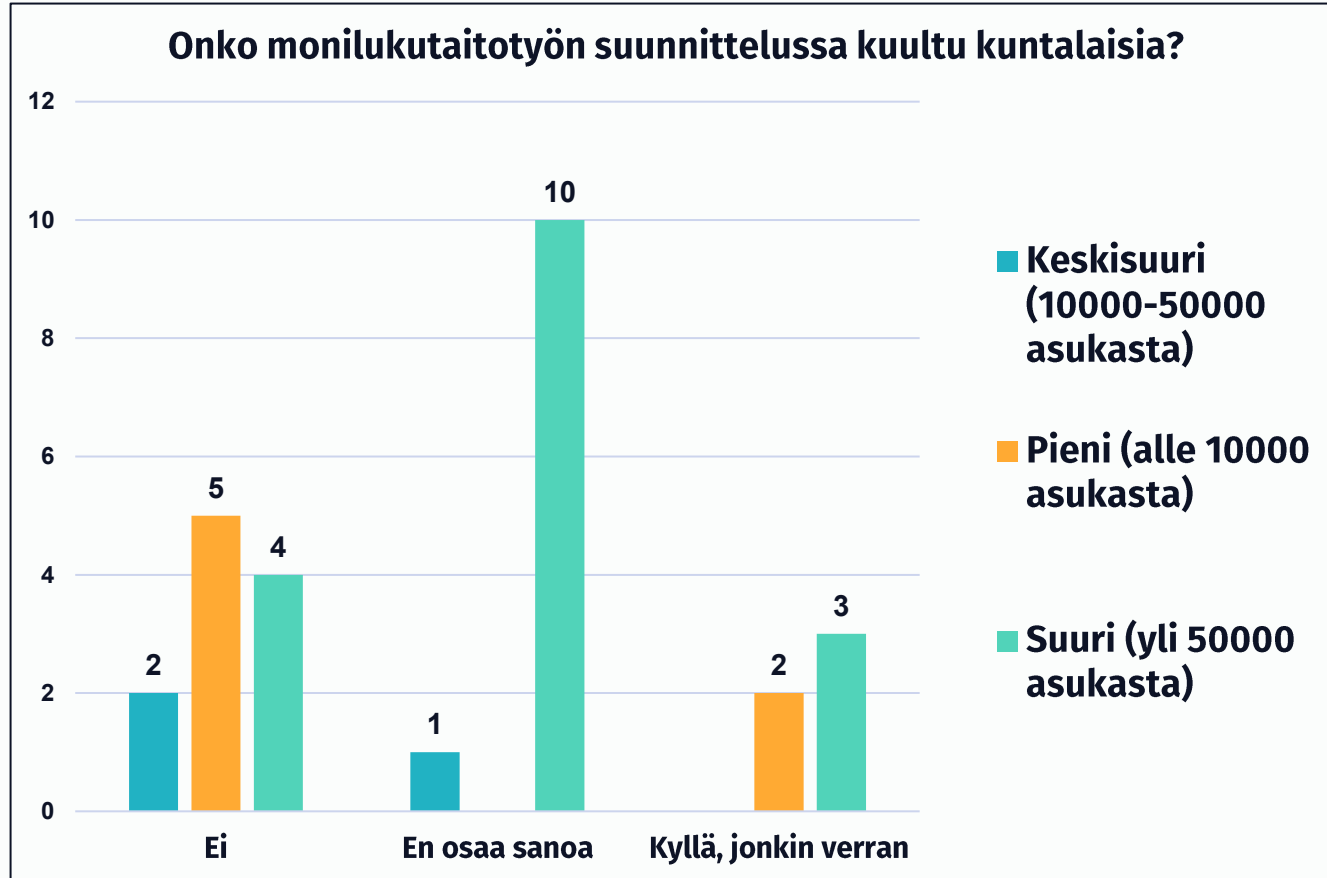
- AKE-koulutukset ja materiaalit
- Liboppi
- Ertien koulutukset ja materiaalit

Onko monilukutaitotyön suunnittelussa kuultu kuntalaisia?

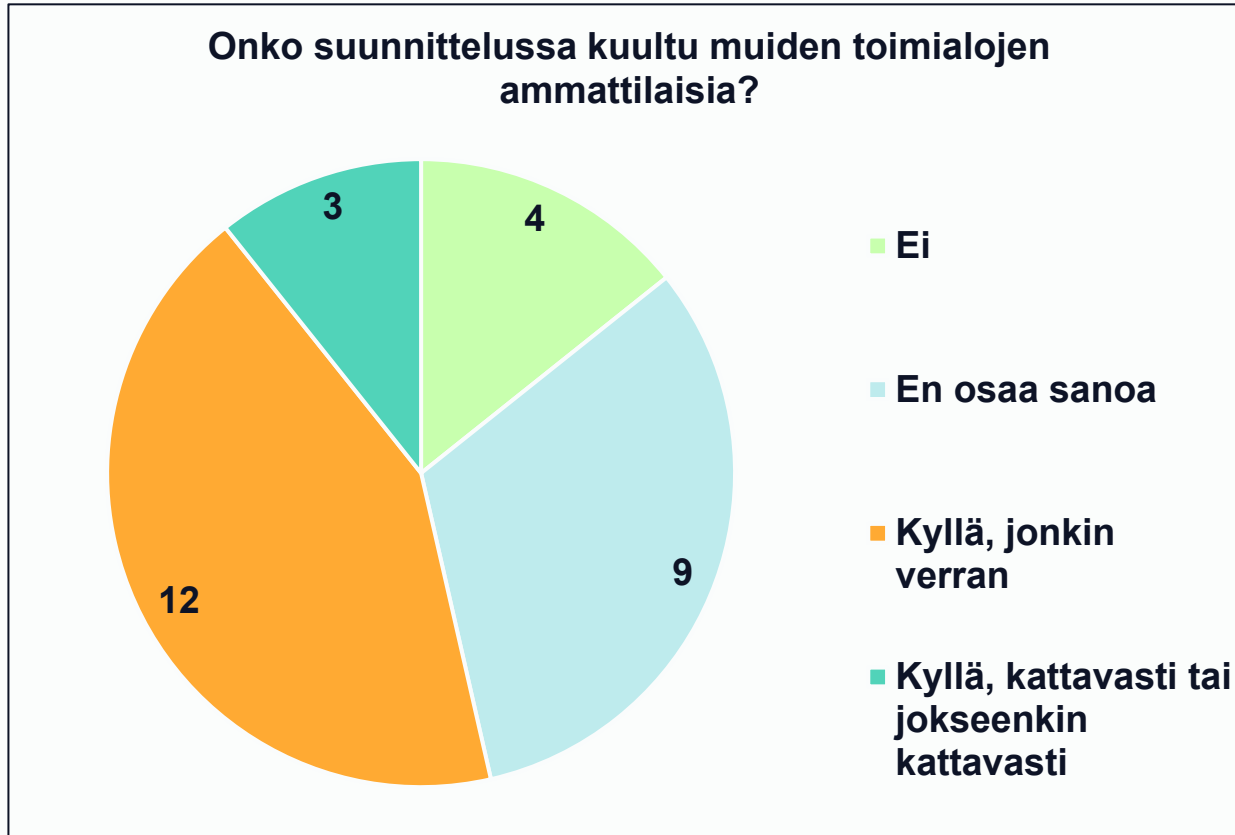
- Lähes 80% (22/28) vastaajista kertoo, että kuntalaisia ei ole kuultu, tai ei osaa sanoa, onko kuultu

Onko monilukutaitotyön suunnittelussa kuultu kuntalaisia?

- Yli 80% (14/17) suurten kuntien vastaajista kertoo, että kuntalaisia ei ole kuultu, tai ei osaa sanoa, onko kuultu
- Yli 70% (5/7) pienten kuntien vastaajista kertoo, että kuntalaisia ei ole kuultu

Onko monilukutaitotyön suunnittelussa kuultu muiden toimialojen ammattilaisia?

- Hieman yli puolet (15/28) vastaajista kertoo, että suunnittelussa on kuultu muiden toimialojen ammattilaisia kattavasti tai ainakin jonkin verran

Jos monilukutaitotyön suunnittelussa on kuultu kuntalaisia tai muiden toimialojen ammattilaisia, niin millä tavoin? 1/2

- - Mediamestaripassin suunnittelussa on osallistettu varhaiskasvatusta ja passia testattu kohderyhmän kanssa. - Digituen toimintamallin suunnittelussa järjestettiin asiakaskysely. - Kouluyhteistyösuunnitelmaan osallistettiin perusopetuksen opettajia kyselyllä ja työpajatyöskentelyllä. - Lukureseptiä on suunniteltu yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. - Viskarikäyntejä suunniteltiin yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja Taidekaaren kanssa. - Uutislukupiirin suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut mukana Tampereen yliopisto. - Kehittämisasiantuntija Tanja Jurvanen on käynyt kertomassa PISA-tuloksista ja lukutaitotyöstä laajennetussa johtotiimissä ja pedagogisten ja sisältöpalveluiden kehittämispäivässä.
- Koulu- ja vaka-yhteistyösuunnitelmat on tehty yhdessä koulujen ja vakan henkilökunnan kanssa.
- Koulu on paremmin otettu mukaan kirjaston ja koulun yhteistyön tukemiseen ja suunnitteluun (esim. Kirjastotarjottimen suunnitteluun).
- kouluja on kuultu
- koulujen henkilökuntaa

Jos monilukutaitotyön suunnittelussa on kuultu kuntalaisia tai muiden toimialojen ammattilaisia, niin millä tavoin? 2/2

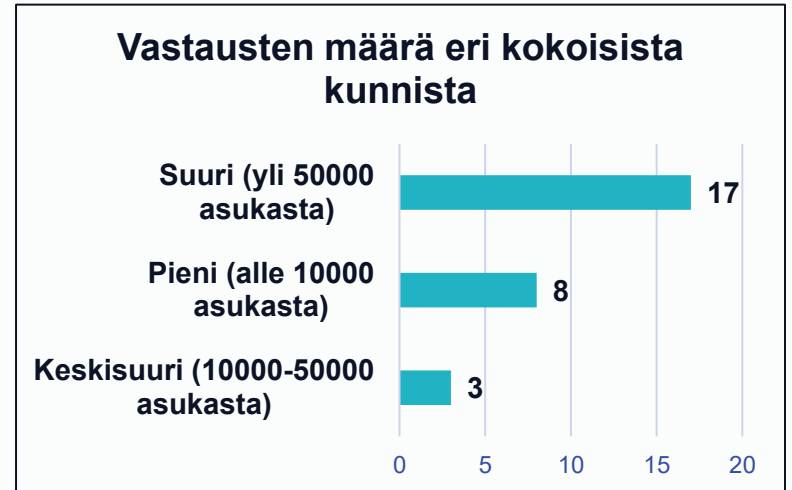
- Koulun ja kirjaston sekä varhaiskasvatuksen ja kirjaston välistä yhteistyötä suunnitellaan yhdessä näiden tahojen kanssa.
- Kouluyhteistyössä opettajien kanssa keskustellen.
- Kunnan monialaisen lukutaitotiimin puitteissa ja kyselyillä
- Kyselyt esim. eri luokka-asteiden opettajille, ja Tampereen kaupunginkirjaston asiakaskokemustiimi tekee työtä kuntalaisten mielipiteiden kartoittamiseksi.
- Monilukutaitotyöstä on puhuttu jonkin verran koulu- ja varhaiskasvatusyhteistyön palaverissa.
- Ohjausryhmä käy keskustelua ja tekee yhteistyötä muiden alojen toimijoiden kanssa. Vastauksia on saatu kuntalaisilta erilaisilla asiakaskyselyillä. Hanketyössä saavutettuja verkostojen yhteistyötä jatketaan mm. kirjastotarjotin hankkeen jälkeen opettajien ja kirjastohenkilökunnan tapaamisia jatketaan säännöllisesti sovitun aikataulun mukaan pari kertaa vuosittain.
- Teemme aktiivista ja suunnitelmallista kulttuuripolkuyhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
- Yhteistyö koulujen kanssa

Onko kunnassanne monilukutaitoverkosto, joka tekee suunnitelmallisesti yhteistyötä kriittisten lukutaitojen lisäämiseksi?

- Puolet vastaajista (14/28) kertoo, että kunnassa ei ole monilukutaitoverkostoa
- Lähes 40% (11/28) vastaajista ei osaa sanoa, onko kunnassa monilukutaitoverkostoa

Onko kunnassanne monilukutaitoverkosto, joka tekee suunnitelmallisesti yhteistyötä kriittisten lukutaitojen lisäämiseksi?

- Lähes 90% suurien kuntien vastaajista (15/17) ja pienten kuntien vastaajista (7/8) kertoo, että kunnassa ei ole monilukutaitoverkostoa, tai ei osaa sanoa, onko verkostoa

*Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023: 26%:lla PiKe-alueen kunnista on lukutaitoverkosto, joka tekee suunnitelmallisesti yhteistyötä lukutaidon ja lukemisen lisäämiseksi

Mitkä toimialat ja toimijat kuuluvat kuntanne monilukutaitoverkostoon?

- Muut, yhdistykset tai kolmas sektori, mitkä?
  - sote, kunnan elinvoimaan liittyvä hanke, kulttuuritoimi

*Vrt. Peruspalvelujen arviointi 2023: Verkostoon kuuluu useimmiten alakoulut (26%/22%), yläkoulut (26%/21%), varhaiskasvatus (26%/16%), yhdistykset (14%/8%), toinen aste (9%)

Mitkä seikat helpottavat yhteistyötä kunnassa? 1/2

- "Saman katon alla oleminen", yhteystiedot löytyvät helposti. Yhteinen kiinnostus monilukutaidon tärkeyden ymmärtämiseksi ja sen edistämiseksi.
- Eri toimijoiden yhteystietojen helppo löydettävyys. Selkeät tiedot vastuista: kuka missäkin vastaa mistäkin asiasta. Riittävät resurssit: henkilöstön määrä, riittävästi aikaa yhteistyökuvioiden kehittämiseen ja suunnitteluun. Aktiiviset ja helposti lähestyttävät ihmiset. Selkeät toimintamallit.
- Koulujen ja kirjastojen läheisyys.
- Koulun ja päiväkodin läheisyys, hyvät yhteistyökäytännöt sekä kirjastoautotoiminta.
- Kouluyhteistyösuunnitelma, vakiintuneet kumppanuudet, lanuverkosto, lanutiimi, mediakasvatustiimi, aikuisten lukutaitotiimi, demokratiatiimi.
- Käsittääkseni eri tahot puurtavat asian kimpussa omilla tahoillaan. Yliopistossa voi olla verkostoitumista eri tieteenalojen kesken? En tunnista koulun ja kirjaston välistä yhteistyötä nimenomaan MONIlukutaidon edistämisessä. Ainoastaan lukutaidon. Mielestäni työtä saatetaan tehdä mutta omien otsikoiden alla. Kuten digiosaaminen tai lukemisen edistämisen työ.
- Laaja ymmärrys kunnassa lukutaitotyön merkityksestä. Sivistysjohtajan aktiivisuus asiassa.
- Laajat verkostot, kommunikaatio, avoimuus

Mitkä seikat helpottavat yhteistyötä kunnassa? 2/2

- Pienessä kunnassa kokonaisuuden hallinta on helpompaa, kun koulujen ja vakan toimipisteitä ei ole paljon.
- Pitkä perinne kulttuuripolkuyhteistyössä.
- rakenteet saattaisivat helpottaa
- Teemme matalalla kynnyksellä yhteistyötä mm. varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, oppilaitosten, kulttuuri- ja nuortenpalveluiden kanssa.
- Toimijat ovat lähellä toisiaan, yhteydenpito on melko vaivatonta.
- vakiintuneet henkilösuhteet ja tuttuus
- Verkostoituminen ja yhteydenpito ja tietojen jakaminen. Se että koulut ja päiväkodit ovat lähellä kirjastoja sijainniltaan.
- Yhteistyö eri tahojen kanssa ja pystytään tarjoamaan palveluita lapsuudesta seniori-ikään.

Sana on vapaa! Terveisiä mediasivistysprojektin työryhmälle sekä lisäyksiä ja yleistä palautetta kyselystä.

- 10. kysymyksen sanajärjestys hämmentävä. Hyvä ja asiallinen kysely, herättää ajatuksia oman kirjaston lukutaitotyön tavoitteista ja suunnitelmallisuudesta.
- Aihe on tärkeä, siispä lisää koulutusta aiheesta!
- Hienoa, että tästä tehdään selvitystä! Hyvät käytänteet olisi kiva saada jakoon.
- Joitakin kysymyksiä olisi voinut avata hieman enemmän, työyhteisön laajuus ja heterogeenisyys vaikeuttivat vastaamista.
- Jos kirjastossamme pyrittäisiin aikuisten osalta toteuttamaan esim. Kirjastoseuran suosituksen mukaista lukutaitotyötä, tarvittaisiin lisäresurssia. Kaupungin kansalaisopiston toiminta kirjastolla (lukupiiri ja kirjoittajapiiri) tukee hyvin paikallista lukutaitotyötä.
- Kiitos työryhmälle tärkeästä työstä! Toivottavasti tästä saadaan konkreettista apua, käytännön työkaluja ja uusia ideoita monilukutaitotyöhön kaiken kokoisissa kunnissa.
- Kysely oli osin epäselvä; en osannut vastata kaikkiin kysymyksiin.
- Nämä vastaukset edustavat lähikirjastolaisen näkökulmaa eivätkä välttämättä pysty sen vuoksi piirtämään kokonaiskuvaan kaupungin monilukutaidon tilasta. Lähikirjastomme tekee monilukutaitotyötä pääosin lukutaitoa edistävin toimin (kirjavinkkaus, satutuokiot ja kirjastonkäytön opetukset).
- Peruskouluikäisten lukutaitotyöhön on olemassa vakiintuneet rakenteet ja toimintatavat. Digituelle on toimiva konsepti, mutta monilukutaitotyö kokonaisuudessaan on pirstaloitunut.
- Projekti hienosti tukee oman kunnan lukutaitotyötä

Ajatuksia kyselystä

- Monilukutaitotyön käsite kaipaa yhä kirkastamista kirjastolaisten keskuudessa (paljon eos-vastauksia, palautetta epäselvyydestä)
- Monilukutaitotyötä ei edelleenkään ole kovin usein kirjattu strategioihin tai suunnitelmiin, mutta kirjastolaki näkyy kirjauksissa. Peruspalveluiden arviointiin verrattuna avoimia vastauksia tuli enemmän niin monilukutaitotyön määrittelyn kuin sen tavoitteiden osalta.
- Lapset ja nuoret tavoitetaan monilukutaitotyöllä, aikuisia ei niinkään. Varhaiskasvatus ja koulu ykköskumppanit.

PiKen mediasivistys -kokeilun reflektointi

Kokeilun nimi, kirjasto ja ajankohta sekä kohderyhmä:
Mediailta, Koilliskeskuksen kirjasto
3.9. klo 17.30
alakoululaisten huoltajille.

Kokeilun kokoluokka (suunnitteluvaiheen tavoite osallistujamäärästä): 10?

Kokeilun tavoite ja kuvaus sisällöstä:

Tavoitteena tarjota alakoululaisten huoltajille mahdollisuus yhteiseen keskusteluun lasten mediataidoista ja toimintatavoista mediamaailmassa.

Sisältö:

Miten pysyä kartalla lapsen mediankäytöstä? Tuntuuko rajanveto haastavalta? Tule keskustelemaan muiden aikuisten kanssa rennossa ilmapiirissä. Jutellaan median sisällöistä, ruutuajasta, peleistä ja somesta sekä perheiden erilaisista toimintatavoista mediamaailmassa. Tarjolla kahvia, teetä ja vertaistukea! Samaan aikaan viereisessä tilassa lasten elokuvanäytös.

Kokeiluun käytetyt resurssit (aika, henkilöstö, raha):

Aika: n.3 työpäivää 2 hlö

Henkilöstö: 2 hlö

Raha: 27 € kahvit osallistujille

Mikä toimi hyvin? Mitä kannattaa jatkossakin tehdä näin?

Suunnittelu toimi mielestämme hyvin. Pysyimme aikataulussa ja valmistelut sujuivat mutkattomasti.

Mikä ei toiminut? Mitä tekisimme nyt toisin?

Tilaisuuteen ei tullut yhtään osallistujaa. Pohdittiin tilanteeseen syitä: Ajankohta? Kiireitä kouluvuoden alkaessa? Kellonaika? Paikkana lähikirjasto – olisiko pääkirjasto ollut parempi? Alakoululaisten vanhemmat elävät ruuhkavuosia – ovatko he liian kiireisiä? Onko aihe kuitenkin kiinnostava vanhemmille?

Viestintä ei ollut kaikilta osin omissa käsissämme ja Wilman kautta viestiminen ei onnistunut. Viestit eivät menneet perille koululaisten vanhemmille. Yhteistyö koulun viestinnän kanssa ei toiminut. Toivomisen varaa viestinnän suhteen oli myös yhteistyössä lähikirjastossa, jossa tapahtuma oltiin järjestämässä.

Jälkikäteen ajateltuna olisi kannattanut yrittää kontaktoida esim. alueen koulujen vanhempainyhdistyksiä.

Millaisia kysymyksiä, ajatuksia tai ideoita meille heräsi?

Jos järjestetään uudestaan, pidetään Metsossa, vaihdetaan ajankohta, yritetään kontaktoida kohderyhmiä eri tavalla.

Huomiona, että yksikin uudenlainen tapahtumakonsepti vaatii huomattavasti taustatyötä. Tämä tosiasia ja resurssit haastaa varmasti monissa kirjastoissa kehittämistyötä.

Arvioikaa, miten kokeilu voisi jatkossa edistää aikuisten mediasivistystä?

Vaikea vastata tähän, koska tilaisuus ei onnistunut lainkaan.

Suosittelisitteko muille kirjastoille tätä kokeilua? Miksi? Mitä vinkkejä annatte heille?

Varauksin, ehkä pienemmässä kunnassa voisi olla helpompi tavoittaa kohderyhmät ja tehdä yhteistyötä kaupungintasolla sujuvammin.

Osallistujan kommentti: ☺

PiKen mediasivistys -kokeilujen reflektointipohjan mallina on käytetty [Kansanvallan uljas linnake](#) -hankkeen kokeilujen reflektointipohjaa.

Akepike.fi

**ALUEELLINEN
KEHITTÄMISTEHTÄVÄ
TAMPERE**

Liite 5: Pilottitilaisuuksien sanalliset palautteet

Kysymys: Millaisia tilaisuuksia toivoisit jatkossa järjestettävän media- ja digitaitoihin liittyen?

Lisää matkailuun liittyviä
Saman tyyliä matkailuun liittyviä vinkkejä yms.! c:
Kävin kuuntelemassa japanin matkainfon sampolassa, ja siinä oli paljon hyödyllistä tietoa joka auttoi tulkitsemaan saatavilla olevaa tietoa. Saan suurimman osan tiedoistani kielikursseilta, joissa tietoa on joskus hyvin valikoitua, mutta myös tiktokin ja redditin kaltaisilta alustoilta joissa kaikkea liioitellaan. Olen huomannut että saatavilla olevat matkaopaskirjat voivat olla todella vanhoja. vastaavanlaiset matkailuinfot kiinnostavat!
Matkailuun liittyvät tilaisuudet.
Kiinnostavista aiheista joita en osaa itsekään ennakoida.
En osaa sanoa.
Eri maista samantyyppisiä koulutuksia.
Verkkohuijaukset, turvallisuus netin käytössä
en osaa sanoa
Hyvä luento, mutta inhottaa koko tietokonemaailma.
Ihan mitä vaan. Jotakin sellaisia jotka poistaisivat aiheettomia pelkoja käyttää tarpeellisia digitaitoja
Kirjastossa pienryhmiä asiaan liittyen.
Lähitorin yhteydessä
Valokuvien käsittelyyn jatkossakin
Otan mielelläni vastaan ehdotuksia. Kaikki käy. Yritän mahtua mukaan. Jos aihe on mielenkiintoinen, eikä liikaa pelota. Joka kerta olen jotain oppinut.
Vastaavanlainen on ok. Kirjaston digivinkit ovat oivallisia tilaisuuksia! Kiitos.
Kuvankäsittely, videoeditointi, käännössovellusten käyttö
Pidempää - tämä ei riittänyt. Ilman opiskelijaa olisin ollut pulassa.
Mobiilivarmenne
Digitaitojen täydentäminen
Tekoälyn hyödyntäminen ja tietoturva - aihe on ehkä liian laaja
Enemmän hyötykäyttöön painottuvia luentoja + haitoista muistuttavia luentoja
Samanlaisia!!
Kaikenlaisia, mikään ei ole liikaa aiheeseen liittyen.
Samanlaisia kuten tämä oli.
Tehoäly haitat ja uhkat monipuolisesti
Aiheeseen liittyviä käytännön harjoitteluja.
Esim. kasvatustieteen ihmisille vinkkityöpajoja!
Pitäisin eniten juuri tällaisista, joissa saa tehdä itse. Ehkä voisi tehdä vihkoja itse tai oman tarinavihkosen.
Piirustus/paja/askartelupaja. Lisää lautapelipajoja. Kaikkea kivaa kiitos!
Vaikea kysymys: Ehkä vaihtoehtoisten maailmojen luomista oikeiden uutisjuttujen pohjalta?
en osaa sanoa.
En osaa sanoa
Lautapelipaja oli kerrassaan mainio! Kaikki osallistujat 6-46v viihtyivät ja saivat oivalluksia.

Kaikenlaista, kirjaston luennot ovat ollut hyviä ja kertaus ei olisi pahasta. Kuvankäsittelyä, minkä kokoinen kuva olisi hyvä julkaisemiseen. Selain tms. termit hyvä selittää, kun aina sanotaan, että avaa selaimessa, älä mikä se olikaan...

Tätä samaa, hyvä oli ja on.

Uutispiiri - hyvä nimi. Ehkä joku alustus? Nyt keskusteli hajosi.

Tällainen, jossa on henkilökohtainen kohtainen ohjaus on hyvä. En oppisi vain katsomalla/kuuntelemalla. Kiitos, oli kivaa!

Kaikenlainen tieto on minulle hyödyllistä ja toivottavaa.

Samantyyppinen kuin tämä.

Tämä oli hyvä ja tarpeellinen. En osaa toivota, kun tiedä mahdollisuuksista. Seuraan aktiivisesti tiedottamista. Kiitos!

Hyvä kurssi.

Kaikenlaisista ohjelmista.

Osallistun paljon kirjaston järjestämiin digitapahtumiin. Osallistun niihin.

Samankaltaisia, lyhyitä opastuksia, kertaluonteisia.

Erilaisten "tilien" lopettaminen itse/toisen puolesta.

- Parkkihallilla QR-koodi. Miten sen kanssa toimitaan?

- OmaKanta ja sen toiminta

- Kartan käyttö

Miten pyydetään paperiversiota esim. Verottajalta

Windows arkkitehtuurin kertaus

Digivaikuttaminen